.#socdaal kii Ibnu batuuta ee Muqdisho.

1330.M.

[Tarjume: Xassan Xayle]2014/2013.

Maqdasho (Sidaas ayaa magaca magaalada loogu dhawaaqi jiray).

Waa magaalo aad u balaaran oo dadkeedu leeyihiin ama dhaqdaan geel badan. Waxay maalin walba gawracaan boqol neef oo geel ah. Waxaa kale oo ay leeyihiin ari aad u badan; waa dad ganacsato ah oo, jir ahaan, xoog badan. Waxaa Maqdasho lagu sameeyaa dhar, farsamo ahaan, magaceeda lala xiriiriyo oo ay magaaladu caan ku tahay; dharkaas, oo wax la mid ah uusan jirin, ayaa loo suuq geeyaa Masar iyo wadamo kale

Waxaa caadada dadka degan magaalada Maqdasho ka

mid ah, in haddii uu markab kusoo xirto marsada ay doomo yaryar usoo diraan halka markabku joogo. Waxaa doomaha saaran dhalinyaro mid waliba uu gacmaha ku sido saxan, ama xeero daboolan oo ay cunto ku jirto; wiil kasta oo dhalinyarada ka tirsan waxuu cuntada siinayaa nin ka mid ah ragga markabka la socda, oo ah ganacsato u timid Maqdasho hawlo beecmushtar, islamarkaana waxuu ogeysiinayaa in ninka uu siiyay cuntada reerkooda marti u yahay.

Waxaa jira rag ganacsato ah oo markabka la socda, magaaladana dhawr jeer oo hore yimid; raggaas kuma raagaan markabka dushiisa; waxay ku degaan halkii ay doonaan madaama magaalada ay ku leeyihiin dad macaamil ganacsi iyo aqoon kala dhexeyso

Marka leys dhaafsanayo badeecada ama iibku uu dhacyo, waa in ganacsatada labada dhinac ay joogaan goobta. Sidoo kale, ganacsatada reer Maqdasho ma aqbalaan in badeecadood qiimo raqiis ah lagu qaato!.

Dhalinyarada markii ay soo fuuleyn dusha markabka, ayaa nin ila socday oo musaafirka ka mid ah u sheegay inaan, anigu, aheyn ganacsade, hayeeshee ahay ninfaqiih ah ama caalim. Dhalinyarada kii ugu soo horeeyay ayaa ku dhawaaqay: “Ninkaan waxuu marti u yahay Qaadiga magaalada.” Markaas ayaa nin qaadiga la xiriira arrinteyda si gaar ah loogu sheegay; kaasoo ka dib ii kexeeyay dhinaca xeebta isagoo ay dhinaca ka socodaan koox arday ah.

Ka dib markii aan soo degay, oo aan salaantana kala qaadnay

Qaadiga iyo daka la jooga ayuu Qaadigu igu yiri, “Bismilaahi, waxaan soo salaamaynaa Sheykha” -Waxaan ku yiri: “Sheykhu yuu yahay?” -Waxuu iigu jawaabay, “Waa Suldaanka” Xaakimka ama suldaanka, ayaa, sida wadamo badan oo kale, ay reer Maqdasho iyaguna ugu yeeraan naynaasta ah ‘Sheykh’ Qaadiga waxaan weydiistay, ka hor inta aanan booqan Suldaanka in marka hore aan dego. Waxuu iigu jawaabay: “Waxaa dhaqan ah, in haddii uu yimaado nin faqiih ah ama shariif ah iyo qof saalax ah, (Diin wanaagsan), inuusan magaalada ku degin ilaa uu la kulmo Suldaanka” -Sidaas ayaan Qaadiga iyo raggii la joogay ugu raacay guriga Suldaanka Suldaanka oo magaciisu yahay Abukar Sheykh Cumar, (Abu-bakar ibnu Sheykh Cumar), assal ahaana, kasoo jeeda Barbar, (Waaa magac loo aqoon jiray Soomaalida), ayaa afka Maqdashiga, (Afka Soomaaliga) ka sokow, waxuu yaqaan amd ku hadla Afka Carbiga. Waxaa caado u ah ama uu yeelaa haddii

uu markab soo xirto, inuu markabka usoo diro qof soo hubiyo dalka markabku ka yimid, cidda iska leh, naaquudaha, (Kabtanka) wada, inta uu markabku la egyahay ama qaadkiisu yahay, badeecadda saaran iyo gancsatada la socota; markaas ka dib, ayuu Suldaanku go'aamiyaa ogolaashaha marti-galinta ama diidmo ah in dadka lasocdo eeysan kasoo degin markabka! Aniga iyo Qaadiga, oo magaca loogu yeero yahay Ibnu Al-Burhaan, assal ahaana u dhashay Massar, ayaa markii aan gaarnay guriga Suldaanka waxaa noo soo baxay, oo na qaabilay wiilal dhalinyaro ah oo salaamay Qaadiga; islamarkiibana Qaadigu faray dhalinyarada inay, Amiirka ku war galiyaan in ninkan ila socda (Ibnu Batuuta) ka yimid dhanka Xijjaas. Waqti yar ka dib, ayuu nagu soo noqday wiil ka mid ah dhalinyaradii fariinta qaaday. Waxaa loo soo dhiibay saxan ay ka buuxdo caleynta la cuno ee, Awraaqu tanbuul iyo filfil. Waxuu isiiyay toban caaleemood, waxaa kale uu isiiyay xoogaa

filfil ah. Qaadiga iyo ardayda xerta ah, iyagana, waxuu siiyay intii saxanka ku hartay. Waxaa kale aw inoo keenay weel uu ku jiro sharbeed ama cabitaanka loo yaqaano Biyo-wardiga, (Maa-ul wardi Al-Dimishiqi), biyahaas ayuu wiilkii aniga iyo Qaadiga noo shubay.

Markii aan wax cunay ayaa Qaadiga loo sheegay in Suldaanku soo amray in ninka soctada ah la dajiyo guriga (Daarul dalabah); oo ah guri aad ugu dhaw daarta Suldaanku deganyahay, waxaana loo diyaariyay ama loogu talo galay ardayda magaalada aan hoyga ku laheyn. Runtii, waa guri si wanaagsan loo firaashay oo wax kasta oo martidu u baahato laga helo!

---

sharaxaad kooban ereyada qaar .

- Maqdasho, ama Maq-da-sho: magaca magaalada Muqdishow sidaas ayaa loogu dhawaaqi jiray.

-Faqiih: waa qof faham iyo ogaal qoto dheer u leh Qur'aanka Kariimka iyo Sunada Nabiga (CSW).

-Amiinka: waxuu noqon karaa xog-hayahay ama ilaaliyaha Sheykha

- Awraaqu tanbuul: waa caleen loo cuno inay hamuunta ama hungiriga qofka furto. Cunta guud ka hor ayaa la cunaa. Caleentaas, (Betel leaves), waxaa laga cunaa wadamada Aasiya iyo meelo kale

_____-

Maamuus iyo Marti-galin

Markii aan galnay Guriga Martida ayaa wiilkii dhalintayaraa waxuu guriga Sheykha nooga keenay cunto. Waxaa wiilka la socday nin ka mid ah wassiirada Sheykha oo ah wassiirka u qaabilsan marti-soorka, oo isagoo isoo dhaweynaya, igu yiri, "Waxaa ku salaamaya, (Mawlaanaa Sheykh) waxuuna ku leeyahay: imaanshahaagu waa kheyr!"

Soo dhaweenta ka dib, waxaan bilownay in cuntadii naloo keenay aan cuno. Cuntadu waxay aheyd bariis lagu kariyay dufan, (Subag), laguna soo rogay saxan weyn oo qoray ka sameysan, (Xeero). Waxaa dusha lagasoo saaray cadad 'Koshaan' ah oo goosaar ama iidaan looga dhigay hilib digaag, mid xoolo iyo malaay(kaluuun); sidoo kale, waxaa cuntada lagu daray, Baquul iyo Moos oo isagoo aan weli bislaan, laguna kariyay caano dhaay ah, ayaa lasoo saaray labo weel oo

midkood uu ku jiro mooskii karsanaa, midka kalena ay ku jiraan caanihii lagu kariyay.

Cuntada waxaa korka looga daray liin iyo xirmo filfil ah oo biyo lagasoo saaray, taasoo loo isticmaalayo khal ahaan. Waxaa kale oo lagu daray sinjibiil cagaar iyo canbe, oo ah miro la mid ah ama u eg tufaaxa hayeeshee gudaha laf ku leh, kaasoo haddii uu bissil yahay aad u macaan badan, lakiin marka uu ceyriinka yahay sida liinta u dhanaan; sidaa darteed markii ay cunaan hal luqmad oo bariid ah ayay raaciyaan wax yaabahaas dhanaanka ah oo ay sida khalka ay u isticmaalaan

Dadka reer Maqdasho, hal nin oo ka mid ah waxuu cunaa inta ay koox inaga ah ay cuni karto, sidaas awgeed waa dad cayilan oo jirkood buuran yahay. Markii aan wax cunay ka dib, ayuu Qaadigu naga tagay; waxaan Guriga Martida ku nagaaday ama aan joogay seddax maalmood oo malin kastaba, sida ay caadadoodu tahay, seddax jeer aniga iyo dadkii musaafirka ahaa

ee markabka aan ku wada nimid, cunto naloo keenayay Maalinta afaraad oo aheyd maalin Jimaca ah, ayaa waxaa ii yimid Qaadiga iyo ardaydiisa. Waxaa kale oo la socday wassiir ka mid ah wassiirada Sheykha; waxaa la ii keenay dhar ka kooban maryo go` ah oo ragu dhexda ku xirto, taasoo surwaal u dhiganta madaama dadka reer Maqdasho aysan, dhar ahaan, aqoon surwaal. Waxaa kale oo la ii keenay khamiis kor laga gashto oo tolmadiisu Missri tahay. Waxaa kale oo ku jiray dhar fidqado ah oo khamiiska laga hoos qaato, dhinaca horeyna ka furan, sameyskiisa ka yimid Al-Qudus; waxaa kale oo la isiiyay cimaamad Massar laga keenay. Dadkii masaafurka ahaa, ee aan wada soconay, waxaa iyagana la siiyay dhar ceenkaas ah oo sidaas u sameysan.

Intaa ka dib, waxaan aadnay Masjid-jaamaca oo aan salaadda ku dukanay meel ka danbeyda, Al-maqsuura . Markii uu Sheykhu

kasoo galay albaabka maqsuurada aniga iyo Qaadiga ayaa salaanay Sheykha, si wanaagsan ayuu isoo dhaweeyay; marka hore afkooda ayuu kula hadlay Qaadiga, ka dib Af-Carabi ayuu igu yiri, “Imaasho wanaagsan ayaad noogu timid, waxaadna sharaftay dhulkeena, wehel ayaad noo tahay”

Soo dhaweenta ka dib, waxuu Sheykhu u baxay meel banaan oo ka mid ah xeendaabka masaajidka, halkaas aw ku aasanyahay aabihiis; waxuu is-dultaagay qabriga isagoo duco ku aqriyay, Ilaaheyna u baryay

Maqaamka Suldaanka

Markii uu ka soo tagay qabriga aabihiis, ayaa waxaa iyagoo wada socoda Suldaanka u yimid dhammaan wassiirada, dad madax ah iyo taliyayaasha ciidamada oo dhammaantood, halkaas ku, salaamay Suldaanka. Dhaqanka ay isku salaamay dadka Maqdasho, waxuu la mid yahay kan reer Yemen oo kale; waxuu qofku wax salaamaya uu marka hore farta suulka xigta

uu galinayaa ciidda, ka dibna waxuu geynayaa madaxiisa isagoo dhahaya ama oranaya: cissigaaga Ilaahay ha dheereeyo ama ha raajiyo. Islamrkiiba, Sheykhu kobahiisa ayuu iladay, waxuuna ka baxay albaabka masaajidka isagoo amray Qadiga iyo aniga inaan ilano ama gashano kobaheyn, ka dibna isaga u raacno dhanka gurigiisa oo aan ka fogyen masaajidka. Dadka intooda kale ayaa nasoo raacay iyagoo cagacad ama aan kobo sidan Sheykha waxaa madaxiisa lagu hareeyay ama la dul hagoogay afar qubaab oo xariir midabo leh ka sameysan, iyadoo qubadiiba uu ku sawiranyahay shimbir midkiisu dahabi yahay. Maalintaas oo jimaco aheyd, dharka Sheykhu waxuu ku labisnaa khamiis horey ka furan oo Qudsi ah, midabkiisuna cagaar yahay; dharka khamiiska laga hoos qaato oo ka kooban fidaqyo is-raacsan iyo qaar garbaha la saaro oo aad u quruxsan, isku jirkoodana laga keenay dalka Masar. Waxuu dusha ka labisnaa go' xariir ah iyo cimaamad weyn.

Maalintaas waxaa Sheykha loo garaacay durbaano, waxaana loo yeeriyay boon noocyo kala duwan ah; waxaa horey iyo gadaal ka socday madax iyo ciidan, hareerahana waxaa ka socday Qaadiga, culumo fuqaho ah iyo dad sharaf iyo xurmo leh, waxayna dhammaantood u socdaan goobta wadatashiga

---

sharaxaad kooban ereyada qaar .

-Mawlaanaa Sheykha: erayga' mawlaanaa' macno dhawr ah oo isku dhaw ayaa loo adeygsadaa, kaasoo, guud ahaan, tilmaamaya qadarin iyo weyneyn ama gargaar iyo garab joogsi. Waxuu noqdaa cinwaan, (Title) la siiyo boqorada, madaxda iyo culimada diinta Islaamka. Waxaa, xushmad ahaan, la siiyay cinwaankaas ama loogu jiray dadkii adoonta ahaa ee Diinta Islaamka qaatay

- Koshaan: waxuu la mid yahay ama uu yahay KOSHAAR. Waa xawaaji lagu maceeyo hilbka ama dalaca maraqa, kaasoo xiriir la leh, (Curry) assal ahaan laga isticmaali jiray India iyo wadamada kofur-bari Aasiya

- Baquul: waa khudaar kala duwan oo lagu dhinac cuno cunta guud, (Main meals), gaar ahaan qadada

- Al-maqsuurah: qayb yar oo ku dhinac taal ama gooni ka ah qol weyn

- Qubaab: waa cimaamad iyadoo dhawr wareeg leysgu aadiyay madaxa dushiisay lagu xiray

---

Kulanka Mashuurada Kowaad & labaad

Qaabkaas iyagoo u wada socday ayay galeyn, Mashuurada ka dibna, iyagoo kala danbeeya ayaa waxaa marka ugu hore fariistay wassiirada, waxaa ku xigsaday madaxda iyo taliyayaasha ciidanka. Qaadiga waxaa loo fidiyay ama loo dhigay gogol u gaar ah oo uusan qof kale kula fariisan; waxaana fadhiga joogay fuqahada iyo dad sharaf iyo xurmo leh. Sidaas ayuu xaalku ahaa ilaa waqtiga Salaadda Casir la gaaray; goortaas oo dhammaan dadkii goobta joogay ay Sheykha oo imam u ah la tukadeen slaadda Cassirka.

Salaadda markii la tugaday ka dib, ayaa askartu u joogsatay safsaf, iyagoo u kala horeeyay sida ay u kala darjo sareeyaan. Markaas ayaa waxaa la tumay durbaano, waxaa la yeeriyay boon iyo Al-Siyrinayaat .

Inta qalabkaas la garaacayo qof walba meesha uu taaganyahay iskama dhaqaajinyo, mana sameynayo wax nuuxnuuxsi ah; dadka kale qofkii socda islamarkiiba halkiisa ayuu istaagayaa, isagoo horey ama gadaal aan dhinacna u baxeyn. Markii garaaca buunka iyo durbaanka la joojiyo ayaa dadku is-wada salaamayaan iyagoo yeelaya qaabkii aan horey usoo sheegay, (Sida ay reer Yemen isku salaamaan), ka dibna kala tagaya isagoo qof walba danahiisa u dhaqaaqaya ama halkii aw u socday aadaya

Maalin kasta oo Jimco ah, dadka Maqdasho, cadadoodu sidaas ayay tahay. Maalinta xigta ee Sabtiga ah, dad kala duwan ayaa kusoo urura albaabka guriga Sheykha. Waxay fariistaan waabab ama daashash ku yaal meel ka baxsan daarta Sheykha. Qaadiga ayaa noqda qofka ugu hor gala halka uu Sheykhu fariisto, iyadoo ay culimadu ku xigsadaan; markaa ka dib ayaa waxaa galo ikhyaarta iyo dadka sharafta leh. Sidoo kale waxaa fadhiga

soo xaadiro duqeyda iyo xujeyda.

Fadhiga kale, (Maalinta xigta) oo ah Mashuurada Labaad ayaa wada tashi loo fariistay. Dadka goobta yimid waxay ku fariisteen kuraas ka sameysan qoray (Alwaax), oo fadhiga loogu talo galay. Qaadigu waxuu fariistaa kursi u gaar ah. Sidaas oo kale ayay qolo kasta oo ka mid ah dadka mashuurada yimid ay meel u gaar ah, oo aan cid kale la wadaageyn ama dhex galeyn, u fariisteen

Intaa ka dib, waxaa fadhiga soo galay Sheykha oo markiiba fariistay meel isaga u gaar ah. Waxuu u yeeray Qadiga oo dhinaciisa bidix fariistay. Markaa ka dib ayaa waxaa soo joogsaday culimada fuqahada ah oo ninka ugu da'da weyn hor fariistay Sheykha, intooda kalane inta salaameyn Sheykha ka baxay fadhiga

Markaa ka dib, waxaa soo kacay ikhyaarta iyo dadka sharafta

leh oo ninka ugu da’da weyn uu hor fariistay Sheykha, intooda kalena markii ay salaan gacan qaadeyn ka baxeen goobta fadhiga

Sidaas oo kale ayaa duqeyda iyo dadka xujeyda ah ay yeeleyn; iyadoo qofkooda ugu dhalinta weyn uu hor fariistay Sheykha, intooda kalena markii ay salaameen, iyaguna, ka baxeen fadhiga

Intaa ka dib, waxaa fadhiga soo galay, iyagoo isku xiga, wassiirada, madaxda, taliyayaasha askarta. Waxay salaameyn Sheykha ka dibna way baxeyn.

Waxaa dadka fadhiga ku haray loo keenay cunto. Qaadiga iyo ikhyaarta kale waxay wax la cuneyeen Sheykha. Waxaa kale oo fadhiga ka cunteeyay cid kasta oo goobta joogta ama fadhiga ku hartay

Haddii Sheykhu doono inuu, si gaar ah u, sharfo qof ka tirsan madaxda dowladda, waxaa qofkaas loogu yeeraa halka uu Sheykhu fadhiyo si uu ula cunteeyo

Guud ahaan, dadka kale ee goobta yimid waxay ka cunteyeen Daaru Al-dacaam iyagoo u galay daarta sidii ay ugu kala horeyn markii ay galayeen fadhiga mashuurada

Xaalku markuu sidaas ku dhammaaday, ayaa Sheykhu u kacay dhinaca daartiisa. Qaadiga, wassiirada, kaatibu Al-sir iyo afar nin oo ka tirasan madaxda sare ee dowladda ayaa u fariistay xukun ay ku kala saarayaan dad arrimo isku heysta

Waxyaabaha dadku isku heystaan ee ku saabsan Shareecada, Qaadiga ayaa xukunkooda marinaya. Waxii intaas kasoo hara oo arrimo kale ah, waxaa ka talo bixinaya dadka Ahlu shuurada ah oo ka kooban wassiirada iyo madaxda dowladda

Arrimaha waxii looga maarmiwaayo talada Suldaanka, qoraal ahaan ayaa loogu diraa, isagoo, islamarkiiba, jawaaba ku saabsan arrinta dusha uga soo qoray bidaaqad Sidaas ayay aheyd cadadoodu mar kasta

Ibnu Battuuta, ka dib, markii aw u dhamaaday socdaalkiisa

Muqdishow, waxuu u anba- baxay, isagoo raacay markabkii uu ku yimid, dhinaca Bilaadu Al-Sawaaxil waxuuna booqasho ku tagay magaalooyinka Mumbaasa iyo Kilwa oo ku yaal xeebaha Bariga Afrika.

Tarjume: Xassan Xayle [hassanhaile@hotmail.com].2014

caasimada.com

Somalitalk.com

Jowhar.com.

-Mashuurada: eraygan waxuu tusinayaa ama xiriir u yahay dhawr macno oo assalkoodu mid yahay sida talo, wada-tashi ama goob lagu tashanayo (Counselling, Consultation); sidoo kale waxii talo ka soo baxa ama uu tilmaamo qof ah khabiir, dhaqtar, la taliye ama guddi arrin loo xil-saaray, -Fadhiga Golaha Ummadda, shirarka iyo kulamada guud, (Congress), dhammaantood waxay soo galayaan macnaha uu bixinayo erayga Al-mashuurah

[- Al-siyrinayaat: waa aalad ama qalab, (Device) markii la afuufo dhawaq bixiya. Waxuu noqon karaa nooc hore oo buuqa,(buunka) (Trumpet) ka mid ah

[-Mashuurada labaad: waa kulan labaad ee loo fariistay shoowr iyo wada-tashi

[-Daaru Al-dacaam: waa dhismo gudihiisa lagu cunteeyo sida maqayadaha casrigan oo kale

[- Kaatibu Al-sir: waa qofka xogta diwaan galiya ama qora waxii fadhiga looga hadlo

[-Bidaaqad: waa waraaqad yar oo macluumaad, (Informations) gaar ah lagu qoray

[-Bilaadu Al-sawaaxil: waa wadamada ku yaal xeebaha Bariga Afrika, (Casrigan waa Keynay iyo Tanzaniya); Mumbaasa waa magaalo xeebeed iyo xarunta dhaqanka Islaamka ee Kenya. Kilwa ama Kilwa-kiswani waxay aheyd xarun aad u weyn oo ay dageyn Muslimiin

---

hadii aan warcelin kabixiyo qaabka oow utarjumay Xasan xalane waxaan dhihi lahaa waa qof qibrad dheer u leh qaabka tarjumaada.waloow aanan aqoon u leheeyn shaqsi ahaan.

qaabka tarjumaada iskuul miyaa laga bartaa?

waloow aanan arinkaas isku mashquulin hadana waxaan wada ognahay in sigaar ah loo soo barto macalin nimada iyo qaabka ardayga wax loo faham siiyo.

dadka wax turjumo ee Bulshada inta aan arkayay waxaa ugu wanaagsanaa

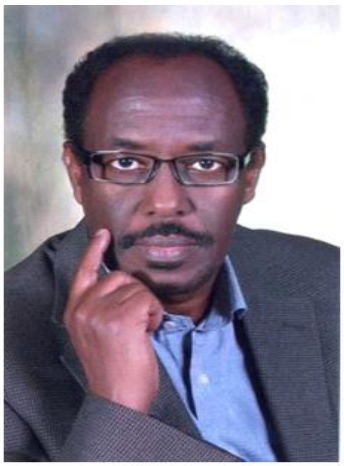

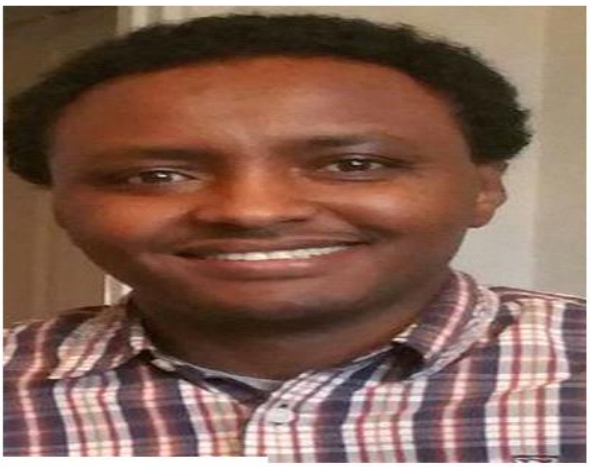

1-Maxamad cabdi Daa-uud

2-Xassan Xayle

3-Boodhari Warsame

4- Xasan yacquub(fasiray Quranka)

qaar kale oobadan in eey jiraana waa macquul lkn indhaheeyga inta eey qoraaladooda aqriyeen iyaga ayaa ugu sareeyay. qaabka tarjumaada , naska in eey isdultaagaan waa rag ku dadaalay,siiba wadaadka Salafiga ah ee Fasiray Quraanka , cid lala meeldhigo majiro Kutubkiisa. .

>>>dhamaad<<<<<

Qarda jeex iyo qarabaxsi hanaga ahaato waxaan isku deyeeynaa in aan wax uun ka niraaho Kutubka Imaamka noo qoray. aamusnaanta in wax la, abla-ableeyo ayaa ka qeerbadan

Qaabkee , u-fahamnaa , qisadii Ibnu batuuta?(Muqdisho

qoraalkeeygan waa mid ku wajahan qaabka aan u fahmi leheeyn qisada.

moowduuc walba oow Kutubka ku qoran in aan kala dhigdhigno ayaan isku dayeeynaa, qaabka aan ula tacaamulno Xadiiska Nabiga ayaan isku deyeeynaa in aan fiqhi ahaan u fasirno qisada oow Muqdisho kaqoray Ibnu Batuta .

A,B,T,J .sidaas ayaan uqodobeeynay

A)

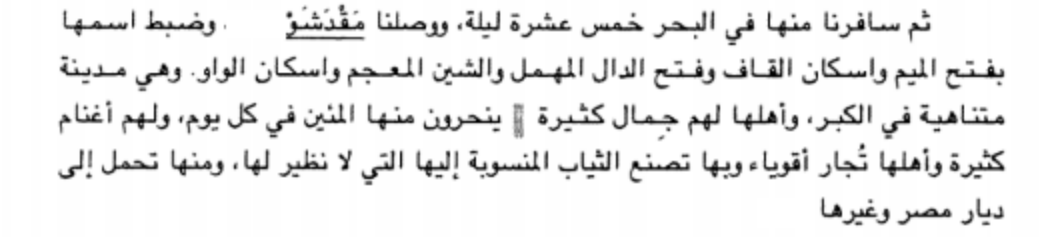

ثم سافرنا منها في البحر خمس عشرة ليلة، ووصلنا مَقْدَشَوْ . وضبط اسمها بفتح الميم واسكان القاف وفتح الدال المهمل والشين المعجم واسكان الواو. وهي مدينة متناهية في الكبر، وأهلها لهم جِمال كثيرة ‖ ينحرون منها المئين في كل يوم، ولهم أغنام كثيرة وأهلها تُجار أقوياء وبها تصنع الثياب المنسوبة إليها التي لا نظير لها، ومنها تحمل إلى ديار مصر وغيرها

Geel tiro ahaan 200 gaarayo ayaa maalin walba lagu qalaa Muqdisho. taas waxeey daliil u tahay in shacabka kunool

magaalada eey kor udhaafayeen 2 milyan oo ruux.

xiligan aanjoogno magaalada 200 oo neef kabadan laguma qalo shacabka kunool waxaa lagu qiyaasaa 3 milyan iyo kabadan.[2012---2016.M]

B)

وأهلها تُجار أقوياء وبها تصنع الثياب المنسوبة إليها التي لا نظير لها، ومنها تحمل إلى ديار مصر وغيرها

Bulshada degan Muqdisho waa dad xoogbadan(xalaal quudato xoogooda ku nool)waa dad ubadan ganacsato. dhar ayeey soo saaraan Masar ayaa loo iibgeeyaa iyo wadamo kale waana dad ku caanbaxay soosaarka dharka waana dhar aad loo jecelyahay.(ereyada qurxoon ee kamuuqdo ilbaxnimada iyo ganacsiga Umadeena caanka ku eheeyd waqooyi iyo koonfur ,maqlida ereyadaas qurxoon waxeey naxdin ku tahay caruurtii eey soo abaabiyeen gumeestayaasha ee had &goor isku deyo in eey sawir xun kabixiyaan xadaarada umadeena. kuwaas waa caruur aan qaan gaarin, dariiq walba ayeey lataagan yihiin Somalida waa reer

guuraa! waxaan isweeydiiyay Zeylac weligeed malaga guuray oo malaga hayaamay? Beydhabo Beeraha ku hareereeysan goorma ayaa laga guuray ? Baraawe sidoo kale , doqonta waxeey mudan yihiin in masaasad loo soo iibiyo)

T)

ذكر سلطان مَقْدَشَوْ

وسلطان مَقْدَشَوْ، كما ذكرناه، إنما يقولون له الشيخ واسمُه أبو بكر بن الشيخ (50) عمر، وهو في الأصل من البَرْبَرة وكلامه بالمقْدَشيّ، ويعرف اللسان العربيّ، ومن عوائده أنه متى وصل مركب يصعد إليه صنبوق السلطان، فيسأل عن المركب من أين قدم، ومَن صاحبه، ومَن رُبّانه، وهو الرايس، وما وسقه، ومَن قدم فيه من التجار وغيرهم، فيعرف بذلك كلّه ويعرض على السلطان، فمن استحقّ أن ينزله عنده أنزله.

hadalkaas sare kamuuqdo waxuu daliil u yahay talada magaalada cida eey ka go`day in eey eheeyd Somali.

dadka kudoodayo in magaalda eey xakumi jireen Carab waxaa looga baahan yahay daliil in eey meesha keenaan.

Masaari, Yaman, Cumaan , dhamaan shucuubta aan walaalada nahay taariiq xanuun badan ayeey soo mareen Shiico ayaa kusoo duushay 250 sano ayaa dalkooda shiico gumeeysaneeysay .nin

dalkiisa gumeeste dul degan yahay maxuu dalkale galaangal kuyeeshaa?.

isha mari taariiqda Dowladii REER FAADUMO.

J)

وعلى القاضي، وقال : إن مولانا أمر أن ينزل بدار الطلبة وهي دار معدّة لضيافة الطلبة، فأخذ القاضي بيدي، وجئنا إلى تلك الدار وهي بمقربة من دار الشيخ مفروشةٍ مرتّبة بما تحتاج إليه ثمَّ أتى بالطعام من دار الشيخ ومعه أحد وزرائه وهو الموكّل بالضيوف، فقال : مولانا يسلّم عليكم ويقول لكم : قدمتم خير مقدم، ثم وضع الطعام، فأكلنا وطعامُهم الأرز

Markii aan wax cunay ayaa Qaadiga loo sheegay in Suldaanku soo amray in ninka soctada ah la dajiyo guriga (Daarul dalabah); oo ah guri aad ugu dhaw daarta Suldaanku deganyahay, waxaana loo diyaariyay ama loogu talo galay ardayda magaalada aan hoyga ku laheyn. Runtii, waa guri si wanaagsan loo firaashay oo wax kasta oo martidu u baahato laga helo!

--

Wadaadka waxoow nooga qisooday inlagu soo dhaweeyay Guryo loodhisay ardayda magaalada cilmiga usoo doonatay.

dabcan aqoon kale meesha ma oolin waxeey baran jireen Kitaabka Minhaajka ee Imaam Nawawi.

cilmi falag caruurta lama bareeynin Iskuulo aqoon walba dhex taalana meesha kama furneeyn ,Far Somali laqoro waagaas majirin hadii eey jirtayna waxaa lagu qori jiray qaabka Carabta wax u qorto.

maxeeytahay duruufta ardayga ku kaliftay in oow doowlada hoostago ?

jawaabta waa iska fududahay xiligaas Kutub in oow helaa qofka aad ayeey u adkeeyd, tusaale aan kusiiyo kutubka oow qoray Jaaxith(d) ee lagu magacaabo ALBAYAAN WATABYIIN hadii ladhexkeeno magaalada cid iibsan karto majirin waayo waa qaali, sidaa daraadeed maktabada eey maamusho dowlada ayaa daabici jirtay qarash badana kubixin jirtay. ardayga hadii

oow ubaahdo casharka masjidka laga aqriyo ayuu dhageeysanayaa ,lkn kutub suuqa laga soo iibsado aadna guriga dhigatid sida lagu helo masahlaneeyn.

ibnu khalduun marka oow qoray Kutubka (muqadimada) waxoow ugeeyay madaxweeynaha dalka sidaas ayaana loogu keeydiyay maktabada qaranka ee xiligaas jirtay.

Waziirka martida soo dhaweeyo

Somalida maanta joogto, xiliga abaaraha dhacaan TEENDHO dadka lagu hooyo ma heli karaan halka awoowa yaashii Somalida ku abtirsan jirtay 700 sano kahor eey lahaayeen guryo eey kusoo hirtaan ardada dalkooda wax ubaraneeyso.

700 sano kahor ayaa waziir ka hoowlgelijiray Somaliya intaas ayaaba ah laabqaboojis loo soo daliishan karo in Somalida cizi iyo sharaf leheeyd.

X)

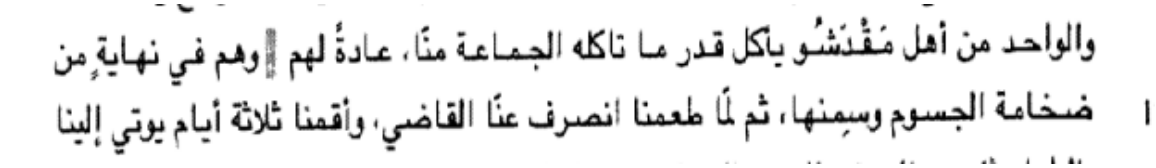
والواحد من أهل مَقْدَشُو يأكل قدر ما تاكله الجماعة منّا، عادةٌ لهم ‖ وهم في نهايةٍ من
ضخامة الجسوم وسِمنها، ثم لمّا طعمنا انصرف عنّا القاضي، وأقمنا ثلاثة أيام يوتي إلينا

Dibiga Xoolaha ugu xooga weeyn oo kale ayeey ahaayeen marka laga eego dhanka jirka, 1ruux oo iyaga kamid ah cunada oow cunayo keligiis, kooxdhan ayeey ku filan tahay.

``````````````````````````````````````````````````.

Q)

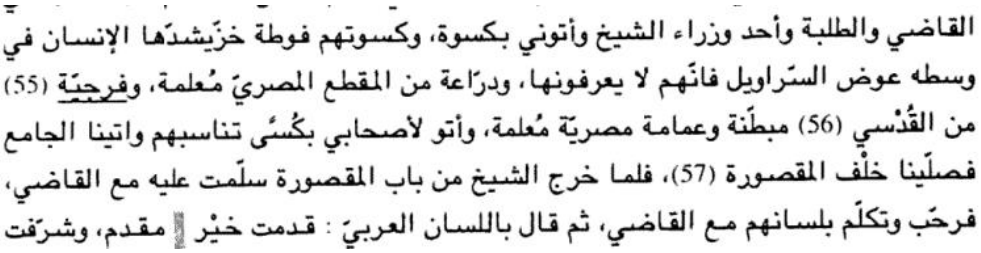
القاضي والطلبة وأحد وزراء الشيخ وأتوني بكسوة، وكسوتهم فوطة خزّيشدّها الإنسان في
وسطه عوض السّراويل فانّهم لا يعرفونها، ودرّاعة من المقطع المصريّ مُعلمة، وفرجيّة (55)
من القُدْسي (56) مبطّنة وعمامة مصريّة مُعلمة، وأتو لأصحابي بكُسًى تناسبهم واتينا الجامع
فصلّينا خلْف المقصورة (57)، فلما خرج الشيخ من باب المقصورة سلّمت عليه مع القاضي،
فرحّب وتكلّم بلسانهم مع القاضي، ثم قال باللسان العربيّ : قدمت خيْر ‖ مقدم، وشرّفت

Wadaadka hadalkaas waxuu kaga hadlay bulshada dharka eey jecel yihiin waa go` dhexda lagu xerto iyo mid garabka lasaarto( lahuwdo).

Masjidka marka oow yimid waxoow ku arkay dhaqan kale Imaamka waxaa lagu yaqiinay in oow dadka meel u dhaw ku
``````````````````````````````````````````````````

dukado lkn meel gaar ah oo amaankeeda aad la ilaaliyay ayuu galay halkaas ayuuna dadka oo dhan salaada kudawa xiteen.(xiligaas waxaa badnaa dadka Masaajidka dadka ku tooriyeeyo, XASHAASHUUN ayaa looyaqiinay waana dad eey soo barbaariyeen Eeraanta shiicada ah .

waxoow kaloo sheegay in Imaamka iyo khaadiga eey kuwada hadleen Luqada loogahadlo Muqdisho .

Bulshada Muqdisho waxaa lasheegay in eey xiran jireen MACAWIIS ama Go` dhaqankaas dad badan ayaa nala wadaago oo waa dhaqan kasoo jeedo Hindiya.

Idriisi mar oow ka shee keeynayay Jaziirad Hindiya kutaal sidan ayuu qoran

الجزيرة ملك اسمه زنبد وأهلها سمر يلبس كل واحد منهم فوطتين
فوطة يتزر بها وفوطة يلتحف بها وميـاهم عذبة

D)

بالطعام ثلاث مرّات في اليوم وتلك عادتهم، فلمّا كان في اليوم الرابع وهو يوم الجمعة جاءني القاضي والطلبة وأحد وزراء الشيخ وأتوني بكسوة، وكسوتهم فوطة خزّيشدّها الإنسان في وسطه عوض السّراويل

halkan waxuu kaga hadlayaa dhaqanka Somalida iyo Carabta laderiska ah sida oow isku shabaho

waxuu tilmaamay in Somalida eey kulebistaan Macawiis iyo Go` shaal ah , dhaqankeena sida inbadan aan ku aragno siiba Odayaasha mintidka ah marka eey timaado ku dhegenaashaha dhaqankeena suuban

_____

الفوطة ـ المعوز

_____

R)

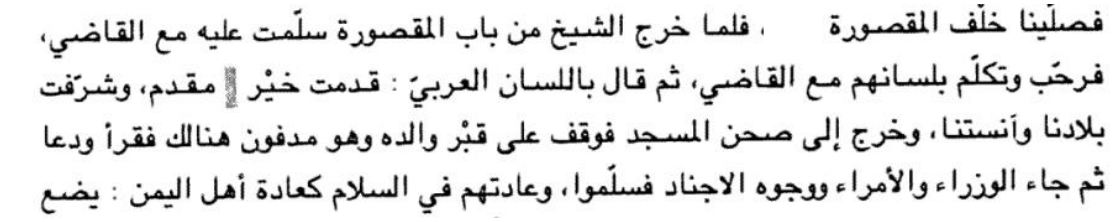
فصلّينا خلف المقصورة ، فلما خرج الشيخ من باب المقصورة سلّمت عليه مع القاضي، فرحّب وتكلّم بلسانهم مع القاضي، ثم قال باللسان العربيّ : قدمت خيْر مقدم، وشرّفت بلادنا وآنستنا، وخرج إلى صحن المسجد فوقف على قبْر والده وهو مدفون هنالك فقرأ ودعا ثم جاء الوزراء والأمراء ووجوه الاجناد فسلّموا، وعادتهم في السلام كعادة أهل اليمن : يضع

-Afkooda ayeey iskula hadleen marka oow leeyahay hadalkiisan waxaa kamuuqdo in eey kuwada hadli jireen Af-Somali. afka 1aad ee Dalka looga hadlo in oow ahaa AfSomali ayaa meesha kamuuqato afka labaadna in oow ahaa Afcarbeed.

-mad-habta Shaaficiga kasokoow waxaa meesha kamuuqato Madaxweeynaha in oow ahaa nin Suufi ah , waayo dhaqanka Masjid iyo qabri leesku soo dhaweeyo waa dhaqan lagu yaqaano Suufiyada. dariiqada Qaadiriga miyaa mise? Ashaaciro miyaa mise? waxaas oo dhan waxeey nooga baahan tahay baaritaan dheer oo dhoowr fiijaan oo Kafee ah loo cabay in badana lagu dul fekeray

Imaansho wanaagsan ayaad noogu timid, waxaadna sharaftay dhulkeena, wehel ayaad noo tahay”sidaas ayuu dhahay

Madaxweeynihi Xamar .

S)

ثم جاء الوزراء والأمراء ووجوه الاجناد فسلّموا،

- Madax weeynaha dhaqan facweeyn ayaa kamuuqdo .siyaasad fog nin leh ayuu iila qaab egyahay waayo faataxo kuma maamulin Muqdisho ee muruq iyo ciidamo ayaa hareer socday una heelan in eey uqidmeeyaan shacabkooda, dowlad dalkeeda dayacday ma eheeyn sida meesha kamuuqato waayo marka oow soo gaaray markabkii siday Ibnu Batuuta badweeynta ayaa looga hortegay baaritaan xoog leh ayaana lagu sameeyay ruux walba ujeedka oow uyimid dalka ayaa laweeydiiyay isaga

oon kasoo degin Doontii siday .

- Waziirada qaab dhaqan kooda nidaam ayaa kamuuqday, waziirka qadarin ayuu leeyahay sidoo kale taliyayaasha ciidamada iyagana maamuus gaar ah ayeey leeyihiin sida warbixinta kamuuqato.

SH)

بالقرب من المسجد ومشى الناس كلّهم حفاةً ورُفعت فوق رأسه أربع قباب من الحرير الملوّن، وعلى كل قبّة صورة طائرٍ من ذهب.

Dadka intooda kale ayaa nasoo raacay iyagoo cagacad ama aan kobo sidan.

Sheykha waxaa madaxiisa lagu hareeyay ama la dul hagoogay afar Daladood taasoo ka sameysan xariir midabo leh , iyadoo Daladiiba uu ku sawiranyahay shimbir midkiisu dahabi yahay.

-dhaqanka nuucaas ah waa dhaqankii boqorada waxaana kamuuqato tamashleeyn.
Madaxweeyne eey dabayaacayaan shacab cago cad waxeey

daliil utahay in oow ahaa nin Seeftiisa galka kabaxsan tahay waloow aan laheeynin cadeeyn kufilan arinkaas.

Wadaadkii ku caanbaxay cilmiga JOQORAAFIGA ,ee qoray Kutubka(نزهة المشتاق في اختراق الآفاق)

IDRIISI

mar oow kashee keeynayay JAZIIRADA [JUZUR AL QAMAR]

waxoow ka shee keeyay Boqorad cajiib ah oo utalin jirtay bulshada halkaas degan waa boqorad ku caan baxday in iyada xirato kobo DAHAB AH halka bulshada in teeda kale caga cad yihiin .

#qisada Boqoradii Afrika ee Kobaha DAHABKA xirneeyd.

Boqodara magaceeda waxaa ladhihi jiray DAMHARA

ninkeeda ayaa boqor ahaa iyadana Boqorad ayeey ka eheeyd dalka . xakunka eey ku dhawaaqdo cidna dood kama keeni jirin.

shacabka agtooda waxaa caado ka eheeyd in dumarka boqorad laga dhigo . agtooda ceeb kama eheeyn in talada laga qeeybgeliyo dumarka weliba laboqro sidii Balqiisa. Somalida waxeey ku maahmaahday "qolo waxeey ceeb u arkaan qolo kale agtooda waakacaado" .boqorada waxeey eheeyd mid aad ujecel isqurxinta TAAJ kasameeysan DAHAB ayaa madaxa loogelin jiray Taajkaas oo lagu dulxiray dhoorw Kiilo oo dheeman ah .

Boqorada waxaa caado u ah in eey xirato Kobo Dahab kasameeysan shacabka intiisa kale cagacadaan ayuu socan jiray ruuxii lagu arko isaga oo kobo xiran denbi ayeey ka eheeyd agtooda. muwaadin kobo xiran hadii la arko maxkamad ayaa lasoo taagi jiray Lugta ayaana laga ciqaabi jiray . saasoo eey tahay Boqorada waxaa caado u ah in eey bulshada usameeyso maalmo ciid ah lana damaashaado

dharqurxoon oo kasameeysan xariir ayeey soo xirtaan

maalintaas . dumarkooda madaxa madaboolaan gabar walba madaxa 10 xabo oo shanlo ah (gadhfeeydh) ayaa usuran. Boqorka iyo waziirada dusha ayeey kala socdaan qaabka eey udheceeyso damaashaadka maalintaas

Boqorada canshuur ayaa loo uruuriyaa bulshada kuwooda masaakiinta ah ayeey maalintaas kusadaqeeysaa , Maroodi dhar xariir ah loo soo xiray ayeey ku damaashaadaan ,calamo ayeey sooqaataan maalintaas DURBAANO ayaa lagaraacaa Buun ayaa layeeriyaa.

bulshada jaziiradan degan waa MAJUUS .

QISADA OO AFCARBEED KUQORAN HOOS KADAALACO

المتصلة بعضها ببعض وهي لا تحصى وأكثرها خالية وأكبرها جزيرة انبونه وهي عامرة وفيها خلق كثير يعمرونها ويعمرون ما حولها من كبار الجزائر وتتصل بهم جزيرة القمر ولجميع هذه الجزائر رئيس يجمعهم ويذب عنهم ويحامي عليهم ويهادن على قدر طاقته وزوجته تحكم بين الناس وتكلمهم ولا تستتر عنهم والرئيس زوجها حاضر لا يتكلم فيما تأمر به من جميع أوامرها وتحكيم النساء عندهم سيرة دائمة لا ينتقلون عنها واسم هذه الملكة دمهرة وهي تلبس حلة الذهب المنسوج وتحمل على رأسها تاج الذهب المكلل بأنواع اليواقيت والأحجار النفيسة وتجعل في رجليها نعل الذهب وليس يمشي أحد في هذه الجزائر بنعل إلا الملكة وحدها ومتى عثر على أحد أنه لبس النعال قطعت رجلاه وهذه الملكة في فصول مذهبها واعيادها تركب ويركب خلفها طرقها ومواضع مسيرها أنواع ثياب الحرير ولها زي حسن كما وصفنا وهذه الملكة وزوجها سكناهم من هذه الجزائر المذكورة بجزيرة انبونه. في ذاته كثير التلوين صافي الديباجة ونساء هذه الجزيرة يمشين مكشوفات الرؤوس مضفورات الشعور والمرأة الواحدة تمسك في رأسها عشرة أمشاط وأقل وأكثر وهي حليتهن وبهذا الزي تمشي نساء جزائر السحاب وأهلها مجوس وسنذكرهم فيما بعد بعون الله.

جواريها بالزي الكامل من الفيلة والرايات والأبواق والملك زوجها وجملة الوزراء يتبعونها على بعد منها ولهذه الملكة أموال تجمعها من جبايات معلومة فتتصدق بهذه الأموال على فقراء أهل بلادها في ذلك اليوم ولا تتصدق بشيء منه إلا وهي واقفة تنظر وأهل بلادها يعلقون على

qisooyinkaas aan kor kusoo xusnay waxeey daliil utahay in dhaqanka qaar aan kasoo erganay dadyoow kale . aan sii anba qaadno Ibnu Batuuta booqashadiisii Xamar

DH)

والواحد من أهل مَقْدَشُو يأكل قدر ما تاكله الجماعة منّا، عادةً لهم وهم فى نهايةٍ من ضخامة الجسوم وسِمنها،

Nin Somali ah ayaa hada kahor waxuu qabay xaas lkn hal ceeb ayeey leheed cirweeyni ayeey udhalatay lkn isagana dhib kuma heeyn taas oo waxoow lahaa Ari tiro badan maalin walba 1neef ayaa loo qali jirya .meeshuu reerka degnaa waxaa usoo martiyay nin socota ah sida dhaqanka yahay waa lasoo dhaweeyay oo geed ayaa dermo loodhigay Odaygii reerka waxoow udhaqaaqay dhanka eey xoolaha daaqayeen waxoow dhegta soo qabtay 2 wan oo aad ubuurbuuran islaatii reerka ayuu kusoo agxiray, 1 adiga ayaa iskaleh midka soo harana aniga iyo

ninka martida ah noo kari ayuu kula dardaarmay. islaanta amarka lasiiyay sidii ayeey uqaadatay oo labadoodaba dhegta ayeey dhiiga udartay oo hilbihii ayeey dheri (digsi) kuriday oo debka ayeey dulsaartay. Odaygii reerka waxoow usheekeeynayay ninkii martida ahaa waayo waa ceeb ruux marti ah in kaligiis meel lafadhiisiyo loogana dhaqaaqo halkaas cidlada ah, TV ladaawadana xiligaas majirin oo martida kaa mashquuliyo.

Hilibkii marka oow bislaaday silaantii marba cad Hilib ah sida eey ula soo bexeeysay labadii neef weey kalaacday oo lafo ayaa meesha ku soo haray lafahiina waxeey kushubtay god meesha kaqodnaa oo loo diyaariyay in qashinka lagu rido.islaanta kama xumaanin in eey kalaacday neefka iyada loogu talagalay lkn waxeey kaxumaatay in eey qadisay Odayga reerka iyo ninkii martida ahaa.

qorshe ayeey degtay si eey uga bad-baado ceeb iyo qeeylada

odayga qabay iyada .

Midiyaha laguqalay neefka ayeey dhaqaajisay kadibna waxeey uwacday Odaygii qabay marka oow uyimid ayeey dhahday orod oo halkaas kasoo qaad mindida si aan Hilbaha idinkugu diyaariyo Odaygii waxoow udhaqaaqay dhanka loogu tilmaayay Mindida inta oow ku maqnaa ayeey iyadana u dhaqaaqday dhanka oow fadhiyay ninkii martida ahaa waxeeyna dhahday ninyahoow martida noo ah ninkan iqabo waa nin hinaaso badan in oow kumarti sooro hasugin. hada ayuu kuu doontay mindiyo. Raga ayuu xubinta taranka kajaraa. hadii aad umaleeysid hadalkeeyga been waakaas soo socdo waxoow soowatana waa mindiyo. ruux dumar ah ayaan ahay itaal aan kaaga celiyo ma hayo ee talo adiga ayeey kujirtaa !

ninkii martida ahaa cagaha ayuu waxkadeyay oo waa cararay .

Odaygii reerka ayaa yimid Jikadii lagu diyaarinaya Hilbaha islaantii oo barooraneeyso ayaa durba meesha timid iyada oo

dheheeyso ninkii baas ee aad noogu sheegtay in oow yahay marti waxoow lategay Hilbaha ee kadaba tag ee kasoo dhig walbo xitaa hal xabo hanoo reebo aan ku qadeeyno.

Odaygii ooyaaban ayaa isku deyay in oow kadaba qeeyliyo ninkii lkn nin labaqdin geliyay miyaa meel dhaw lagu arkayaa ?. qisadii loogu tala galay in lagu caayo dumarka sharafta badan halkaas ayeey ku dhamaatay.

Oday salafi ah oo aan isku sir qarsano kana soo jeedo Laascaano waxoow iiga sheekeeyay 3 wiil in eey maalin kuqadeeyeen Rati Geel ah . duhurtii ayeey qaleen Rati xili eey lajoogeen geela habeenkii fiidka marka lagaaray oo eey soo gurya noqdeen 50 kiilo wax kayar oo Hilibah ayeey guriga keeneen. qiso taas lamid ah waxaan kamaqlay Oday reer Muqisho ah .

isku soo duuboo qisooyinka nuucaas ah waa rumeeyso ama

harumeeysan . Ibnu Batuuta hadii oow nagu tilmaamay cirweeyni waxa nalaga sheegayo waxbaa kajiro waayo sheeko xariirradaas waxbaa karun ah.

C)

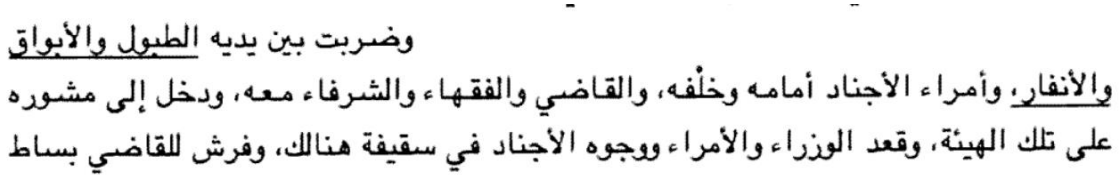
وضربت بين يديه الطبول والأبواق
والأنفار، وأمراء الأجناد أمامه وخلْفه، والقاضي والفقهاء والشرفاء معه، ودخل إلى مشوره
على تلك الهيئة، وقعد الوزراء والأمراء ووجوه الأجناد في سقيفة هنالك، وفرش للقاضي بساط

Dubaan ayaa loogaraacay turunbo ayaa layeeriyay askarta saf ayeey kujireen midna halka oow taagan yahay kama dhaqaaqin inta eey socotay garaacista Durbaanka .

dhaqankaas weli waan leenahay waxaa jiro heesta calanka ama nashiidada calanka looqaado .

---

waa seermaweeyd-iyo seben barwaaqo .

Subag weelkudaatay sina umaxumaadee, waa subax wanaagsane calankana salaama.

Durbaan lagaraaco Islaamka jiritaankiisa ayuu lakoowsaday lkn ciidanka in eey saftaan buunlayeeriyo hoowsha nuucaas ah goorma ayeey soobilaabatay?

inta aanan kajawaabin su`aasha nuucaas ah waa in aan dib umilicsanaa taariiqda lasoo maray inta oowsan booqasho noogu iman Ibnu batuuta . xiliga oow soobooqanayo Muqdisho, caalamka Islaamka waxoow kasoo kabanayay dagaaladii lalagalay TATAARKA . sida aan lasocono dagaalkii lagu jebiyay Tataarka ee kadhacay CEYN-JAALUUT ee kudhow magaalada GAZA dagaalkaas waxaa hogaaminay sheeqii weeynaa Cizat ibnu cabdi salaam maalintaas sheeqa waxaa hareera socday kooxda BAAMBEEYDA xamaasada ciidamada si lookiciyo loona xusuusiyo ciziga iyo sharafta eey leedahay in ladifaaco dalka Islaamka ayaana Durbaano loo garaacayay . soodhaweeyntii Nabiga ee lagu soo dhaweeyay

Madiina iyadana waa mid muhiimadeeda leh, heesihii lagu soo dhaweeyay ama nashiidooyinkii loo qaaday maalintaas Nabiga waa mid diiwaanka taariiqda ku qoran.

Shaaficiyada +Ahlusunada dhib uma arkaan arinkaas , lkn waxaa kasoo horjeedo Xanaabilo oo diidan arinkaas xiligaas aan ka hadleeyno Xanaabilada Somaaliya kuma xooganeeyn mana lagasoo sheegin in eey farac ku lahaayeen muqdisho. dhoowr wadaad oo Abuuxaniifa mad-habtiisa heeysato ayaa jiray lkn lama dhihi karo mad-habta Xanafiyada ayaa looga dhaqmay Somaliya, waayo afar wadaad shacabka ma metelaan haba sheegto ZEYLICI ama Muqdishaawi. Mascuudi ayaa 300 H.qoray in mad-habta Shaaficiga looga dhaqmo Zeylac , sida aan ognahay Muqdisho waxeey kashidaal qaadataa Zeylac ama Jabuuti. Miqriizi ayaa sheegay in mad-habta abuu xaniifa eey kudhaqmaan Somalida lkn hadalkiisa miizaan maleh, waayo maba tegin dhul Somali degen tahay marka aan dabagal dheer

ku sameeyay Kutubkiisa .

G)

صلّو العصر مع الشيخ أتى جميع الأجناد ووقفوا صفوفًا على قدر مراتبهم، ثم ضربت الأطبال والأنفار والصرنايات وعند ضربها لا يتحرّك أحد ولا يتزحزح عن مقامه، ومن كان ماشيًا وقف فلم يتحرّك إلى خلف ولا إلى أمام . فإذا افرغ من ضرب الطّبلخانة سلّموا بأصابعهم كما ذكرنا وانصرفوا.

.

Qiso ayuu iiga sheekeeyay wiil Somali ah oo ku weeynaaday xiligii maamul la aanta . mar ayuu usafray qurbaha wadan kamid ah kuwa Somali laderiska ah ayuu tegay waa wiil aan arag calan loo istaago, aanan aqoon qaradinta askariga ama kan xilka dowladeed hayo, waa wiil kusoo koray xornimo iyo iska celi kii kugu soo gardaroodo. maalin ayuu shaah ka cabayay maqaayad ku garab taalo meel kudhegan laamiga waxaa lagaaray xili ladejinayay calanka wadanka isagii oo goobta fadhiyo ayaa labilaabay in lagaraaco durbaanka lana yeeriyo turunbada, shacabkii wadanka udhashay dhamaan weey sara

kaceen oo waxeey bilaabeen in eey qaadaan heesta calanka wiilkii ku soo koray dalka burbursan halkii ayuu sii fadhiyay xili eey bulshada sara kacday una istaagtay salaanta calanka. askari qiireeysan ayaa u yimid markaasuu dhahay istaag oo salaan calanka lkn wiilkii oo aanan aqoon hadalka oow ku hadlay askariga ayaa ku jawaabay fadlan igula hadal Ingiriis ama carabi marka oow intaas dhahay wiilkii ayuu askariga ugu jawaabay afkii markaas ufududaa sidii ayaana lagu fahamsiiyay wiilkii somaliga ahaa in loo istaago marka calanka lasaarayo ama marka ladejinayo qadarin laqaderinaayo calanka eey Umada ku mideeysan tahay ee shacabka hoos harsadaan .

F)

ثم يدخل الشيخ إلى داره ويقعد القاضي والوزراء وكاتب السرّ وأربعة من كبار الأمراء للفصل بين الناس وأهل الشكايات، فما كان متعلّقا بالأحكام الشرعيّة حكم فيه القاضي وما كان من سوى ذلك حكم فيه أهل الشورى وهم الوزراء والأمراء،

xakunada nuucan ah ee laga sheekeeyay waa kaculus yihiin kuwa maxkamadaha lagu qaado waayo waxaa meesha fadhiyo

xoghayaha madax weeynaha, sidoo kale waziiro iyo culimadii looga danbeeyay fiqhiga diinta islaamka . dacwada hadii eey fududahay waziiro in eey kasoo qeeyb galaan looma baahna. maadaama naloosheegay 3 wazaaradood in eey meesha xaadir kuyihiin sida qaadiga amiirada iyo xogheeynta madaxtooyada halkaas waxaa kamuuqdo in eey arin culus jirtay waxa leesku heestana eey ka culustahay lacag ama dil dhacay iyo nin xaaskiisa faraqa kudhegantahay.sikale hadii aan udhigno arinka waxaa macquul ah 3 koox sababta loo dalbaday in eey tahay si eeysan udhicin laaluush in wax lagu maamulo waayo qaadiga gurigiisa ayaa lacag lagu siin karaa, sidoo kale amiirka lkn 3 wazaaradood in la laaluusho macquul ma ahan , xiligan waxaa jiro 3 maxkamadood. hadii midan lagaaga adkaado mida 2aad ayaad dacwada ula tegi kartaa mida ugu sareeyso ayaana racfaan uqaadan kartaa .sida aan ku aragno wadamada horumaray heer aad maxkamad lakori kartid waziirka iyo wiilka oow dhalay ,

cadaalada iskuulada ayaaba loogu dhigaa bulshada iyo garoomada ciyaaraha kubada cagta & iwm.

Q)

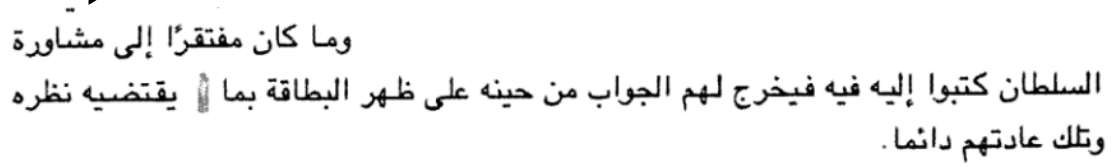
وما كان مفتقرًا إلى مشاورة
السلطان كتبوا إليه فيه فيخرج لهم الجواب من حينه على ظهر البطاقة بما يقتضيه نظره
وتلك عادتهم دائما.

shaki kuma jirto in oow soo fara gelinayo madaxweeynaha hadii eey arinka murugto sida Nabiga usoo fara geliyay 2 saxaabi oo midkood lacag deeyn ah lagu lahaa.

Af-Somali qoran miyaa jiray xiligaas?

Cudur soo noqnoqdo ayaa jiro

markii gumeestahay wadanka kusoo duulay waxeey bulshada ku qasbeen in afkooda loo adeegsado dhamaan warqad walba oo dowlada ku saabsan . Hargeysa Ingiriis ayeey qori jireen Jabuuti Faransiis ayaa laga qori jiray Xamar Itali ayaa lagu faani jiray .

xiliga oow nooyimid Ibnu batuuta hadiiba laqori jiray Afsomali waxoow ahaa mid ku qoran xarfaha CARABIGA .sida wadanka Eraan iyo Afgaanistaan ugu qoraan afkooda xarfaha Carabiga . ajnabiga marka oow kategay Somaliya waxaa laga joogaa, wax kudhow 90 sano ama 80 sano lkn weli isticmaarka madhamaan oo weli bulshada Somaliyeed waxeey adeegsadaan Faransiis ama Ingiriis marka laqoraayo warbixinta kasoo baxdo xafiiska dowlada. Xamar ,Hargeysa ,Jabti dhamaan waxba isma dhaamaan maanta .

waxaa wax lagu qoslo ah in suuqa lasoo geliyo Somalida in eey afkooda qortaan waxaa kadanbeeyay ajnabi ! waxaan weey diin lahaa kuwa nuucaas u fekerayo ajnabi hadii oow jecel yahay in aan qorno afkeena hooyo, maanta ayuu naga deeyn lahaa qasabka oow nagu wado marka eey noqoto iskuulada waxaa lagu qasbayaa in eey qoraan Ingiriis ama Faransiis , daaqada waxaa kasoo galay oo aan waxba dhaamin Afcarbeedka , caqliga

hadii oow shaqeeyo waxaa kuu soo baxayo in ajnabiga kamideeysan yahay in ladabarjaro Afka Somaliga kuhadalkiisa iyo qoraalkiisa . marka aan uhadalno Somalida aadka ugu tacasubto afkooda hooyo adeegsigiisa dhanka qoraalka iyo ku hadalkiisaba.

---

qeeybtan hoose waxaan kaga hadli doonaa

Ibnu Batuuta iyo Cunada Somalida.

Kutubka Inbu Batuta 800 sano ayuu jirsaday

sideedaas qarni marwalba qolo ayaa ku hoowlaneed sidii eey ucusbooneeysiin leheeyd Kutubka.

sida aan ognahay hadii eey dad aad ubadan qoraan Kutubka , qof walba sida eey ula muuqato ayuu uqorayaa mana ahan QURAAN cid walba xifdisan tahay oo wixii qaldamo dhaqso loo dareemayo , Kutub walba oo taariiq ku saabsan waa in laga taxadiraa qaladaadka soo geli karo

---

waa maxay [ما الورد)

Rose Water ما الورد

jawa abteena waxeey tahay dhaladaas sare kaaga muuqato cadarka ku jiro ayaa lagu magacaabaa.

ماء الورد

ماء الورد هو مادة سائلة مستخلصة من الورد الجوري، وهو بقايا إنتاج الزيوت العطرية للورد، حيث يستخدم هذا الماء في اضافة نكهة لبعض الأطعمة ويضاف أحياناً للمواد التجميلية، وفوائد ماء الورد للبشرة معروفة لا تخفى على أحد أبداً، ونحن هنا بصدد ذكرها بشكل تفصيلي.

تاريخ جمالي

لقد عرف ماء الورد كمصدر جمالي منذ العصور القديمة واستخدم في كثير من الدول والبلدان على مر الزمان:

- كانت تتجمل به أجمل ملكات الكون (كيلو بترا).
- استخدمته النساء الفارسيات في بلاد فارس في مواسم الأفراح.
- كان يستخدم في أوروبا في العصور الوسطى لطرد الأرواح.
- من أهم مكوّنات الغذاء للعائلة المالكة الهندية.
- أمّا في العصر الحديث وفي زمننا هذا فقد استخدم ماء الورد في تحضير العديد من مستحضرات التجميل الصناعية المنشأ.

waa maxay [قمقم]

تعريف و معنى قمقم في معجم المعاني الجامع - معجم عربي عربي

1. قُمقَمَ: (فعل)
   - قَمقَمَ يقَمقِم ، قُمْقَمةً ، فهو مُقَمْقِم ، والمفعول مُقَمْقَم
   - قُمْقَمَ الشَّيْءَ : جَمَعَهُ
2. قُمقُم: (اسم)
   - الجمع : قَماقِمُ
   - قُمقُم : إِنَاءٌ مِنْ مَعْدِنٍ فِضِّيٍّ أَوْ نُحَاسِيٍّ يُجْعَلُ فِيهِ مَاءُ الزَّهْرِ وَنَحْوُهُ ، يُرَشُّ مِنْهُ عَلَى الضُّيُوفِ
   - قُمقُم : إِنَاءٌ مِنْ نُحَاسٍ وَغَيْرِهِ يُسَخَّنُ فِيهِ الْمَاءُ وَيَكُونُ ضَيِّقَ الرَّأْسِ
   - قُمقُم : وِعَاءٌ خُرَافِيٌّ كَانَ مَحْبَساً لِلْعَفَارِيتِ وَالشَّيَاطِينِ
   - القُمْقُمُ : إناءٌ صغيرٌ من نحاس أو فِضَّة أو خَزَفٍ صِينيّ يجعل فيه ماءُ الورد

قمقم من الزجاج

qisada qaabkee ayeey ku qurxooneeyd in loo qoro?

sida oow noosheegay Ibnu batuta maalinta jimcaha eheeyd waxaa lookeenay dhar oow ku aado masjidka jaamaca ah .

wuu inoosheegay qaabka eey u ekaayeen dharka loo keenay .

sidoo kale waxaa meesha kamuuqato in loo keenay

cadar oow isku carfiyo carakaas waxoow kujiray weelasha sare kaaga muuqdo

cadarkaas waxaa laga keenay SUURIYA .

ujeedka qisadan aan uqornay waa in aan garab marno sida oow noogu turjumay XEEYLE oo ah sidan

[Waxaa kale aw inoo keenay weel uu ku jiro sharbeed ama cabitaanka loo yaqaano Biyo-wardiga, (Maa-ul wardi Al-Dimishiqi), biyahaas ayuu wiilkii aniga iyo Qaadiga noo shubay]

_____

العنبا

المانجو

Canbo ayaa kamid ahaa waxyaabihii aan cunay "sidaas ayuu sheegay. hadaba canbo laga dhigay khal, Hindiya ayaa laga isticmaalaa sida qoraalka hoose kamuuqdo

وقد يوجد ببلاد الهند نبات يسمى (نزهة المشتاق في اختراق الآفاق)

العنبا وهو شجر كبير يشبه شجر الجوز وودقه كودقه وله ثمر مثل

ثمر المقل حلو إذا عقد في أوله ويجمع في ذلك الحين فيعمل بالخل

فيكون طعمه كطعم الزيتون سواء

bog.85

Awraaqu tanbuul

Awraaqu tanbuul: sawirkeeda sare ayuu kamuuqdaa waana geed aan macaan lagu arag waa qaraar sida dhegayaraha ayuu usoo dhadhamaa sida kutubada eey tilmaameen

_____

Moos isagoo aan weli bislaan, laguna kariyay caano dhaay ah, ayaa lasoo saaray labo weel oo midkood uu ku jiro mooskii karsanaa, midka kalena ay ku jiraan caanihii lagu kariyay.

---

xiligan lajoogo majiraa Moos lakariyo?

waa jiraa Moos la kariyo, waxaa jiro Mooska mid aan lacunin isaga oo aan lakarin waana ku caan koonfurta Somaliya .

الفوفل

Beetle_palm الفوفل

dhibka naga heesto turjumid la aanta

sida aan kadheregsanahay waqtigii Islaamka xoogeestay Dowladii wagaas jirtay waxeeyqarash xoogbadan ku bixisay sidii loo turjumi lahaa Buugaagtii ugu muhiimsaneed waagaas . hadaba Somalida maxaa lagudboon?

Xamar iyo Hargeeysa, Jabati iyo Garowe dhamaan waxaa kafuran Jaamacado waxeey lacag kaqaadaan arday Somaliyeed waxeeyna ku qasbaan in eey soo bartaan afka Ingiriiska ama Afcarbeedka.

weey fiican tahay in afkale labarto waayo waxoow lamid yahay adiga oo lagu siiyay furihii lagu furan lahaa albaabada aqoonta lkn ardayda waxeey xaq u leeyihiin in loo turjumaano buugaagta ugu qaalisan eeyna helaan isaga oo lagu qoray Luqadooda hooyo waayo bilaash kuma dhigtaan jaamacadaha, lkn qarashka si oow ugu baaqdo ayeeysan xil iska saarin sidii ardayga uheli lahaa Buug afkiisa hooyo loogu soo tebiyay .

qarash badan miyaa ku kacayo tarjumaada?

1buug oo kakooban 200 xaanshi ruuxa Somali joogo hadii ladhaho soo turjum qarashka lagu siinayo waa 1000.U.S.D. (kun doolar) in oow diidi lahaa ilama ahan.

hadii loowaasho haba looga dhigo $2000. qidmadaas yar bal u qeeybi 4 jaamacadood tiiba $500 wax kayar ayaa kusoo aadi leheeyd . bal kawaran hadii sanad walba eey xil iska saari lahaayeen in eey tarjumaan 1buug kaliya? wax nuxur leh oo lataaban karo ayaa meesha kasoo bixi lahaa.

_____

dhaliilaha oow leeyahay Ibnu batuuta!

1- isbuuc kabadan majoogin Muqdisho.

sadax maalin waxoow kusugnaa guriga ladejiyay meesha waxaa kamuuqato in oowsan kabixin guriga

2-warbixin nagama siin Suuqyada magaalada. qaab nololeedka bulshada .maciishada qaali miyaa mise waa raqiis?

3- ma oowsan kawaramin Lacagta magaalada laga isticmaalo, lacagaha qalaad miyeey isticmaali jireen mise mid Somalida ugaar ah ? ama waxeey noolaayeen Lacag la aan sida wadamada qaar ee waagaas jiray.

4-Dareeska ciidanka, hubka eey ku dagaalamaan? Calanka wadanka nuuca oow yahay waxaasoo idil kama oowsan hadlin. halkaas ayaan ku joojinay faalooyinka aan ka bixinay

SOCDAALKII, Ibnu Batuuta.

_____

#Fariinta Shinbiro malagu raray(Shinbirkii Boosta ka shaqeeyay)

xiligii Dowladii reer Faadumo masar katalineeysay ayaa la

bilaabay in Shinbir warqad lagu raro loona adeegsado in oow fariinta dadka ukala gudbiyo qaabka aan maanta E-mailka@. udirno ama boostada aan waraaqaha iskugu dirno ayeey ushaqeey jireen shinbiraha .

waloow Quraanka eey ku cadahay in Nabi Suleeymaan oow ahaa ruuxii ugu horeeyay ee adeegsaday shinbir fariin qaado.

Somalida iyo adeegsiga shinbiraha

Caruurta magaalada degan waxeey xaafada kuheestaan Qooleey .

qooleeyda ayaa 2 nuuc kala ah, qooleey duureed iyo mida magaalada

waana ku caan Muqdisho qooleeyda . qooleeyda hadii laga soo daayo meel fog weeykala taqaanaa xaafadaha oo kama lunto gurigeeda, galab dheer ayeeyna soo hoyataa. hadii eey meel kale ku dhaxdo malin 2aad ayeey soo xaadirtaa.

cadeeyn dhab ah looma haayo in Somalida u adeegsadeen

Qooleeydaas qaabka Boostada oo waraaqo leeskugu diray , lkn gabay abwaan Somali tiriyay kadibna loo bedelay hees ereyadiisa waxaa kamuuqdo in shinbirka la adeegsan jiray Ereyadiisa oo aan qeeyb kasoo tegay hoos ka aqriso.

Shinbiryahoow maduushaa madabeeyla raacdaa dadka ma-u-adeegtaa oo ma-u-dadaashaa?

Shinbiryoow dawaafee kuduljooga laantoow aan kuu dansheegtee , dood kuula, aadee , soo dego agteeyda."soosaar dushaadoo bada soodabaaloo soomaax daruurtoo..

MARKA,MARKO

900 H.

Ayaa la sheegaa in la bilaabay dhismaheeda

Carab iyo Barbar ayaana deganaa

BARBAR = SOMALIDA

Waxa loogu naaneesay BARBAR waxeey waagoodii hore eey degi jireen BARBARA.

qoraagii lagu magacaabi jiray IDRIISI

ee Carbeed [1155.M.]

Waxoow yiri "Reer **Marka** waa dad Beera leey ah webi ayaa ku yaalo oo dhinac yadiisa lagu tacbo Galeey"

Waxoowna ula jeeday Webiga Shabele.

ومن جوة إلى قرقونة يومان في البحر وعليها جبل عظيم يمتد في جهة الجنوب. ومن قرقونة إلى برمة ثالثة ايام في البحر،
Boorama

ويبتدؤ منها جبل حافون وهو جبل له سبعة رؤوس خارجة ويمتد تحت الماء في البحر أربعة وأربعين ميال، وتلي رؤوس هذا
Xaafuun

الجبل بالد صغار كالقرى يقال لها الهاوية. ومن حافون إلى مركة على الساحل ثالثة مجار صغار وفي البر سبعة أيام. وعلى
MARKA

مرحلتين من مركة في البرية واد يمد كمد النيل وعليه يزرعون الذرة. ومن مركة إلى بالد النجا على البحر يوم ونصف يوم.

والنجا آخر أرض بربرة.

Qoraagii ku taqasusay Juquraafiga

ee lagu magacaabi jiray YAAQUUT AL XAMAWI

Waxoow sheegay isagana in qoomiyada BARBAR ee madoow eey deganyihiin

ZEYLAC ilaa laga gaaro MARKA

Waxaana la deris ah ZUNJI = JAREER .

Waxaan layaabay kuwa ka shee keeyo Taariiqda aan meelna kuqorneey , ee dhahayo dhulkaan waxaa asal deganaan Qoomiyada OORMADA .

Waa run in Islaamka oowsan kala lahaan jirin xuduudo kala xiran ruux walba meeshii oow doono in oow degi jiray

lkn Taariiqda Ibnu batuuta iyo Yaaquut alxamawi & Idriisi Waxeey qirayaan in Somali eey deganaan jireen dhulkan maanta eey Somalida degan tahay

Oromo dhulka eey degan yihiin maanta waa kabaaxad ween yahay dhulka Somalida eey degto hadii leesku geeyo

mana ubaahna in eey meel kale uhayaamaan. Geel dhaqato ma

ahan Somalida ayaa kaga wanaagsan Geela iyo Idaha dhaqashadooda.Oromada hadii aan ka dalbano in eey dhulka noo kala dooriyaan weey diidayaan waayo dhulkooda ayaa kheey-raadka ku badan yahay kuna wanaagsan beerashada.

Deegaanka

-Dadka waagii hore waxeey agdegi jiren Bad meel eey ka ag dhowdahay si Doomo loo raaco hadii eey colaad dhacdo ama Musiibo kale ,sidoo kale marka larabo in Ganacsi loo iib geeyo wadama kale waxaa muhiim ahaa in la helo Bad.

-Waxeey ka ag dhawaan jireen meel Biyo laga helikaro.

leh Webi ama Ceel si fudud Biyo looga helikaro aanan gureeynin.

waxii ka danbeeyay ,taariiqda 1800 ,M. weey isbadaleen dadka waxeey daneeyaan Magaaladee leh wadooyin waa weeyn

iyo Buundooyin eey dulmari karaan Gawaarida xamuulka sido . sidookale waxaa loo tartami jiray dhanka Tareenada oo waxaa lagu dadaali jiray in la helo wadooyinka Tareenada eey maraan (1940.)

-Mustaqbalka waxa ugu muhiimsan waxeey noqondoontaa Magaaladee leh Garoomo waa weeyn oo eey Diyaaradaha ku soo degi karaan si fudud.

Somalida maanta & qaabka eey udeganyihiin

Bulshada aan kadhalanay waxaad moodaa in eey weli jecelyihiin meel eey ka dhowdahay Bada in maalgashi lagu sameeyo. magaalo xeebeedyada ayaa nagu badan lkn waxaa hubaal ah hadii dagaal dhaco in sifudud lagula wareegi karo magaalooyinka ugu badan ee Xeebaha teedsan hal Markab oo difaaci karo ayaan jirin hadii nalasoo hujuumo. Hargeeysa ayaa ugu roon 200 kiiloo mirti ayeey ujirtaa Xeebta, Buurana waa ku hareereeysan yihiin laga difaaci karo.

Koonfurta, Beeydhabo & Gedo ayaa ugu roon oo aan dhaqsi loo gaari karin .

magaalada Marka qaab ahaan waxeey mudantahay in gebi ahaanba laga guuro aanan qarash Somali leedahay lagu bixinin. 1500 sano kahor ayeey dhismo ku bilaabatay lkn waqtiga waa is bedelay oo magaalada waxeey ku dhextaalaa Kaawo.

meel god ah ayeey kujirtaa hadii musiibo dhacdo Bulshada hantidooda waa u halis in eey halkaas kuwaayaan. Cagaaran dhankeeda in loo guuro ama Baraawe & Marko dhexdooda dhulbanaan oo dhismo kuwanaagsan in laraadiyo ayaa ila quman waloow aanan jecleeyn in Bulshada uguuraan dhulka Dhoobeeyda ah waayo waa Beerihii Soomaali oo idil laga quudin lahaa.

gebi ahaanba dhulka Dhoobeeyda ah ee Webiyada maraan in Bulshada uguurto ma haboona oo deegaan laga dhigto lana dego.

Marko markii lasoo xusuusto dad badan ayaa muxibo dareemo , maalintii masaafada ayeey soo xusuustaan

Cagaaran marka leeska soo mehersado.

(*Marka ninkii moodo munaafaq waaye.)* Magaalda in lasoo dhex galo cabitaan qaboow leesla soo cabo. Hotelka magaalada in eey kusoo nastaan lamaanaha, sidaas ayuu dhaqanka ahaan jiray . qiso ayaan ka qornay arinkaas, Gabar la masaafeestay lkn waalidkeed WAHAABI yahay kaasoo aanan aamin saneeyn masaafada.

#Gabadha garbeey leedahay, Adoogane garboow leeyahay.

Gabadha rajo ayaan kusoo koriyay Hooyadeed weey iga dhimatay. xiliga eey Hooyadeed dhimaneeysay weli socod magaarin .waa gabadha aan ugu jeclahay caruurta aan dhalay. garashada & caqliga ayaad ku garataa waa gabar aan ku abaabiyay jeclaanshada wax barashada lkn weli jaamacad

magaarin oo waa 16 jir.

abaal ruuxaad ugashay aanan kuu ogeeyn, waa ubadkaaga.

muuqaal ahaan qof weeyn ayaa lamoodaa lkn weli waa caruur

Lafteeda ayaa booday, weli koriinsho & wax usheeg ayaa

udhiman , yaanan war kuugu daaline Gabadha waxeey la

baxsatay Wiil Abtigeed dhalay. kol hore ayaan udiiday waa

wiil dhaqan xun , balwada Sigaarka ayaan ku ogahay in oow

cabo.

waa Wiil aan waxbaran waa Kirishbooy gawaarida raro.

Reer Abtigeed Ifka ayaan isku nacnay ,godob hore ayaa jirto,

Gabadha hooyadeed iyadoo la ii diidan yahay ayaan

masaafeestay lkn xili jaahiligii ayeey eheed, hada Wadaad

ayaa noqday Xerta Salafiga ayaan kubiiray oo Safka hore ayaan

kaga jiraa. xiliga aan Hooyadeed guursanaayay qidmadii Barki

kulaabka eheed waan bixiyay Beesadaas oo iguma baaqanin.

waalid keed Lacag ayaan Barkinta laabkeeda ugelinay, waxaan

ahaa wiil aad u tixgeliyo dhaqanka, Mudugbaan kudhashaye garo .

hadii aan udaadego ujeedka aan ugu diidanahay Gabadha guurkeeda, waxaa koow ka ah in eeysan weli gaarin heer eey noqoto qof is bixin karo.

hadhoow hadii lasoo furo ayee rabtaa in eey igu soo ag ooydo iyadoo Ilmo kadaba ooynayaan kii kadhalayna kusoo furay. Beledka kaxamaalo Naftaada deber hadii eey damacdo aqoon eey ku xamaalato ma eeysan soo baran , Jaamacad in eey kasoo qalin jebiso ayaan larabay.

Aabaheey waa runtiis inta oow sheegay waa sida oow u tilmaamay,Aabe jaceeylka oow Hooyadeed uqaaday kuna kalifay in oow masaafeesto jaceeylkaas mid udhigmo ama kaba sii culus ayaa igu dhacay.

wax xun ma sameeynin , waalid keey waa loo yimid Akhyaar

ayaa loosoo diray in oow ii hibeeyo , ina siiyo Wiilka aan jeclaaday halkii laga sugaayay diidmo qayaxan ayuu ka horgeeyay Wiilka Abti dhalay ee aan is caashaqnay.

(kadibna maxaa dhacay hadii aad iweey diisay)

meeshii la aadi jiray ayaan aadnay oo iska soo mehersanay, hadana Wiilka Abti dhalay ayaan Aqal ujoogaa, lkn Albaabka kama bixi karo Wiilashii ila dhashay ayaa Aabe soo diray in eey igaraacaan ayeey rabaan .aniga qof ahaan Dadkeeyga waan jeclahay siiba caruurta Aabe dhalay ee bahda naga yar, siiba Caruurta aadka uyar-yar ayaa aad ii jecel, anigana aadbaan ujeclahay .

maalin dhaweeyd mar ayaan dhuumasho kutegay xaafada Aabe & walaal eey degan yihiin, xiiso & xusuus darteed ayaan u aaday, waan ogahay in aan Albaabka kageli karin guriga eey degan yihiin waayo weji aan ugu tago ayaan meesha oolin weli xanaaqii ayaa jiro .

Wiilka reerka ugu yar uguna jeclahay ayaan aad ugu xiisay in aan soo arko ayaan go aansaday

Gabar Saaxiibteey ah ayaan Gurigooda tegay anigoo niqaab xiran waxaan ka dalbaday in eey walaalkeey ii keento, weey soo sasabtay weeyna ii keentay

dhoowr saacadood ayuu ila joogay Gurigaas aan martida ku ahaay, dhoorkaas saacadood ee aan walaalkeey lajoogay ayaa wax walba igala qiimo badnaay.

durba xaafada ayaa laga ogaaday in aan soo booqday gabadhii aan saaxiibada eheen gurigooda.

Albaabka weeyn ayeey soo garaaceen Walaaladeey anigana gudaha ayaan kujiray, hadii laga furo Albaabka eeyna i arkaan cid iga fur-furi karto ayaan jirin .

Albaabka in laga furo waa laga diiday , iyagana waxeey kudhaarteen in eey igu sugayaan Albaabka dibadiisa, banaanka ayaan kuu fadhinaa ayeey dheheen ,maalintaas halkaas ayaan

kujiray ilaa laga gaaro Salaada maqrib. markaan hubsaday in eey maqribka aadeen ayaa Gaari Miraayadiisa madoowyihiin Albaabka la iisoo istaajiyay, halhaleel ayaan kufuulay kana baxsaday inta eeysan soo laabanin Walaaladeey, Niqaab ayaa ii xirnaa qofkii iyaqiinay xitaa ima aqoonsan karin.

Sheekadaas xili hore ayeey dhacday , hada Uur ayaan leeyahay 8 bilood ayaan ahay , welina sidii ayuu Aabe udiidan yahay in oow Sooryo naga qaato una duceeyo Arooskeena , Hooyadeey hadii hadii eey noolaan leheeyd wax badan ayaa fududaan lahaa, Hooyo weey ka beer jilcantahay Aabaha . Hooyooyinka Aabayaasha weey ka dhaadhicin karaan sida eey damcaan Gabdhaha markaas soo qaangaaray ..

waxaan ahay gabar 16 jir ah guurkeedii ugu horeeyay gabar-nimadeeda ku guursatay gayaan midka eey ka gaclootay ,kaasoo ah Wiilka Abtigeed dhalay , guurkeeygaas miyaa noqday gef aan galay?

Dadoow Aabaheey miyuusan iga gardarneeyn, waa isagan guurkeeyga diidan.

<<DHAMAAD>>

#qisada, Hilib ahaan waa saafi oo wax Laf ah kuma qarsoona , xoogaa cadiin ah (Baruur) ayaan raaciyay Saliidii lagu karin lagaa ayaana looga dhigay.
Gabadha eey ku dhacday qisadaas waa Beesha Jareer weeyne , xiliga & xaafada in aan sheego fasax uma qabo.sababta aan halkaan ugu qoray ayaa ah in aan ku maslaxo ciyaal Marko .

-aan usoo noqono qaabka qaldan ee magaalooyinka loo dhisaayo xiligaan.

Muqdisho ayaa loo raray dhanka Afgooye. qorshahaas ayaa ah wax laga naxo . Xoolaha halkee ayeey noo daaqayaan?. miyaa ladul-degayaa Beeraha?.

Xamar ha balaarato maxuma lkn dhanka xeebta in loo kaco ayeey eheed. Galgalato & Ceel macaan dhankeeda in magaalada ufido ayaa ila quman.

Muqdisho Marka waxba madhaanto

Muqdisho xiligaan waxaa muuqato in eey sii balaaraneeyso.

dhul ahaan ma xuma waa meel Webiga agmaro Badweeyntana dacalka ku heeyso lkn waxeey halis ugu jirtaa qatar walba oo ka timaado dhanka Bada sidii dhacday 600 sano kahor xiligii gaalo is baheeysatay dhulkeena kusoo duuleen.

si fudud in loo duqeeyo magaalooyinka eey kunoolaayeen Awoowayaasheen waxeey kudhacday arinkaas, dhanka Maraakiibta oo aan ka liidanay inaga oo uwakiilanay in eey na ilaaliyaan Turkidii dhulka Muslimiinta guud ahaanba maa muleeysay inaga oo uqeeybsaneen Qabiil,Qabiil qolo walbana eey Boqor isku caleema saartay, Boqorka Tuulada, Boqorka reer hebel.

maanta waxaa muuqato saanqaadkii Awoowa yaasheen in aan weli kusocono oo maalkeena aan inbadan ku bixino halka Qabiilka dego.

inbadana leesmaahiyo marka lasoo hadal qaado qatar nooga

timaado Ajnabi .

Bulshada waxeey aamineen waa wareey ilaa eey kasoo yeerto in aan wax qatar ah aanan la dareemin.

waa wareey aan waqtigeeda la gaarin ayaan Bulshada usoo dirnay oo waxaan leenahay istaraa-tiijiyadii Awoowayaal kudhaqmi jireen ee kudhisneeyd Amxaarka magaalo aad uga fog inoosoo eega aan degnee, taas wax halaga bedelo. Amxaaro caruurta Somalida ayaa lagu hurudsiiyaa lkn xaqiiqda waxeey tahay deegaan Amraaxo leedahay inooma dhawa.

Bulsho Muslimiin ah ayaa gees walba dacalka nagaxigto dhib haduu nagu dhaco weey ogsoon yihiin cida Somali xigto ee loo soo socdo in eey iyaga yihiin.

deriskaada daartiisa hadii la biliqeesto taada ayaa xigi doonto.

Sooyaalka dhaw ee Soomalida maxaan ka baran karnaa?.

Xamar, Berbera, Marko, Baraawe dhamaan magaalo xeebeedyada in shacabkii kaqaxeen ayaa meesha nooga

muuqato , hadalka nuxurkiisa waxuu yahay dhulkii aad shalay uqadxay ee ka fogaa Xeebta maantaba dhiso soona iibso Madfacii kaa difaaci lahaa.

cadaw maanta lamoodo saaxiib ama cadaw dhalan doono oo aanan la aqoonin

sidii aad isaga difaaci leheed aanan dhulkaada sahal loola wareegi leheen, hadeerba kasii tabaabusheeyso oo maalka Somalida halagu bixiyo dhul mudan, lana difaaci karo.

-Beelaha degan dhulka aadka uga fog Xeebaha waxaan kula talin lahaa in eey aragti fog yeeshaan oo eey soo dhaweeyaan Beelaha kale si eey umaal gashadaan dhulkooda , Banaadir reer gaar uleh majiro hadii eey dheheen maxaa diiday in Beeshaada halka eey ku badan tahay in aad adigana kusoo dhaweeyso Beelaha kale ee walaaladaa ah si magaalada ucamiranto loogana dhigo mid Somalida uwada simantahay .

halista Xeebaha kusoo fooleh.

Duufaanada dhacayo badanaa waxeey ku dhuftaan Xeebaha . halista oow leeyahay Roobka Somalida weeygarteen in lasii diyaarsado halkii lagaga onkoran lahaa. Roobka Rabi raxmad ayuu ku sheegay waana sidaas, lkn halistiisana waa leeyahay. qarash aad ubadan oo Somali leedahay kuma bixin weli dhismaha magaalooyinka Xeebaha teedsan lkn mustaqbalka magaalooyinka ladhisi doono ha ubateen dhulka aadka uga durugsan dhul Xeebeedka. Dowladaha iyaga ayaa ka masuul ah deegaanka Bulshada lagu beerayo halka ku haboon & halka aanan ku habooneeyn.

1950,Xamar & Hargeeysa

tirada bulshada ku dhaqneeyd xiligaas.

waxaa lagu qiyaasay

100,000 (boqol kun oo qof)

zamankan aan noolnahay 2010,M.waxeey gaarayaan 4 milyan Xamar dadka kunool, Hargeysana 3 milyan .shaxda hoos ka eeg.

POPULATION RANK OF THE URBAN CENTERS OF SOMALIA[1]

Urban Center	Rank	Year	Population
Mogadishu	1	1968	231,389
Hargeisa	2	1967	45,000
Kisimayu	3	1968	17,872
Merca	4	1968	17,708
Afgoi	5	1966	16,575
Baidoa	6	1968	14,962
Johwar	7	1969	13,156
Burao	8	1964	12,617
Berbera	9	1964	12,219
Belet Wein	10	1969	11,426
Brava	11	1968	6,167
Giamama	12	1968	5,408
Bulo Burti	13	1969	5,247
Total Urban Population			391,746

Muqdisho maxaa loogu magacaabay Xamar?

Jawaabta waxeey tahay Bada Cas ayaa sami looga dhigay sida Kutubka ,aan kasoo xiganay

ثم إلى أرض مقدشو الحمراء ثم إلى أرض كلبة زنج المسلمين، وهناك آخر طوله...وتسمى هذه بحيرة بربرة أو البحر الأحمر

#AMXAAR & SOMALI & SUDAN , KUBALAMAY

BADGAL LAGU QABANO BERBERA

hada kahor ayaa waxaa is balansaday Amxaar iyo Somali iyo Sudan

waxeey dheheen waa in lahelaa wax aan wada jir ugu mideeysanahay maadaama aan unasab sheegano Oday gii Afrika

waxaa lagu mabalamay Dekeda Berbera Odaygii Somaliga waxoow goobta lategay neef Geel ah kii Suudaaniga waxoow meesha keenay Wan , kii Amxaarka waxoow keenay Digaagad. marka xeebta leesku arkay Odaygii Somaliga ahaa Amxaarka ayuu ku xagaanaqay isagoo dhahayo waxaa tahay baqeeyl maxaa ukeeni weeyday wax weeyn oo muuqdo

Amxaarka ayaa ujawaabay Odaygii Somaliga ahaa.

- miskiin ayaa tahay Digaagada waxaa dhaqdo nin reer magaal ah

dhul oo iidaaqo Geela waan leeyahay lkn waqtiga ayuu iga dilayaa oo badaw ayuu iga dhigayaa saadarteed maba jecli dhaqashadiisa. Hilibkiisana waa iga xaaraan ma cuno.

Odaygii Somaliga ayaa soo booday oo yiri Digaagad baad ii amaantay kolkaasaa Geel wax kasheegtay waa aduunyo gadoon , ereyadaas marka eey afkiisa kasii dhamaadeen Oday gii Suudaanka ayaa soo booday isaga oo dhahayo walaalayaal halkan uma imaanin in aan is qilaafno ee waxaan unimid in aan lanimaadno wax aan ku mideeysanhay oo ah dhaqan cajiib ah . sadax dooda waxeey isla garteen nin walba xoolaha oow keenay Hilibkooda oo ceeyriin ah in oow cuno .

Odagii Axmaarka ayaa ugu horeeyay waxoow goowracay Digaagadii waxoow Hilibkeeda kudaray Basabaas isaga oo

ceeyriin ayuuna cunay.

Odaygii SUUDAANKA ayaa isagana waxoow gooracay Wankii waxoowna lasoo baxay Beerka waxoow kudarsaday Basbaas Beerkii oo lajarjaray laguna daray Basbaas ayuu kadhergay .

Odagii Somaliga talo ayaa ku cadaatay neefkii Geela ayuu qalay waxoow kasoo jaray Kuruskii waa kala dilaaciyay oo bartamaha Kuruska , cadyar oo baruur ah ayuu kasoo jartay sidii ayuuna ku cunay .

sidaas ayeeyna kuqaateen magacii Afrikaanimo laguna siiyay aqoonsi ah wax eey kasiman yihiin oo ah Hilib ceeyriin oo lacuno.

Somalida qaar weey cunaan Kuruska qeeyriin (ceeyriin). Amxaarka waxuu cunaa Hilib aan debka lasaarin lkn basbaas lagu daray.

Sudaanta waqooyi waa caado in eey cunaan Beerka isaga oo

aan lakarin lkn lagu daray Basbaas.

hadabada Somalida maadaama eey kayimaadeen dhanka waqooyi maxeey ku neceen digaaga?

waa taariiq dheer Kutubada waxaa kuqoran sidan

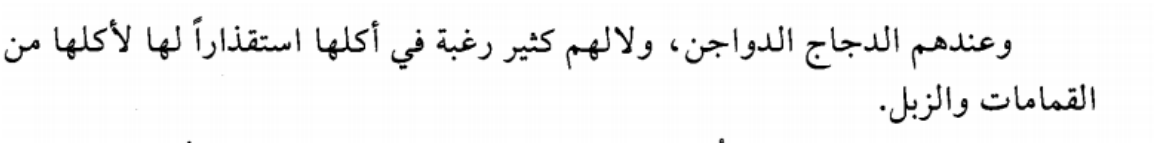
وعندهم الدجاج الدواجن، ولالهم كثير رغبة في أكلها استقذاراً لها لأكلها من القمامات والزبل.

oo macnaheedu yahay majecla cunista digaaga waayo waxeey cuntaa saxarada.

sidaa darteed Oday walba oo reer waqooyi ah waa kacaanag yahay digaaga , maadaama eeysan cunin digaaga, magaciisa weey katireen qaamuuska reerwaqiiyiga oo magacaga waxoow ahaa DOORO lkn maadaama eeysan jecleen cunistiiisa magaciisa xitaa weey neceen sidaa darteed marka lacasuumayo waa in loo sheegaa oo ladhahaa waxaan kugu casuumayaa Digaagad.

waa in carabi ahaan loogu tilmaamaamaa magaca Doorada .

(Qisada waa maancuris ,50% xaqiiq

kudhisan)_____

___

#Qisadii Hargeeysa ka dhacday taariiqda markeey eheeyd 1500 .M.

ganacsade kunoolaa Hargeeysa taariiqda miladiga markeey eheeyd 1500 .M.

magaceeyga waa SHUBE ,DHAME, XERSI

shaqadeeyda waa ganacsi waxaan iskaga gooshaa Cadan iyo Zeylac ,badeeco ayaan kaqaadaa Hargeeysa waxaan ku iibiyaa Cadan. waxuu waqtiga sidaa ahaado saaxiibo ayaan ku yeeshay wadanka Yemen alaabta aayaan ugu diri jiray Doonta iyagana

waxeey iisoo diri jireen alaabtii aan kaga baahdo Cadan.

mudo waxeey sidaas ahaataba maalin maalmaha kamid ah waxaa degtay doontii iirarneeyd , Dahab iyo hanti badan ayaan ku waayay halkaas.

saaxiib aan shuraako ku eheeyn magaalada Hargeeysa damac ayaa ka galay hantidii naga dhexeeysay waxuu sheegtay in aan waxba ku leheeyn hantida Hargeeysa taal waxuu sheegay in hantida ku degtay Bada aan aniga si gaar ah u lahaa .wuxuu yiri teeyda ma ahan mida degtay ee waa mid adiga kuu gaar ah.

markii aan shirkada asaas-keeda dhigeeynay waxaa marqaati ka ahaa 1wiil iyo 1 gabar

sida sharciga shaaficiga oow dhigayo lama ogola marqaati kayar 2 wiil , maxkamadii waxeey xakuntay in aan waxba ku leheeyn, waayo marqaatiga waa naaqus , lkn dood ayaan ka keenay arinkaas waxaan halkaas ka sheegay in Dumarka lagu

aaminay Diinta Islaamka, dhoowr DIINAAR oo rag aan u dhiibtay miyaan ku qal danahay in aan marqaati uga dhigo ruux Dumar ah ?

Aayada waxa eey kahadashay dumarka marqaatigooda hala badiyo .waa sax arinkaas lkn waajib ma ahan ee waa guubaabo.

caa-isho 100 xadiis kabadan ayeey Nabiga ka werisay waana lagu dhaqmaa cidna madiidin marqaatigeeda dhanka diinta.(caruur nimada , noloshaada Rabi wuxuu ku aaminay Dumar in eey ku xanaa neeyaan, cida go aanka ka gaartay waxa aad baraneeyso waa Dumar , hadeey doonaan Diinta ayeey kaa bedeli kareenn)

---

hanti beel ayaa igu dhacay (mufalis ayaa noqday.... xeyraan)

nin eey duruuf laderistay dalaal buu isku bedelaa

["*dalaal seeylad urooray xariguu laraftaa*"]

garta marka eey cakiranto garyaqaan iyo garaadka ayaa loola tagaa.

Bari baan u dhaqaaqay, Berbera, lkn ma gaarin Burco

baadiyeheeda ayaan Wan bariweeyn kasoo iibsaday .

xileheeygii aan jeclaa markeey ogaatay in aan isku bedelay dalaalka, kala iibiyo Riyaha waxeey dalbatay dalqadeeda in lasiiyo .

waxaan talo rogrogo. *sidiisaba reer magaalka gaboobay markeey ruux murmayaan budhka sooma rogtee walaahiduu kuraftaa* . sideeydoo kale nin xaaska ku xanaaqday xaashideeda masiiyee , gocasho wanaagii lasoo maray ayuu bal xusuuso dhahaa..

---

magaalada Zeylac waxaa soo gaaray dhulmareenkii lagu magacaabi jiray IBNU BATUTA isagoo kasoo kicitimay

dhanka Cadan marka oow soogaaray magaalada Zeylac waxaan ahaa ruuxii ugu horeeyay ee kula hadlo Luqada Carabiga halkaas ayaan waxaan ugu noqday ruuxii kala barayay wadankoo idil. dhoowr maalin kama soo wareegin waxuu isku diyaariyay in oow ukicitimo dhanka Xamar. kama harin waxaan usoo dhaqaaqnay dhanka Muqdisho. Moowjadaha Biyaha iyo cimilada oo aad uxumaa waxeey nagu qaadatay 6 maalin in aan soo gaarno Muqdisho, Doontii aan saarneeyn markii eey usoo dhawaatay Dekeda waxaa nagu soo xoomay ilaalada Bada iyo doomo eey leeyihiin ganacsato ubadan dadka deegaanka.

ciidamadii waxeey noo sheegeen cid walba oo magaalada cid uun kataqaan in eey soo degto, ruuxii aan cidna ka aqoon magaalada , Dowlada ayaa u heeyso meel oow dego , kuna hoydo .

.....

Hargeeysa ayaan kasoo kaxeeyn jiray Fardaha caano nuugyada ah , Doon ayaan soo saari jiray, Muqdisho ayaan ku iibin jiray.

.....

Ibnu batuta waxaan isku raacnay dhanka Tanzaniya

waxaan lakulanay soo dhaweeyn diiran , waxaan arkay in magaalada eeysan joogin Fardo

baahida magaalada aniga oo ka jawaabayo waxaan soo raray Fardihii ku sugnaa magaalda Zeeylac (Fardaha kaalinta eey xiligaas kaga jureen dunida waa kaalinta Dabaabadaha iyo tignikada dagaalka)

maadaama eey magaalada hodon ku tahay dhanka Dahabka, waxaan keeni jiray Fardo, waxaana ku bedelan jiray dahab.

Kasoo laabashada dibada

Tukashada salaada subax sariirta dib ugumalaaban , waxaan udhaqaaqay dhanka oow kunoolaa Odayga magaalada ugu taajirsan waa nin ka ganacsado kala iibinta guryaha waa nin

dhiso Guryaha sidoo kale waana iibiyaa Guryaha. Guryo badan ayuu magaalada ku leeyahay, kiro ayaana loogu jiraa waa ninka ugu dhismaha badan magaalada .

Albaabka marka aan ku garaacay, Ithil(idil) ayaa iga furtay waana qofka ugu weeyn hablaha oow dhalay Odayga , ardaaga ayaan ku sugay (daarada hore) odayga suuliga ayuu kasoo baxay isagoo markaas uun soo qubeeystay salaan kadib waa soo lebistay waxaan isku raacnay maqaaxi lagacabo qaxwo(kafee) aroor walba waa halka oow shaaha kacabo waxaan weeydiiyay waxa uusan u jecleeyn in oow xaafadiisa ka qaxweeyo? waxuu iigu jawaabay ganacsiga waa mid ku dhisan wax kala iibsi , wax isdhaafsi . qofka suuqa oow ku noolyahay hadii oowsan waxba ka iibsan waxaa laga dhaxlayaa suuq caajis.

waxeey eheeyd maqaayad aad uqurux badan nadaafada iyo qaabka loo qalabeeyay

somalida waxeey sheegaan " cuntada kahor maqaayada miiskeeda ayaa la eegaa"

---

qaxwo cabid kadib waxaan usheegay danta aan ugu imid . maxaad ugu tegi weeyday dadka Doomaha badeecada ku keeno? sidaas ayuu iweeydiiyay .waxaan ugu jawaabay nin walba cilmiga oow ku taqasusay ayaa fatwo laga weeydiiyaa , Rabi waxuu leeyahay " ruux aan aqoon dheer leheeyn hadii aad wax weeydiiso kuuma jawaabo sida oow kuugu jawaabo ruuxa cilmiga kutaqasusay "

Afeef: qisada qaabka aan uqoray waxaan isleeyahay waad soo dhaweeysay qaabka eey u noolaayeen Awoowayaashii Somalida. 700 sano ayaa kasoo wareegtay reer magaalnimada Somalidii hore , ee aan ka shee keeynay. qisada waa maan curis, suuldhabane kuma qarsoona sidaas ogsoonoow .

 # KENYA+TANZANIYA+ SANSIBAAR.

SANSIBAAR asalakeedii hore waxaa looyaqiinay [YANGUJA]

magaalo lagu magacaabo KISIMKASI/ KISIMASI.

waxeey kamidtahay Sansibaar.

magacaas aan kor kuqornay laga yaabee in aan kudeyanay oo magaalada Kismaanyo halkaas uga keenay magaca. Somalida dhaqan waxeey leedahay hadii eey ku jeclaadaan wiilkooda ayeey kugu samiyaan waxaa taas cadeeyn u ah xaafado aad utirabadan oo Xamar katirsan magacyada eey wataan dhamaan waa magacyo ajnabi.

VIYAROMA. AVISYOONI.MAKA AL MUKARAMA, KAARAAN , JUUNGAL iyo qaar kale oo badan.

(KARAN, waa gobol kamid ah Eretariya)

(JUNGAL , waa godka ugu dheer caalamka kunayaal Viyetnaam)

(AVISYOONI waxaa ku aasan magaalo qadiim ah oo eey dhiseen Somalidii oow la kulmay Ibnu Batuuta ,Talyaaniga ayaa dhulka lasimay si loo qariyo ilbaxnimadii eey lahaan jirtay

Umada Somaliyeed, kaaga darane magaca ayuu ka bedelay una bixiyay magac Talyaani.

---

magaalada KISIMASI ee sare aan kusoo marnay waxaa lasheegaa in laga helay derbi eey kuqoran tahay nin magaciisa ladhihi jiray sheeq sayid amran taariiqda Hijriga markeey eheeyd 1107 , in oow amray in ladhiso Masjid .

sidoo kale qoraalada laga helay Sinsibaar waxaa kamid ah deked lagu magacaabi jiray PATE oo kucaan baxday kusoo hirashada ganacsatada iskaga gooshto dunida carabta iyo Afrika iyo Hindiya , taariiqda markeey eheeyd 1350 miilaadiga nin la oranjiray suldaan Cumar in oow udiray Hindiya rag ganacsato ah oo halkaas badeeco uqaaday sidoo kale kasoo daabulay dhanka Hidniya mid iyada kaduwan.

..

gaaladii gumeestaha maxeey kasheegeen Sinsibaar?

nin lagu magacaabo ISIS oo udhashay Boortaqiiska oo deganaa magaalada MAALAK oo aan sidaas uga fogeeyn Sinsibaar waxuu sheegay ganacsato ubadan Hindi, Carab reer Kilwa ah , reer Muqdisho, Reer Mambaasa, in oow kula kulmay halkaas.

waxuu kaloo sheegay nin udhashay Shiinaha / 14/15/. oo danjire ah in oow kategay MALINDI isaga oo Geri hadiyo ah usido boqorka Shiinaha.

bal qiyaas Doodnti geri qaaday xoogeeda (1) Markab majirn xilgaas lkn waxeey kutusi-neeysaa ilbaxnimada tiilay Afrika iyo sida eey naftooda ugu quureen in eey quutaan xalaal ee aanan umadkale duulaan lagu qaadin dahab-koodana leeska daldalanin sida eey udhaqmaan dadka dubka cad ee sidaas ilbaxnimada mooday.

-bal qiyaas moowjada Badweeynta Hindiya iyo halka loo

socdo fogaanteeda, Hindiya oo aad ogtahay halka eey noojirto, ragbaa naftooda uhuray in eey ganacsi lasoo xirtaan .

Afrika dal hodan ah ayuu ahaa sida aan ogsoonahay Dahab uma baahneeyn oo Buuraha Afrika ayuu duldhoobnaa heer caruurta eey ku ciyaari jirtay, Ibnu batuta iyo dad badan ayaa ka waramay arinkaas in Dahabka Afrika oowsan qiime ka leheeyn. waxa laga doonin jiray Hindiya waxeey eheeyd lebis qurqoon cadarka leesku carfiyo maacuunta guryaha iyo waxyaabaha cuntada lagucarfiyo.

---

(1) laga yaabee Geriga lasheegayo in oow ahaay mid caano nuug ah .

booshool *m.l* Geri yar oo caano nuug ah.

Boqortooyadii "Mwaanmutaab" oo kutiilay bartamaha Afrika waxeey caan ku eheeyd Dahabka waxeeyna udhoofin jirtay xeebaha magaalooyinka sawaaxiliga iyagaana usii

gudbin jiray Hindiya iyo Shiinaha . meesha waxaa kucad in dhaqankooda dulaalnimo kusinaa dadka Somalida iyo Kenyatiga iyo Tanzaaniya , waloow eey uqalmaan in eey wax kafaa iidaan socodkoodaas dheer ee naf kubiimeeynta ah waayo walaalka Afrikada dhexe kayimid dhib hasoo maro lkn beriga ayuu kusoo lugeeyay lkn kan xeebaha degan waxuu kudul safray Doon halisteeda leh naftiisana ku biimeeyay , badeecada lasoo helay ee lagu soo bedelay Dahabka faa` iidada ayuu qaatay inta kale waxeey kulaabatay ragii lahaa Dahabka waayo Dahabka hadii oow kuuu dulsaarnaado Buuraha wax

faa`iido ah ma leh lkn hadii laguugu soo bedelo dhar xariir ah miski carfaayo cuudka gurayha lagu carfiyo faa`iido ayaa kuugu jirto.

waxaad ogaataa in dharka loo isticmaali jiray qaabka lacagta oo kale .

Maro weeyn ayaad ii keeneeysaa oo laga keenay Hindiya waxaan ku siinayaa Neef xoolaad ama loor Galeey ah waayo xiligaas wax qiimo ah maleheeyn dahab dadka qaar waxeey lacag ahaan u isticmaali jireen, Bir lagaraacay oo calaamado loo yeelay , moowduucan kudheeraan meeyno waayo meelo badan ayaan kaga hadalnay isaga oo faah faahsan .

#Balwada iyo Bulshada Somaliyeed

1300.M.....2030.M.

Coows cunida Somalida taariiq fog ayeey u leedahay.

1300,M. waxeey cuni jireen [Tanbuul] iyaga oo ku andacoonayo in hadii lacuno geedkaas oow qofka cuni karo cunto badan(amateedka ayaa iifurmayo marka aan cuno)

1400 .M.. Odaygii Miqriizi la dhihi jiray ee Masriga ahaa marka oow soo gaaray magaalada zeylac waxoow ku arkay bulsho

ubadan muqayiliin (sunta cagaaran)

Adoonsiga iyo Daroogada.

dhaqankii adoonsiga weli Somali waa kajiraa!

Islaanta suuqa ku iibiso Qaadka waxeey adeejisaa wiil yar oo 20 jir ah maalinta oo dhan ayuu hoowl uqabtaa marka casarka lagaaro waxaa lasiiyaa dhoowr laamo oo Qaad ah iyo 2 xabo oo sigaar ah . sidaas ayuu ku qayilaa calooshiisa oo baahan . ruux lagu shaqeestay aanan Lacag lasiinin ayaa loo yaqaanaa adoonsi. ruuxaas ha ahaado mid xabsi ku jiro oo ladhahay Qoraxda ayaan kuu kaxeeynayaa ee Beerta noo fal, caawana Xabsiga usoo hoyo.

Islaanta Qaadka iibiso maadaama eey dhididka miskiinka cuntay iyadana dhib kama baxdo maalin walba waxeey sheegtaa in oow maqal ku go`ay.

adoonsiga nuucaas ah kalasooc maleh , Gibilcad iyo Jareer &

Jaleec ,dhamaantood sidaas ayaa loogu shaqeestaa dhalinyarada daroogada qabatimay.(1)

Wiilashaas duruufta heeyso ayeey kaga faa`iideesteen .

Balwad ruuxa bartay waxuu dulqaad u yeeshay adoonsi dad-ban ama mid muuqdo sida wiilasha aan ka shee keeynay. hala daayo daroogo dhamaanteed marka aan leenahay waa run waana in lataa geeraa wiilkeena Qaad-diid, qeeyr Allaha hasiiyo hoowl adag ayuu bulshda u hayaa mudan in lagu amaano isaga oo kale .

---

(1)Somali ayaa Somali kale adoonsatay sheekadaas Cilmaaniyada ayaa faafiso wax cadeeyn ahna uma haayaan.
Jareer weligiis beeraleey ayuu ahaay dhulkaan ayuuna deganaay deris ayaana lawadaahaay , Yurub & USA Jareerka joogo bal xaalkooda halasoo baaro, Beero eey iyaga leeyihiin bal in lasoo helaayo halasoo eego.
Jareer Somaali, maadaama eey leeyihiin Beero, Jareer ayaa la adoonsaday aniga arinkaas waa diiday.
Adoon, sidee ayuu beer ku hantiyay?. dhalad aanan la adoonsanin in eey ahaayeen ayeey taas cadeeyneeysaa. taariiqda hadii dib loo raaco oo lasoo abtirsado ilaa Nabi Aadan asalkeena Jareer ayuu galayaa kahor inta aanan lagaarin Abkoow Aadan .maalin maalmaha kamid ah Somalida waxeey eheed

Jareer ,cirqigooda hadii dib loo raaco sidaas ayeey sheegtay DNA. qeeybaha danbe ayaan ku arki doonaa cadeeyn buuxdo.

_____

_____

#Suufiyada & Somalida taariiq fog

sideen u fahamnaa Karaamada Owliyada?

qisooyinka qaarkood ee quraafaadka lamoodo maka qarinaa bulshada?

Hooyo Somaliyeed oo 1000 sano kahor nooleeyd ayaa nafta lagusoo celiyay , dhulka saxaraha u eg ee oomanaha ah Mudug iyo Ceeldheer meel u dhexeeyso Qabuuro ku yaal ayeey kasoo toostay. durba waxeey lakulantay gabar lagu magacaabo[Sagal Salaad Cismaan] ah oo markaas Muqdisho katimid gabadhii iyo islaantii sheeko ayaa dhex martay sidan ayeeyna u dhacday.

AUN.Sagal - Salaad Cismaan

1996-----2016

A : Edo Muqdisho ayaan ka imid waa meel wanaagsan magaalada weey hormartay.

B: Afgooye bal iiga waran? Webigii shabeele weli meesha makuyaalaa?

A: haa weli waa sidiisii , doraad inta aanan soo bixin ayaan safar ku tegay, Gaari ayaan gacanteeyda ku kaxeeyay ,30 daqiiqo kayar ayaan ku tegay.

B: 30 daqiiqo maxaa loola jeedaa? Gaarina waa maxay?

A: 30 daqiiqo waxeey u dhigantaa adiga oo safar galay salaada marka aad dukatay socod aan kala joogsi leheeyn ku gaartay barqadii. Gaari waa tignoolajiyad casri ah waa aalad lagu socdaalo, Faraskii laraaci jiray Dameerkii lararan jiray , Owrkii lagu guuri jiray ayaa lagu bedelay, waa bir lagu socdaalo.

B: waa hoowl ii dhineed oonan arag , Bir ayaa socotay oo naf miyeey leedahay ? . wax nuuxsado oo aanan nafkujirin maba jirin waagii aan dunida kunoolaa.

A: gabadhii iyada oo lataagan Hooyadii aaqiro kasoo noqotay ayeey lasoo baxday Mobilka gacanta Internedka inta eey furtay ayeey daartay Video duqdii waxaa latusay gabar ku nool

SWEDEN (Iswiidhen) oo halkaas Caruurteeda Canjeero u dubaneeyso.

wiilyar oo afka cuno loogelinayo ayaa latusay waxaana loo sheegay in wiilkaas hooyadiis qaliin ku dhashay oo aanan loo dhalin sidii caadiga eheeyd .Hooyadiis ayaa la uurdooxay oo caloosheeda ayaa laqalay lagana soo saaray. weey nooshahay Hooyadiis waataas aad ujeedid hoowsheeda wadato. intaas marka eey sheekada mareeyso islaatii indho ayaa kasoo heray Aduun lala yaabo ayeey aragtay .

B: islaantii ooyaaban ayaa su`aalahan gabadha weeydiisay "

gabadha Wiilka dhashay halka eey joogto aaqiro miyaa mise? manooshahay mise? Somali miyaa mise?"

qisada nuucaas ah bal kawaran hadii looga sheekeen lahaa islaanta inta eey dhalinyarada eheeyd xiligii eey nooleeyd 1000 sano kahor, qisada nuucaas ah jiilkii xiligaas noolaa hadii looga sheekeenlahaa nolosha aan maanta ku noolnahay isbedelka dunida kudhacay dhanka tignoolajiyada, weeydiidi lahaayeen wax dhici karo ma ahan ayeey dhihi lahaayeen .

-Diyaarad duuleeyso hadii eey soo dul mari leheeyd Hooyadaas, loona sheegi lahaa in eey dad dulsaaran yihiin Diyaarada, weliba eey salaad dukanayaan iyagoo diyaarada saaran waxeey dhihi leheeyd, waa quraafaad leeygu indha sarcaadiyay .

>>> Qisada qiyaaliga ah halkaas hanoo joogto<<<

Qisadaas aan kor kusoo xusnay waxeey ka turjumeeysaa

isbedelka kudhacayo dunidan aan ku noolnahay

Culimada waxaa wanaagsan in eey soo hor tebiyaan

cilmiga eey fahmi karaan jiilka eey lanool yihiin.

Qisooyinka aan layaabay ee karaamooyinka kamuuqdaan.

Tusbax ayaa kor loo tuuray dhulka kuma soo dhicin.

(Afgooye geedka Canbaha waxaa hoos daadsan Miraha Canbaha . Geedka mirahiisa dhulka ayeey kusoo dhacaan, Dayaxa samada kamuuqdo maxuu usoo dhici waayay? su`aashaas jawaabteeda Kutubo badan ayaa laga alifay)

Sh.q. iyo Xertiisa ayaa hada kahor waxeey soo agmareen

Shinbir sh.q. ayaa dhahay yaa iisheegi karo shinbirka waxa oow sheegayo? wiil ayaa kujawaabay aniga ayaa aqaan shinbirka waxa oow sheegayo. waxoow leeyahay cunug aan dhalay ayaa iga xanuunsan ee faataxada haleeygu aqriyo. sh.q. waa runtaa ayuu ku jawaabay. wiilkii qisadaas fasiray ee shinbirka muraadkiisa fahmay sh.q .caalim ah ayuu noqday.

Cumar bin qadaab isaga oo masaajidka qudbada jimce aqrinayo haatuf ayuu la ahadlay, waana qiso kutubada ku qoran, sax iyo qalad uma joogno lkn caruurta qaar cilmigaas in loo soo gudbiyo waalaga fiican yahay.

Qisadii beryahan laga qeeyliyay, Bucur baceeyr iyo Sh. Q. Yusuf al-koowneeyn.

Bucur baceeyr ayaa buur dhanka kale uga dusay.

kusoo celi ayaa ladhahay, Yasiinka ayaa lagu aqriyay waana ku dhex malaasmay.

(+Qisadii 3 oday ee xabsiga xamar)

Sufiyada iyo talada dalka Somaliya

hadii aan dhegaha ka fureeysano Firinjiga mufsidka ah ee cuqda dilootay Buugaagta oow qoray, nuxurka kuqoran oow yahay ,

Somali waa reer baadiyayaal

Qabiil hebel ayaa ladiriray reer hebel.

ninka cad waa in oow uyimaadaa dadkan si oow u adoonsado, damaciisana ahaa dhuldoon.

---

hadii aan dhega ka fureeysano munaafiqa lasoo cimaamaday ee xoogaaga Timirta ah faraqa loogu soo riday ee ladhahay wax walba waa kuu xalaal inta aad mad-habtan ka meel marineeyso.

---

hadii aan dhegaha kafureeysano doqonta qabyaalada dilootay ee damacooda yahay in dalkan duulkale lasiiyo dadka kunoolna labuufiyo sida eey soo bandhigtay

[ww.somalitalk.com]

dirirta doqonimada kudhisan ee aanan dhamaadka leheeyn cidna dusha kama saarin mana dafirin in eey tahay dhaqan soo jiitamayay mudo fog waloow cida ku adeegato eey tahay

munaafaq iyo geeljire jaahil ah iyo gaal damaciisa yahay dabargooynta umadan Muslimka ah [.Buugaagtii laga qoray halkan boos ugama banaana.1000 sano Kutubadii aan kaqornay Maktabada kabaar .]

Wadaadka Suufiga ah iyo xalinta qilaafka beelaha!

Oday Somaliyeed ayaan maalin kula kulmay maqaayad.

canaan ayaan usoo jeediyay ku saabsan, ma arkin wax qabad muuqdo marka laga hadlayo Suufiyada Somalida.

hamigooda waa hungiri .

maalinta leeskugu habarwacdo mucaarad-nimo maalintaas ayaa la arkaa muruqooda inta kale meel eey kasoo muuqdaan ma arkin sidaas ayaan ku eedeeyay Odaygii si aan uhelo hadalo qarsoonaa.

Odaygii waa iijawaabay oo waxuudhahay maandhoow kursi kuma dagaalano lkn marka eey balaayo dhaco doqon waxmagarato ah eey wadanka kudiriraan duqeeyda ayaan

udirnaa madfaca dhacayo ayeeyna kala dhexgalaan si loo baajiyo dhiiga muslimiinta.

tusaale aan kusiiyo, Muqdisho dagaalo wejiyo kala duwan leh beey soo martay , wadaad Suufi ah oo degan Balcad meel baadiyeheeda ah oo aad loo qaderiyo ayaa loosheegay in qolada oow kadhashay eey ku dagaalamayaan Muqdisho, madaafiicda dheceeyso umad aan waxba galabsan lagu halaagayo.

wadaadkii halkaas ayuu baabuur ka sooqaatay muqdisho ayuu soo gaaray halkii eey ku dagaalamayeen reerka oow kadhashay ayuu tegay Laamiga ayuu dhigtay Saligiisa reerka oow kadhashay waa loosheegay Sheeqa in oow soo gaaray magaalada , oowna sali kufidsaday laamiga, madfaca oo dhacayo, suuragalna tahay in ee haleesho xabada.

ragii dagaalka waday in xabada la joojiyo ayaa lagu amray sidii ayaana lagu hakiyay dhiigii daadanayay, shir ayaa leeskugu

yimid lagu turxaan bixiyay wixii lakala tabanayay

sheeqii kama tegin magaalada ilaa oow ka arko in eey ka heshiiyeen reer tolkiis .

taas mid lamid ah ayaa kadhacday Cadaado 1950kii wadaad Suufi ahaa oo kasoo jeedo halkaas ayaa kubaxay colaad halkaas kajirtay, nabad in mudo ah lagu caanomaalo ayaa meesha kadhacday.

Rag dirir eey kadhexeeyso ruuxii loodiro waa qasab in oow karfantiisa madaxa kuqaato waayo lama oga waxa oow kala kulmi doono. in badan oo cuqaal ah culimo leh ayaa lagu dilaa dirita nuucaas ah . wiilyahoow hadii aad iweeydiisay wax qabad maleedihiin jawaabteeyda waataas aan kaaga sheekeeyay dhiigmuslim oo ladiido in oow daato diinta waxa eey kaqabto adiga ayaa iiga xog ogaalsan lkn dhaqanka aan leenahay waa kaas iyo sooyaalka aan usoo joogay .

 # Maskaxda waxqabadkeeda

(~Y)

maskaxda muruq malahan oo maxamaalato waa mid meel fadhido amar ayeey soo saartaa askariga fuliyo amarada eey soo saarto waa 6 lixaad.

Jirka intiisa kale sida oow nasasho ugu baahan yahay ayeey maskaxda nasasho ugu baahan tahay waqtiga eey nasato waa xiliga eey nafta hurudo.

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا

[سورة النبأ/9]

Garashada iyo garaadka

bulsho walba garaad kooda halka oow gaarsiisan yahay ayaa looga shee keeyaa.

Rabi waa ogaa in eey jiraan Qaarado kale oo dad ku nool yihiin, Qaarada Ameerika iyo Webiyada ku yaal Rabi ma moogeen . Webiga Misisibi iyo keeymaha Amazon Saxaabadii

Nabiga la nooleeyd Rabi ugama shee keeynin dhul maqan ayaa jiro ma dhihin .

Nabiga waxuu arkay wiil yar oo meel ku ciyaarayo

Wiilka yar waxaa laweeydiiyay Qooleey guriga ujoogtay .

Qooleey ayuu kawareeystay waayo wiilkaas yar garaad kiisa intaas ayuu gaarsiisanaa .

4ta Oday iyo Ilmihii eey dhaleen marka eey Maqaayada ku shaah cabayaan Shareeco Islaam loogama sheekeeyo, waayo Sun ayeey ku noqotaa dhiigooda ayaa ku shaqeeyo in laga sheekeeyo Qabiilka ,sinjiyada quursiga kudhisan . siyaasada waxa eey uyaqaanaan lalama falanqeeyo waayo miizaan qaldan ayeey wax ku miizaamaan .

ujeedka ma ahan islaweeyni halagu dhaqmo lkn waxaan tooshka ku iftiimi isleeyahay

bulsho walba garaad kooda halka oow gaarsiisan yahay halooga shee keeyo.

Somali garaad kooda halka oow gaarsiisan yahay in oow kobcay iyo in kale waxaad ka dareemi doontaa goobaha eey ku wada shee keestaan ,tacliiqa eey iskugu soo qoraan baraha bulshada, maqaalka eey soo geliyaan mareegaha wax laga baaro, qaabka mimbarka looga qudbeeyo ayaad ka garandoontaa halka oow garaadkooda gaar siisan yahay

---

#Soowdka qurxoon ee Subaca Somalida

[ww.youtube.com/watch?v=UevQSbGFAbo]

dadka diidan Subaca waxeey ku doodaan in eeysan banaaneen in aayada Quraan adiga oon dhameeynin ruuxkale dhex kaala qabsado ,sida eey sameeyaan **axbaabta** aan Subacooda ku raaxeeysano ee soowdka macaan .

su`aasha waxeey tahay mabanaan tahay hadal aad adiga biloowday in aniga aan dhameestiro ?

jawaabta waxeey tahay weey banaantahay quraanka ayeeyna

ku cadahay.

قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَا مُوسَى

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الأُولَى

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لّا يَضِلُّ رَبِّي وَلا يَنسَى

su`aalo iyo jawaabo eey isdhaafsadeen Fircoon iyo Nabi Muuse ayeey ahaayeen Aayadahaas kor ku dhigan.

" الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّى

"

Aayadan kor kamuuqato waxaa bilaabay Nabi Muuse qeeybta danbe cida dhameestirtay waa Allaah,

hadal dhax kuu joogo hadii aan dhameestiro waxna kuma jabna

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى. .

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى

halkaas Hadalka Rabi ayaa ku dhamaaday, Aayadan hoose cida ku hadashay waa Fircoon bal nala aqriso

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى

سورة طه ...49-------57

الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ۖ فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ ۖ فَلَمَّا أَثْقَلَت دَّعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَّنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا ۚ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (189))

سورة الأعراف

Aayadahaas sare kamuuqdo

cida looga hadlayay waa Nabi Aadan iyo Xawo , dhamaadka Aayadaha cida looga hadlayo waa dadkale Xaawo iyo Adan Rabi uma shariigyeelin .

Culimada Quraanka ku hoowlan ee Somalida ah daliilkooda waa

kaas

lkn Somalida qeeybtooda maanka qofolka looga dhejiyay ee furaha cidkale latagtay hadalkaas kuma qancayaan , hadii eey xaqdoon yihiin hadalka Culimada waa mid lagu qanci karo, lkn cid meel kale laga soo amray cid wax fahamsiin karto ma jirto.

Caqliga Somalida maxaa kudhacay ?

waxaa wax lala yaabo ah 40 sano kahor su`aalihii laweeydiin jiray Culimada Somalida weli saaxada dhexdeeda, su`aalahaas ayaa soo noq-noqdo .

Subac in wax leeska weeydiiyo soow wax lala yaabo ma ahan ?.

Qaamuuska Quraanka kariimka

qaamuus ayaa jiro laga baaro xarfaha Quraanka

1.. فهرسة ألفاظ القرآن الكريم

2.. المعجم المفهرس للتراكيب المتشابهة لفظا

في القرآن الكريم

hoowl aad kuu dhibi leheeyd ninka kuu sahlo in eey dhaqso kuu dhamaato waxoow mudan yahay in loo mahad celiyo . 2 daas kutub ee kor kamuuqdo waa Qaamuuska Quraanka kariimka ah , kuwa hoosana waa lamid , waxuu anfacayaa macalimiinta Dugsi Quraanka iyo Subacleeyda sidoo kale waxuu anfacayaa dadka alifo Buugaagta ama qofka damaciisa uu yahay qorista faalooyinka(maqaal) .

المعجم الموسوعي

لألفاظ القرآن الكريم وقراءاته

إعداد
د. أحمد مختار عمر
بمساعدة فريق عمل

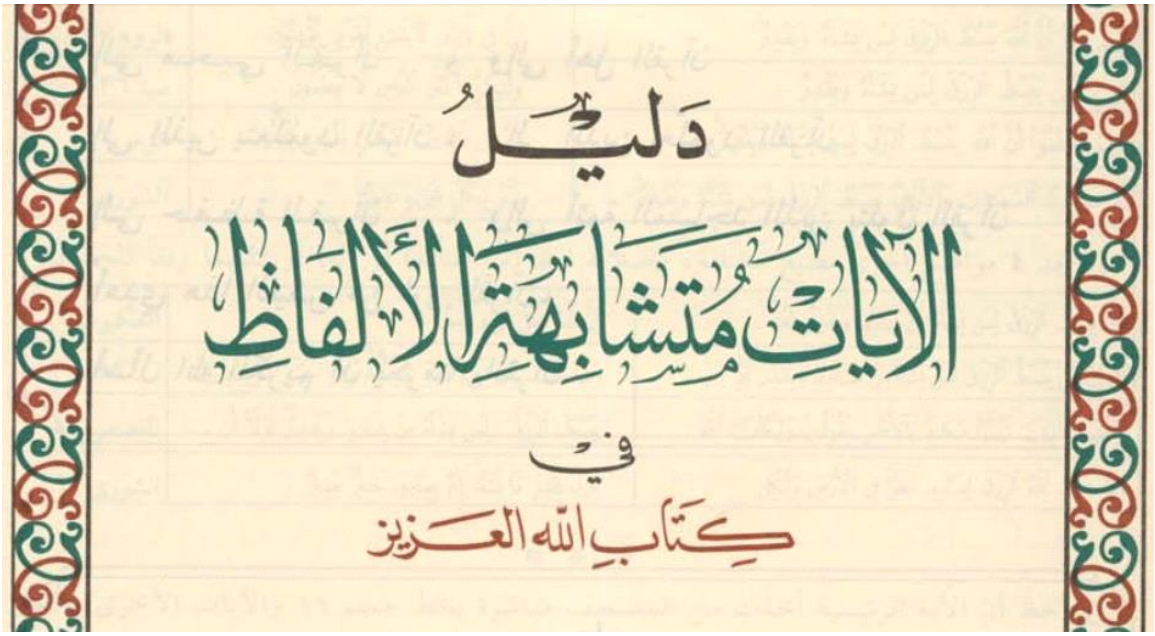

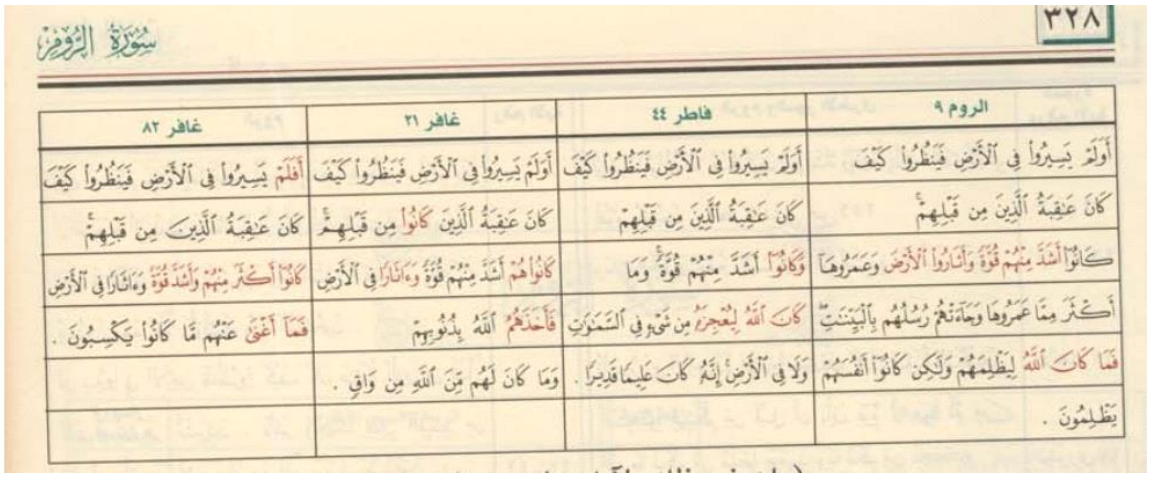

٣٢٨ سُورَةُ الرُّومِ

الروم ٩	فاطر ٤٤	غافر ٢١	غافر ٨٢
أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ	أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ	أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ	أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ	كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ	كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ	كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ	وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَمَا	كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ	كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ
أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ	كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ	فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ	فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ .
فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ	وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا .	وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ .	
يَظْلِمُونَ .			

صدورهم

(رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ: النمل/74

(وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ: القصص/69

(فِي صُدُورِكُمْ: غافر/80

(فِي الصُّدُورِ: العاديات/10

(فِي صُدُورِ: الناس/5

(فِي صُدُورِهِم: الحشر/9 /13

(فِي صَدْرِكَ: الأعراف/2

(وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ: آل عمران/118

وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ: غافر/19

(مَا فِي صُدُورِكُمْ: آل عمران/29 /154

(مَا فِي صُدُورِهِم: الحجر/47

(بِمَا فِي صُدُورِ: العنكبوت/10

مَا فِي الصُّدُورِ: العاديات/10

حرف العين

عاد

عَادٍ إِذْ: الأحقاف/21

(الذاريات/41 2)

وَعَادٍ وَثَمُودَ: التوبة/70

(إبراهيم/9 غافر/31 3)

وَعَادًا وَثَمُودَ:

(العنكبوت/38 1)

وَعَادٌ وَثَمُودُ: الحج/42

1))

(عَادٍ وَثَمُودَ: فصلت/13 1)

وَعَادًا وَثَمُودَا:

(الفرقان/38 1)

وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ:

ص/12 ق/13 2)

قُلُوبِهِم

الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم: آل عمران/7
المائدة/52 التوبة/125
(محمد/20 /29 المدثر/31 6)
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم: الأنفال/49
(الأحزاب/12 /60 3)
الَّذِي فِي قَلْبِهِ: الأحزاب/32
1))
لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم: الحج/53
1))
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ:
المائدة/52 التوبة/125
(محمد/20 /29 المدثر/31 5)
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ:
الأنفال/49
(الأحزاب/12 /60 3)
قلبه
وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ: الأنفال/11
1))
رَبَطْنَا عَلَى قَلْبِهَا: القصص/10
1))
وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ:
الكهف/14

حرف الهمزة

أَوَ لَمْ يَرَوْا إِلَى: النحل/48
(الشعراء/7 الملك/19 3)
أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّا: الرعد/41
العنكبوت/67 السجدة/27
(يس/71 4)
أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّ: الإسراء/99
فصلت/15 الأحقاف/33
(الروم/37 4)
أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ: الإسراء/99
الروم/37 فصلت/15
(الأحقاف/33 4)
أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ:
(الإسراء/99 الأحقاف/33 2)
أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ:
(فصلت/15 1)

LIBAAX & LO`GISI & SHEQ CUMAR FAARUUQ

(y ~)

hada kahor waxaa meel kuwada noolaa Libaax iyo Lo`gisi.

dhul durdur iyo barwaaqo ah ayeey kuwada noolaayeen wixii sidaa la ahaadaba sida caadada ah dhulka Afrika waxaa soo martay abaar daran qorax aad ukulul ayeey lakulmeen ,

Webiga waa biyo yareeyay Lo`da waxaa kujiray Dibi , talo ayuu soo jeediyay ah in dooxada ugu weeyn ee biyafadhiisiga ah ,in dhanka kale loogatalaabo.

dhanka kale ee Webiga waa dhul barwaaqo ah waa dhul oow kuyaryahay cayayaanka xoolaha cuno waa dhul oowsan awood

fiican kuleheeyn Libaaxa xoolaha laayo .

---

halista kasokeeyso inta aan loo talaabin dhanka kale ee webiga

- dooxada waa dooxo aad uhalis badan waxaa kudhex nool Masas aad uhalis badan Yaxaaskana waa meel oow kubadan yahay.

- gunta hoose ee dooxada waa meel aan dhaqso loogaari karin , moolka biyaha waxaa kaaga daran waxeey leedahay meer-meerato aan dabaal looga gudbi karin.

-dooxada waxaa kudhex nool Jeer , waloow eeysan waxyeelo

ugeeysanin Lo`da musaafurka kudhex ah biyaha, hadana haraatida eey soo gento waa mid halisteeda leh.

Lo`dii weey kusafreen dooxada dhexdooda qaarbadan oo iyaga kamid ah ayaa waxaa kucasheeyay Yaxaas qaarkalana biyihii ayeey ku qaraqmeen , lkn qaar iyaga kamid ah ayaa dhanka kale uga-gudbay Webiga.

Dibigii qudbad ayuu ujeediyay Lo`da itiii kasoo badbaaday Webiga hadaladiisa waxaa kamid ahaa.

" halis ayaan soo marnay qaarbadan oo naga mid ah halkaas ayeey ku ledeen lkn waxaad ogaatiin waxa aan kasoo cararnay waa laba sheey Qorax iyo biyo la`aan waxaa intaas noodheer Libaax aan dilka naga daayin hadii dhulka barwaaqo yahay iyo hadii la abaarsaday toona."

Libaaxii Kenya kaciyay iyo Cumar faaruuq.

Libaaxa cod dheex ayuu kudhawaaqay isaga oo dhahayo Lo`da in eey naga qaxdo waa xaaraan naftooda in eey Webiga kubiimeeyaan waa wax laga wanaagsanyahay.

dhaqanka duurjoogta aniga ayaa leeygala tashan jiray talada aan soo gooyo ayaana lagu meel mari jiray ileen aniga ayaa ugu tunweeyn reer tolkeeye , hadii aanahay duurjoog.

waarun in aan qalan jiray marka aan baahdo 1 neef ama 2 lkn agteeyda waa lagu dhaqnaa oo si arxan daran uma cuni jirin Lo`da .

hadii aan kugalad sheegto Lo`gisida, dhoowr mar aniga ayaa kadhiciyay Dhurwaa soo weeraray dharbaaxida aan kudhuftay IL ayaan kasoo riday ,

Dawaco ayaa kamarqaati kacday arinkaas .

ninna bilaash Lo` da kulama joogo mar hadii oowsan Hilibkeeda cuneeynin maalinta oow naftiisa uyaabo.

---

jawaabtii Cumar faaruuq kabixiyay eed sheegadka Libaaxa kasoo yeertay.

Libaaxoow waa runtaa oo mabanaana in Lo`da kataloowdo Webiga .

Libaaxoow noolaha noloshiisa waxeey kutiirsan tahay Biyo iyo baad

Lo`gisiga weligood adiga ayeey ku agjoogeen ,duruuf ayaa keentay in dhanka Dooxada Lo`da uyaacdo.

Libaaxoow weligaa Loda cudur kama daweeynin

weligaa dil kama daayin, dudur hadii oow yahay zamanka iyo hadiikale.

waxaad ogaataa dhanka kale ee Webiga in oow yahay dhulka Eebe , dhanka aad kunoolaataba.

waaruntaa in eey dhaqan xun yihiin Lo`gisiga lkn marka aad ufiirsadit sida loo xanaaneeyay Lo`da kunool magaalada ee dadka dhaqdaan daryeel iyo dawo ayaa lasiiyay

marka qorax timaado daash ayaa lagu xareeyay marka eey dhaxan dareento meel dugaal ah ayaa lageeyay, Bir Libaax ayaa lagu ooday si lagaaga waardiyeeyo , barteeda laguma iloowin ee biyo iyo coows ayaa meesheeda loogu geeyay.

bal kawaran hadii aad leedahay 2 Beer, mid sanadkan oowsan kasoo go`in wax dalag ah lkn mida kale aad kaheshay dalag aad uwanaagsan . ma denbi ayeey kugu tahay in aad dul degto beerta aad sanadkaas ka heshay dalag?.

miyeeysan doqonimo eheeyn adiga oo weligaa daryeel ufidinin duurjoogta in aad maanta ku eedeeysid maxaad dhanka kale ugu taloowdeen?.

.>>>dhamaad<<<<

baad[1] *m.dh* 1. Hanti qof ama dadkii laga adkaado baxsho. 2. Hadiyad la siiyo qof madax ah.

bąad[1] *m.l* 1. Caws, caleen, xaab iwm oo ay xooluhu daaqaan; daaq. 2. *(-dad, m.l)* Mid ka mid ah labada garab ee haadda ama dayuurad; baal.

baad[2] *f.g1* **(-day, -dday)** Qof laga adag yahay hanti khasab uga qaadid.

Qaamuuska Af-ka Somaliga. /c./ c/ mansuur.

[qisadan waa qiyaali ,qoraalada danbe in aan kusoo qaadano ayaa

wacneeyd lkn nafta goor eey dhiman doonto cidna ma oga.
sh.qan aan ka hadalnay , waan kusoo halqabsanay , waayo waxoow ahaa arday maalin maalmaha kamid ah agteena soo fadhiistay si oow cilmi nooga qaato ,arday walba oo madarasada Shaficiyada kasoo qalin jebiyay waxoow naga mudan yahay in aan qalin ku amaano ,magacii haraagee halyeey ayuu ahaa aan kucaasiyin Hooyadii wax soo bartay = Shaaficiyada.(2003.M)

#Ex: Somalidii hore Dowlad ma leheeyd Islaamka ka hor?

Somalida iyo qaabka eey udhisanyihiin.

Somalida maanta Qabiilo ayeey uqeeybsan yihiin Dowlad walba oo lasoo hadalqaado waxeey sheegaan in eey tahay Dowladii reer hebel .sida tii Ajuuraanka Boqorkii Majeerteen iyo ustuurada dheheeyso 9 Jiido 9 Ajuuraan. iwm(1) .

hadii aad ufiirsato dhaqanka fooshaxun ee Qabaliga ah eey kudhaqmaan Somlida waxaad uga qiyaas qaadan kartaa in Dowlad awoodbadan eeysan yeelan Somalida , waayo hadii eey udhisnaayeen qaab Qabiil taas macnaheeda ayaa ah weligood mayeelan Dowlad awood badan oo dalka geeswalba hanato.

tacasubka Somalida qaarood si aan uga fogaano tusaale aan usooqaadano qabiilka lagu magacaabo

Hamar ee degan inta udhexeeyso Itobiya iyo Kenya waa dad cawaan ah oo diinlaawayaal ah unadhisan qaab qabiil reerwalba kaligii ayuu dowlad gaar utaaganyahay, waloow eey hoostagaan Dowlada dhexe ee Itoobiya.

aragtidan waxeey leedahay Somalida Islaamka kahor dowlad awoodbadan abid masoo marin .

#Islaamka & ilbaxnimada eey Somalida ka dhaxleen.

-Wadaadka iyo xakunka

wadaadka cusub ee mardhow lasoo waariday kaas waxbadan oo taariiq ah kama heeyno lkn wadaadkii Somali lagudhexyaqiinay , xakunka weey soo qabteen bal aqriso socdaalkii Ibnu-batuta.

wadaadada taariiqdaas beey leeyihiin kudhisan ilbaxnimo fog kana fog qilaaf kudhisan qabyaalad.

madaxnimada iyo maamulka masjidka

Masjidka Imaam ayuu leeyahay nin kuqoran adaaka ayaa jiro.

jamaacada Masjidka dhisatay talo ayaa kadhexeeyso ku aadan dayactirka Masjidka iyo hadii oow dhinto ama meel kale u guuro Imaamka cida loo cimamadi lahaa Imaamnimada.

barashada Diinta waa mid ku dhisan nidaam

Imaamka ayaa Salaada dadka tujiyo hadii oow waxqaldo waa laxusuusiyaa.

qudbada Jimacaha marka oow aqrinaayo waa qasab in

ladhageesto muran la`aan .

wacdiga lasoojeediyo waxaa kamid ah in bulshada dhexdeeda lees jecleeysiiyo.

dulmiga iyo dilka xakun iyo ciqaab ugaar ah ayaa kadegsan gunaanudka waxaan leenahay qaabka eey iskugu xiran yihiin culimada waa qaab udhisan qaabka dowlada iyo waziirada uwada shaqeeyaan .

---

digniin : qaar waxaa jiro sawirxun kabixiyo diimaha sida muslimka masiixiyada iyo mida Yahuuda.

diinlaawayaasha iyo kuwa diinta afka kasheegto ilbaxnimo waxaa udhaw kuwa diinta afka kasheegto.taariiqda Itoobiya bal ufiirso markii eey Dalka Yaman duulaanka kuqaadeen xiligaas ayeeyba wax noqdeen abid. inta aan ka aragnay sida Quraanka kuqoran waxeeyna ahaayeen Masiixiyiin .xumaantii eey faleen in aan amaanay ha umaleeynin ee waxaan usoo qaadanay ,dhanka isku xirnaanta iyo maamulka in eey qeeyb ka qaadato Diinta Umada heeysato mid sax

ah ha ahaato ama mid qaldan

(1) Dowlad xoogan adib masoo marin ulama jeedno, in eey fowdo kudhisnaayeen . gudihoosaad ayeey lahaayeen .

garaad iyo oday geed fadhi ayeey lahaayeen, garyaqaan ayeey lahaayeen . qaabka Dowladii Geeljirayaasha mid uqaab eg lkn xeendaabka qabiilka aan dhaafin ayeey lahaayeen.

Qabiilka jiritaankiisa Afriko waa kucaan lkn kan badawga Somaliga ah qaabka oow ugu dhaqmo Afrika weey kudiimaan dhaqanka nuucaas ah.

-Sheq C/lahi Harari

Nin caan ah tilmaan uma baahna siiba nin kagudbay xeeyndaabka xaafadiisa una talaabay caalamka Islaamka , siiba nin ku caanbaxay Diinta Islaamka in la faafiyo.

ninka aan ka hadleeyno waa mufakirkii Afrikada bari Sheq C/lahi Harari . nin kii lagu tilmaamay in oow yahay

[معلم الأجيال ومربي الرجال]

KUTUBADA OOW QORAY SHEEQA.

مختصر عبد الله الهرري – مذهب الإمام مالك	شيخ الإسلام الهرري
مختصر عبد الله الهرري – مذهب الإمام أبي حنيفة	شيخ الإسلام الهرري
البيان الموثق دراسة موثقة لمقالات الفرق الثلاث	شيخ الإسلام الهرري
متن الصراط المستقيم	شيخ الإسلام الهرري
A Brief Explanation Of The Summary Of ^Abdullah Al–Harariyy	Shaykh al Islam Abdullah Al–Harariyy
الروائح الزكية في مولد خير البرية	شيخ الإسلام الهرري
مختصر كتاب الكواكب الدرية في مدح خير البرية المسماة البردة	شيخ الإسلام الهرري
الدليل الشرعي على إثبات عصيان من قاتلهم علي من صحابي أو تابعي	شيخ الإسلام الهرري
كتاب نصرة التعقب الحثيث على ما طعن فيما صح من الحديث	شيخ الإسلام عبد الله الهرري
الفرض العيني في صفحات حل ألفاظ المختصر	تلاميذ شيخ الإسلام الهرري
الدرة البهية في حل ألفاظ العقيدة الطحاوية	شيخ الإسلام الهرري
مختصر عبد الله الهرري الكافل بعلم الدين الضروري	شيخ الإسلام الهرري
صريح البيان في الرد على من خالف القرآن – الجزء الثاني	شيخ الإسلام الهرري
صريح البيان في الرد على من خالف القرآن – الجزء الأول	شيخ الإسلام الهرري
المقالات السنية في كشف ضلالات أحمد بن تيمية	شيخ الإسلام الهرري
الدر النضيد في أحكام التجويد	شيخ الإسلام الهرري
رسالة في بطلان دعوى أولية النور المحمدي	شيخ الإسلام الهرري
حل ألفاظ مختصر عبد الله الهرري	شيخ الإسلام الهرري
الشرح القويم في حل ألفاظ الصراط المستقيم	شيخ الإسلام الهرري
عمدة الراغب في مختصر بغية الطالب	شيخ الإسلام الهرري

Sheeqa Somalida maxeey u hilmaantay?

Sheeqan waxa loo soo hadalqaadi waayay siiba Bulshada Somali dhexdeeda

waxaa loo aaneeyaa dhoowr arimood .

-Sheeqa ma eheeyn sheeq ku kooban Bulshada degan geeska aAfrika oo kaliya nin socod badan ayuu ahaa .

- Afsomali nin ku hadlo ma eheeyn hadii oow yaqiinay garam-garam wax madhaamin (Afsoomali badan oo gaarsiisan in Diin lagu faafiyo ma aqoonin sheeqa .)

-Sheeqa in ladayaco waxaa loo aaneeyaa kama oowsan dhalan , Dir, Daarood, Digil & Mirifle & Beelaha ku bahoobay Hawiye-nimo , hadii oow kadhalan lahaa kuwaas aan soo sheegnay waa hore ayeey amaan kaga dul dhici lahaayeen .

Bulshada degan Harar ayuu asal ahaan kasoo jeedaa sheqa. Soomalida faan kufilan weey heshay hadiiba Hargeeysa iyo Harar cilmigii laga xanbaaray lagu aasay Libnaan.

sh.qa waxuu ku aasan yahay Wadanka Libnaan.

Dhameestir la aanta Somalida ku dhacday Sheeqa waa ka badbaaday, moowduuc labilaabo dhex looga tago isaga oo qabyo ah Somali waa udhaqan.

Hooyada Somalida ah 3 caruur marka eey dhasho lana qabay 3 sano oo xiriir ah , dulqaadkii ayaa ka dhamaado , dhaqashada reerka isaga oo dhex sii marayo ayeey

Ku-leetiga ku dhegtaa kii qabay dulqaad eey ilmaha ku korsato maleh kuna heeysato kiiqabay si oow ula koriyo caruurta aan caqliga gaarin, warqadeeyda isii ayeey kusoo dhamaataa, jaceeylkii shalay leesku soo guursaday waa guray 3 sano kadib.

Reeraha weli aankala tegin dan ayeey moodeen sidaas waayo ruux walba waxoow kacabsi qabaa in Sariirta lagu cidleeyo .

calafka oon weli dhamaan ayuu reerkooda ku dhisanyahay ee

Caruurta isla korsada inbadan reeraha Somalida sidaas kuma fekeraan .dhameestir la aan ayaa ku dhacday.

Waziirka sanadka ugu horeeyo

ayuu firfircoonyahay.

isaga ayaa kacaajisaayo shaqada

ama shacabka ayaa kaxiisa dhacayo. caay hadii loo sooqoro waa iska casilayaa xilka ,istiqaalada haleeyga aqbalo, sidaas ayuu dhahayaa, waa dhaqanka cusub ee somalida cusub.

---

macalinka waa kaxiisa dhacayaa Ardayda.

macalinka ardayda ayuu dhahayaa

Kutubka Buqaari soo iibsada, marka eey keensadaan dhoowr isbuuc marka loo aqriyo ayuu meel usafrayaa , marka oow soo noqdo waxoow dhahayaa naga daaya kii hore , suuqa taga ee soo iibsada Kutubka saxiixul-Muslim.

isna dhoowr maalin markii la aqriyo, qaanada ayeey kuridaan weeyna kacaajisaan.

waxaa iiga sheekeeyay arinkaas wadaad Gerdheere ah oo aan meel kula kulmay ,qisadaas ayuu iisheegay in eey dhinacooda kajirto.

dhankeena shiid ayaa kajiro Lacagtii lagu soo iibin lahaa Kutubada maba heeysano 1 Kutub ayaan ku aqrisanaa 5 ruux.Qoorta ayaaa naxanuunto.

shanjeer iyo kadaban waa lagu soo celceliyaa ,lagayaabee in lagu dhaho soo xifdi ,waayo hadii laguu diro mid cusub Lacag aad kusoo iibsato jeebka kumajirto. cid danyar ahna waad ka dhalatay .

Hooyo Suuqa Yaanyo ku gado wax jeebkeeda laga shaxaaday laga yaabee in aad ku soo iibsatay, ama Hooyo Muufo-tinaar Suuqa uga furan yahay

---

Iskuulka dhex ayaa looga tagaa!

nolosheeyda hal mar ayaan iskaqoray fasal lagu barto English (ingiriis) .

. ardaydii aan isku mar biloownay Iskuulka 3 bil kama soo wareegin

hal-hal ayeey uga hareen Iskuulka , aniga qaasatan qasaaro ayaa iga soo gaartay arinkaas waayo heblo & heblaayo weey ka hareen Iskuulka ,damac ayaa iiga juray oo waxaan islahaa , darxumada iyo duruufta dhanak dumarka ah, ee kula deristay ameey dhankaada soo deyaan oo aad ka heshaa mid debka kuushido" caku dumar iyaga oon kula tashan ayeey iska daayaan duruusta "

laga yaabee in aad iweeydiin leheeyd . maka heshay hamigaada siduu rabay halkaas?

su`aashaas jawaabteeda waxeeytahay . maanan helin hamigeeyga . hablo dumar sidoodaba had iyo goor waxaadan

heeyn beey ku heeybinayaan.

isla dhigashada Iskuulka Rag & Dumar dhib ayaan ku qabnaa!.

shalay oo jimce eheeyd adiga oo kasoo dhergay canbuulo & Macsaro . (Kurbin kuleeyl dartiis qaac samada usii deeysay) Bun madoobe Macsaro ama Subag lo`aad lagu dubay .

-maanta waa sabti calooshaada shalay waxeey soo cuntay waad ogeeyd waa Digir. Iskuulka cida kula dhigato waa isku dhaf Rag iyo Dumar. Iskuulka daaqad laga neefsado waa

leeyahay weeyna furantahay lkn qaboojiye kuma xirna.waa neefta isku celi saacadaha leeysla fadhiyo Fasalka dhexdiisa. Caruur edebdaran laga yaabee in eey iskuulka kula dhigtaan iyagoo hawada caaq ku siidaayay ayeey dusha ka saarayaan , heblaayo iyo heblo.

xafiiska shaqada dhibkaas mid lamid ah ayaa kajiro lkn Qaboojiye ayaa ku xiran oo lama dareemayo qofkii xumeeyo cimilada udgoon ee caadiga ah.

Imaam Xasan albana marka oow leeyahay Fasalka Dumarka iyo raga hala kala saaro, xigmadaas ayaa ku qarsoon hadalkiisa, in la kala nafiso ayuu bulshada kula taliyay .

Maqaayad cunto macaan lagu kariyo

hadii Somalida eey meel kafuraan Maqaayad . Kuuga iyo kii lahaa ayaa isku dhaco ,dhoowr bilood marka eey furnaato

iyada oo albaabada loo laabay ayaad arkeeysaa (maqaayad Kuug ayeey ku socotaa, milkiilaha maalkiisa lagama maarmo)

aan usoo noqono qisadii sheeqa.

Harar halagu mehriyo Wahaabiyo sheeqa maxoow ku diiday?

warsuuqeedka waxoow sheegayaa in shukaansi iyo wada sheekeeysi kadhexeeyo magaalada Harar iyo cida kor kuxusan .

wada-sheekeeysiga waxaa ka horeeyo wax isa-siin .

hadiyado waa in loo geeyaa & dhoowr Kartoon oo Timir ah dhoowr bundad oo dhar huudheey ubadan waa in lagu harqiyaa magaalada .

magaalada Hargeeysa weey rimantahay waxeey dhali doonto Rabi ayaa og.

Xamar waa hore ayaa lala aqal galay oo waxeey dhashay Gabar Hooyadeed cijeeysatay." qisadii Hargaha iyo saamaha & Shaamoow".

-dhameeystir la`aanta amaanta Gazaali

Gerdheere waakucaan arinkaas.

hadakahor wadaad Gerdheere ah ayaa naga balan qaaday in oow ka sheekeeyi doono waxqabadkii Imaam Al-Gazaali.

2 maqaal marka oow soo qoray oo lagu amaanayo Gazaali waa kacaajisay waxoowna kuxejiyay 10 maqaal oo kusaabsan wax kasheega Gazaali.

---

dhameeystir la aanta afareeyda Abgaal ismaan

waxaa jirto Ustuuro eey iskugu sheekeeyaan Odayaasha Beesha Abgaal

waxeeyna sheegaan in hadakahor magaalada Xamar eey soo degeen qaar udhashay Beesha Waceeysle gaar ahaan bahda Macalin dhiblaabe.

waxeey damceen in eey Masaajid ka dhistaan Magaalada.

inmudo ah markii eey ku hoowlanaayeen dhismaha Masjidka wuu dhamaaday . maalinta xariga lagajarayay Masjidka waxeey ku cazuumeen Xer kasoojeedo Beesha Wacbuudhan , marka lagaaray gabaldhaca, ee lajoogo gunaanudka xaflada, Beeshii Masjidka dhistay waxeey dhahday shirib ayaan tirinay aan ugu talagalnay in aan ku amaano muqaalka Masjidka , waxaa loogu jawaabay bal namaqashiiya si aan ugaarsiino beelaha kale ee Somaliyeed .

laashinka Beesha ayaa laga codsaday in oow tiriyo shiribka lagu balansanaa .

" Masaajidkaan Masaajidkaan "

hadalkaas kor kuqoran ayuu dhaafsiin waayay amaantii laga sugayay laashinka loo xilsaaray in oow amaano Masjidka Oday laashin ahaa oo udhashay Beesha Wacbuudhan ayaa udhameeystiray oo yiri

" *Masaajidkaan Masaajidkaan Maxaacadoow tanya Mareeg waa kamuuqayaa"*

-qabiilka aan ka sheekeeynay waxoow kamidyahay Beelaha Hawiye .

-Laashin waxaa loola jeedaa ninka gabyaaga ah .

-afareey waxeey kadhigantahay tixyar oo gabay ah .

-Mareeg waa magac magaalo .

[Qaamuuska magacyada Qabiilada Somaliyeed ayaan soo wadnaa ee lasoco qeeybaha hoose.]

---

dhameestir la aanta Kubada cagta.

kii soo bartay sida loociyaaro Kubada maalinta lagubalamo barxada laguciyaaro Banooniga .

baaska loo dhigay. taa geerayaashana usacabtumeen . inaga ayaa wadano hada ayeey soo dhawdahay gool, ladhaliyo sidii aan isku leheen

marka loo dhawaaday shabaqa, Kubadii ayuu birta dulmarsiiyay .

- gurigeena laguma ciyaareeynin.

- Garoonka ayaa nagu cusbaay.

- Kobaha aan xirnaa weey igu cusbaayeen .

-waa leeygu oriyay.

kooxdeena Marmarsiiyo mawaayaan.

Sheeqa moowduuciisa qabyo ugama tegin mana noqon xiisooloow afar xaraf marka oow qoro Qalinka meel iska dhigo.

.1910……..1998.

Safarkii dheeraa gulufkii oow kuqaaday reerka kale, ee cudurka shaafici diidka ku dhacay sheeqa meel ayuu kaga soo haray .

Sheeq Ibnu teeymiya daandaansiga isaga ayaa bilaabay weliba tacasub aan weligiis la arag ayuu saaxada lasoo galay.

Manoqon sidii Ibnu joowzi abulfaraj ,

Xanbaliyada in loo tacasubo ibnu-Teeymiya ayaa lagu ogaa

waxaa kadaray oo gacan kahadal bilaabay ardaygii sheeda , Maxamad Cabdi wahaab .

xertii lasoo baray gaardi ciyaarka . xadrada ku dhisan cida kaa soo horjeedo xasuuq. weli hubka sidii ayeey usitaan , waa madaalayaal aan ka daalin difaacida mad-habta .

dhiig Islaam maxeey ta-wiil ku baneesteen Wahaabiyada.

Sheeqa dhalasho ahaan Carab ayuu kasoo jeeda weliba Qureeysh.

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ

\الأحزاب5

Aabaheey aniga ,aayaa aqaano. asalkeeyga aniga ayaa og halka oow kasoo jeedo.

Tagtadeeyda aniga ayaa og. tixraac meel kale ha udoonan Quraanka waxoow leeyahay ruux walba Aabahii dhalay haloogu abtiriyo , bal kawaran hadii shaqsiga ku leeyahay

hebel ayaa idhalay . kuma dhalin ee aniga ayaa og kii ku dhalay, in ladhaho sidaas waa Quraanka oo lagarab maray iyo aflagaado ruuxa loo geeysanayo.

Suufiyada nin eey saameeyn nagu yeelatay ha moodin .

Somalida iyo Amxaaro & Oromo sidoo kale dadka degan Kenya ee ku hadlo luqada Sawaxiliga sinji ahaan dhiig Carbeed ayaa kujiro . hadalkaas laablakac ama nin jecleeysi ma ahan ee waa cilmiga DNA , dadkii tijaabada lagu sameeyay waxaa loo xaqiijiyay in dhiig Carbeed oow ku jiro.

[D,N,A meelo badan ayaan kaga hadali doonaa lasoco qeeybaha hoose.]

Ibnu Khalduun oo kawaramayo in Qureeysh eey kumilantay dadyoowga daafaha dunida ku kala nool sidan ayuu qoray.

ومنهم بنو سليمان بن عبدالله الكامل ، كان من عقبه ملوك اليمامة
بنو محمد الاخيضر بن يوسف بن ابراهيم بن موسى الجون ، ومنهم
بنو صالح بن موسى بن عبدالله الساقي ويلقب بأبي الكرام بن
موسى الجون ، وهم الذين كانوا ملوكاً بغانة من بلاد السودان
بالمغرب الاقصى ، وعقبهم هنالك معروفون .

Qureeysh Gaana oo kaliya ma degin, Suudaan iyo wadamo aad utirabadan ayeey ku milmeen.

Xiriika Xabashida iyo Carabta taariiq ahaan

Xabashi markii eey qaateen diinta Masiixiga waxeey bilaabeen in eey ku fidiyaan dhulkii carabta waxeeyna qabsadeen Yaman Nabiga dhalashadiisa kahor , Abraha waxoow dagaal ku qaaday Kacbada isaga oo kasooduulay dhulka Yamaneed halkaas oow saldhig ku lahaa bulshadii halkaas deganeeyd waxeey ahaayeen dad Carab ah lkn diintooda eey tahay Masiixiyad.

Culimada ku xeeldheer Afafka sida (Cabdala Mansuur)waxeey sheegaan in eey bah wadaag yihiin Amxaariga iyo Carabiga iyo Sawaaxiliga iyo dhoowr af oo kale.

qisadii sheeq Hereri halkaas hanoo joogto.

hana la aqriyo Kutubada oow qoray Sheeqa.

<<<DHAMAAD >>>

_____

wax kasheega Cabdalla cumar Mansuur.

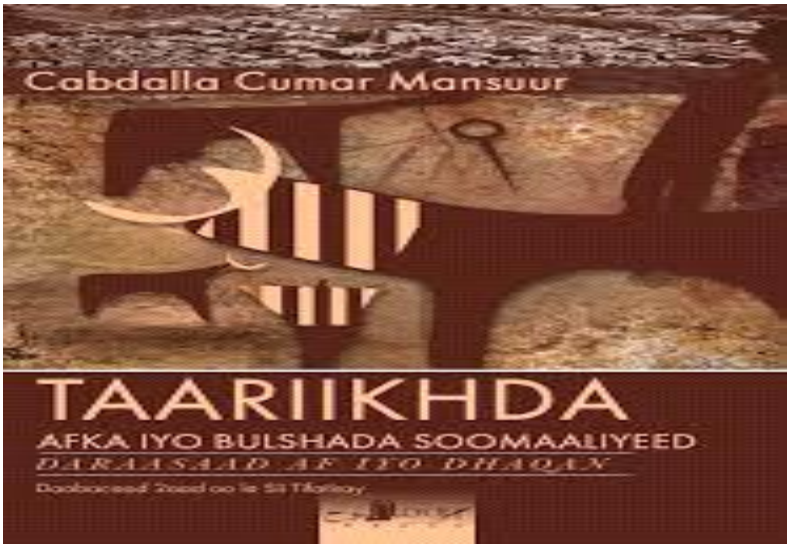

maanta moowduuc nabada kusaabsan meeshan kuma qoreeyno , Oday 90 jir ah ayaan karbaash usidanaa ,goowsahiisa in aan soo tirino uma socono lkn qaladkii oow nagaqoray , wax qaloocintiisa Umada usoo bandhiga ayeey naga tahay.

Buugiisa gogoldhig waxoow uga dhigay wax kasheega beelaha

dulman sida kuwan hoos ku qoran

boga 116.....117 waxoow ku qoray warbixin dheer oo lagu xoojinayo in Yibro iyo Yahuud wada dhasheen ama diintood eey tahay tii Yahuuda. waa mashruuc dheer oo Buuga oodhan lagubaahiyay . siiba wax kasheega Qabiiladaas dulman.

bal eeg boga 170 waxaaqoran sidan .

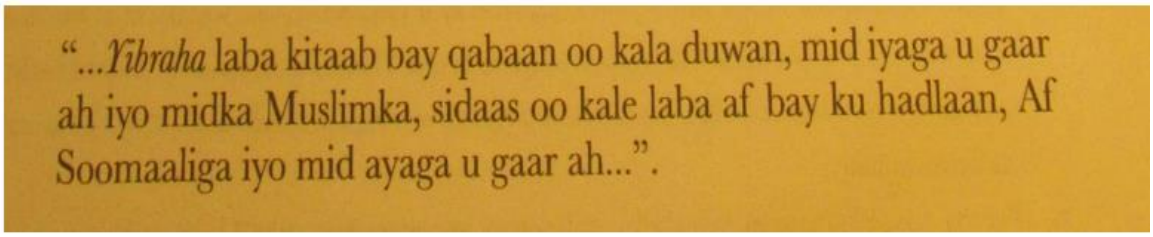
"...*Yibraha* laba kitaab bay qabaan oo kala duwan, mid iyaga u gaar ah iyo midka Muslimka, sidaas oo kale laba af bay ku hadlaan, Af Soomaaliga iyo mid ayaga u gaar ah...".

(fikir ahaan waxaa leesku raacsan yahay in ladifaaco bulshada rayidka ah siiba kuwa lagu tilmaamo bulshada laga tirada badan yahay, ama lafaquuqo)

Midgaan Muslim miyeey ahaayeen mise?

Mansuur marka oow ka hadlayo Yibir ama midgaan waxuu qoray in eey lahaayeen 2 Kutub

kan Islaamka iyo mid iyaga ugaar ah .

Odayga marka oow hadalada nuucaas ah kasoo rarayo gaalada weliba oowsan naqdi ahaan usoo rarin ee oow ku macaansanayo gaalka hadaladiisa , si eey daliil ugu noqoto in Bulshada Somaliyeed qaarkamid ah gaalo yihiin eeyna heestaan Kutub diineed aanan Islaam eheeyn.

taas waxeey cadeeyn utahay maskaxda kujirto in eey noqotay mid isku dhexyaacday .

midgaan Kutub ayeey heestaan aanan Islaam eheeyn waa wax lagu farxo hadii eey xaqiiq tahay!

sida aan ka warqabno qoraalka Af-Somaliga waxaa labilaabay 1970 iyo wixii kadanbeeyay, odayga weeysada ayaa kaburtay oo maskaxdiisa mafadhin marka oow soo raray in Somalida qaar eey lahaayeen qoraalo latixraaci karo ama Buugaag .

Jaamacada Umada nin macalin ka ahaa hadana Buugiisa quraafaadka nuucaas ah kusoo darayo waa wax laga

yaqyaqsoodo.

Mansuur nin Qabyaalad lagu tuhmo ma ahan lkn hadii ladhihi lahaa bulshada Beeydhabo waa gaalo , jirka ayaa dibaaxin lahaa qalin in oow ku difaaco ayuu isku deyi lahaa , lkn maadaama oowsan kadhalan Midgaan iyo Yibir Qalinkiisa waxuu doono ayuu kuqoray .

Bulshodhan oo 100% Muslim ah marka aad usoo qortid Kutub kale ayaad leedihiin aanan Islaam eheeyn taas waxeey toosh ku ifin ku-tahay bulsho markoodii horaba dulmaneeyd in dhiigooda, hantidooda iyo cirdigooda la baneesto.

Mansuur qiil waa loo heli karaa waa nin duqnimo eey kadaba timid 80 sano korudhaafay ruuxa 80 jir hadii oowgaaro waxa oow qoro kasoo qaad maleh , Bukhaari waa diiday in oow xadiis kaqaato ruux 80 jirsaday.

Mansuur ma ahan diinta Islaamka nin lagu yaqiinay oo

cilmiga diinta nin loo doonto ma ahan . cilmiga oow ku taqasusay waa luqada & naxwaha Afsomaliga iyo lahjadaha Somalida .waa xaqiiq in oow yaqaano dhoowr luqadood lkn gaariga sida loo kaxeeyo ayaan soo bartay iyo darawal-nimo ayaa maalin walba ku shaqeestaa farqi ayaa u dhexeeyo, afcarbeed ayaan aqaanaa iyo diin ayaan soo bartay waa 2 sheey oo ubaahan in aan leesku qaldin.

Abuu jahal af-carbeed ayuu ku hadli jiray lkn nin diinta Islaamka wax lagaweeydiiyo ma eheeyn .

Midgaan asal ahaan waxeey kasoo jeedaan Rendille sida oow aaminsan yahay Mansuur.

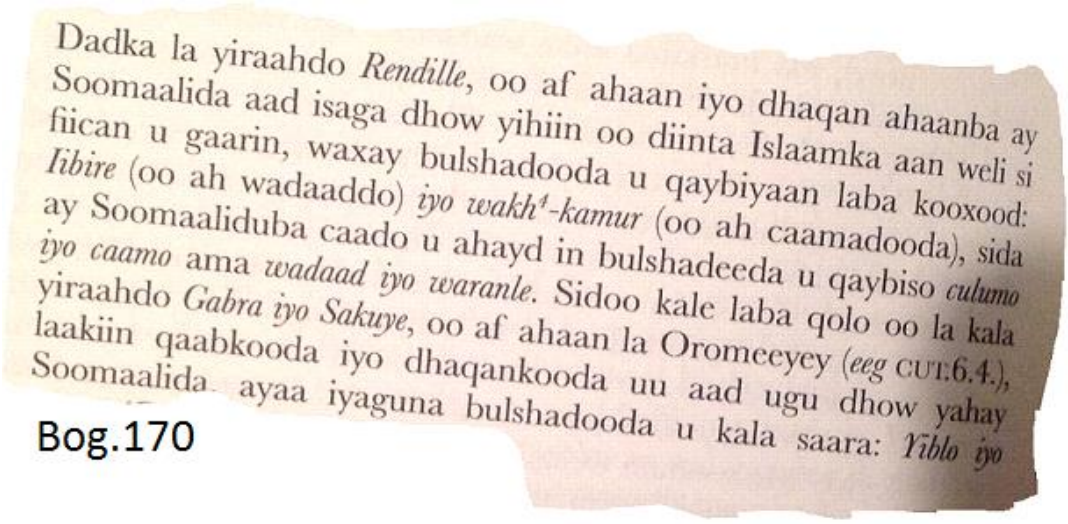

Dadka la yiraahdo *Rendille*, oo af ahaan iyo dhaqan ahaanba ay Soomaalida aad isaga dhow yihiin oo diinta Islaamka aan weli si fiican u gaarin, waxay bulshadooda u qaybiyaan laba kooxood: *Iibire* (oo ah wadaaddo) *iyo wakh¹-kamur* (oo ah caamadooda), sida ay Soomaaliduba caado u ahayd in bulshadeeda u qaybiso *culumo iyo caamo* ama *wadaad iyo waranle*. Sidoo kale laba qolo oo la kala yiraahdo *Gabra iyo Sakuye*, oo af ahaan la Oromeeyey (*eeg* CUT.6.4.), laakiin qaabkooda iyo dhaqankooda uu aad ugu dhow yahay Soomaalida. ayaa iyaguna bulshadooda u kala saara: *Yiblo iyo*

Bog.170

qisada nuucaas ah waaba qiso lagu qoslo waayo Somalida weey ka fac weeyntahay in ladhaho waxaad kasoo farcanteen Qabiil yar oo xooladhaqato ubadan kuna nool Kenya .weey fiicnaan leheeyd hadii oow dhihi lahaa Qabiiladaas waa Somali naga luntay ee dhalasho hala siiyo Diintana halagu soo daro . hiil iyo hoo haloo fidiyo iyaga iyo Walaalada Afrikaanta kale ee dhiban , lkn jaantaa rogan ayuu kadhigay arinka marka oow mugdi geliyay Qabiil-dhalad ah oo layaqaano sinjigooda iyo faracooda halka oow kasoo jeedo.

Qisadii Waraabaha xayeesiiska loo sameeyay!

[qisada Waraabaha waa sheeko xariir maan curis ah aniga ayaa alifay lasoco qisada ,Dad waxaa soo baxay qisooyinka & heesaha dhanka eey usocdeen ka weeciyo kuwa nuucaas ah hada ayaan ka sii afeefanayaa oo waxaan leeyahay qisadaan maloogu tala gelin in wax looga sheego Midgaan mana quseeyso Qabiil Somaliyeed.Abwaan nimada waa hibo Eebbe bixiyo waxeeyna lamid tahay Caano dhaay ah oo suuqa la keenay , Dadka kan ugu doqonsan waa ninka aan waxba Suuqa keensan lkn Liin dhanaan suuqa caanaha la wareegayo si caanaha ubaqaan]

marka lagaaro Aduunyo gadoonka waxaa dhici doonto in Waraabe naga dalbado in loo lebiso waatii hada kahor ladhahay Kobo ayaa laguu soo gedayaa cagocadaanta, aad socotid weey nadhibtaye waatii oow ku jawaabay hadii Kobo leeysiiyo qeeyr hadii aan waayo koleey meel uma fadhiyo kobo la aan .

Qarniyo kabacdi waxaa dhici doonto in loo lebiso Waraabaha Kobihii laga balan qaadayna loo soo iibiyo .

baari ayuu noqon doonaa Waraabaha lkn waxeey dhib ka imaan

doontaa sidii loola hishiisiin lahaa Xoolaha aan dhaqano waayo marna kama dhaadhici doonto Waraabe ayaa ogol in oow kula noolaado si nabad ah .

waxaa dhicidoonto in Xoolaha ladhaqanceliyo ilbax laga dhigo, TV ayeey daawan doonaan .

TVga waxaa laga soo deeyn doonaa Xayeesiis ku saabsan wanaaga oow leeyahay Waraabaha , Lo`da iyo Ariga waxaa labari doonaa in Waraabe laga amaan helayo .

maalmaha ugu horeeyo TVga waxaa kasoo muuqan doono Dheg waraabe ileeyn halmar lama wada tusi karo.

Xoolaha hadii eey arkaan weey ka cararayaan TVga hortiisa , si eeysan u cararin maalin walba waxaa lasoo bandhigi doonaa qeeyb yar oo kamid ah Waraabaha Jirjiisa ugu danbeeyntii waxeey arki doonaan Waraabihii oo dhameestiran .

---

waayeel waxba looma fasiro , soo celcelintaadii ereyga "iil"

Ismaaciil, israa`iil, waxeey ka dhigan tahay in aad soo wadid qaar kamid ah Bulshada asalkoodii waxeey kasoo jeedaan dhinacaas, siiba kuwii aad soo bandhigtay in eey lahaayeen Kutub aan eheeyn kii Islaamka.

Mansuur sheekada nuucaas ah waa lagaaga horeeyay wadaad Whaabi ah oo dadka qaar Sheeq ku tilmaamaan lkn culimada dhexdooda caamada ayeey ku xisaabaan , hada kahor waxoow muxaadaro kusheegay weliba CD cod ahaan kuduubay in Somalida qaar eey yihiin Yahuud .

[jawaab uma baahna doqonka sidaas u hadlay ee Wahaabiga ah . waxaan leenahay cida aanan qaadan caqiidada Wahaabiyada ma Yahuud ayeey heestaan diintooda? Maka-rafoonka eey wahaabiyada kadhex hadashay ayaatahay

(hadalkaas Mansuur kuma socdo)]

---

gefka ,aad ku geftay, Sh. Yusuf al kowneeyn

sh.qa waxaad ku tilmaantay Carab , Somali nimadiisa ayaad

shaki gelisay. bal aan ku su`aalnee, Carab Afsomali bartay miyaa alifi karo (alif wax maleh. ba hooskaale. alif lakordhabay , alif lahoos dhabay.)

waxaad sheegtay in oow sh.qa kasoo jeedo Harar.

Sheqa salaan waa ugu tegay laga yaabee lkn walaaladeena Harar degan ma isticmaalaan (alif wax maleh) lahjadaas waxeey gaar utahay Somali siiba maay iyo maxaatiri.

hir gelinta farta Somaliga in labaro bulshada Somalida dhib adag ayaa laga soo maray, waad ogeeyd lacag adag in eey nooga baxday hirgelin teeda miyi & magaalo ayaa qarash loo huray .20 sano ayeey qaadatay in eey caan noqto qorista afka Somaliga. welina waa qabyo sida loo qoro farta Somaliga dad badan ayaan aqoonin . bal qiyaas barnaamij eey iska kaasha-nayaan wadaado ubadan Suufiyo sahay badan aanan wadan qarash kufilan aanan heeysan . Caag Biyo kushubo ee safar gal ee caruurta Somaliyeed meel walba ugu tag ee soo bar

(alif wax maleh) in oow faafo caan noqdo waxeey qaadan kartaa 300 sano iyo kabadan waayo tignoolajiyad majirin waagaas , cida hoowsha nuucaas ah waday in aad mugdi gelisid Somali nimadiisa , qalinka aad ku qortay arinkaas waa qalin cajiib ah qaabka oow ufekeray .

Mansuur Kutubkiisa waxa kuqoran bal aan Soo koobno

(Moowduuc walba oow ka hadlo Cabdala waxaan hoos kaga qornay tacliiq .Q.R. waxeey kadhigantahay qoraaga faaladan.)

Juska 1 aad waxoow kaga hadlayaa

geediga Somalida ku soo gashay dhulka Afrika.

geedigii reer xamar.

Juska 2-aad

-Afsomaliga iyo taariiqda.

-cilmi afeedka iyo taariiqda.

- Afka Somaliga yeeyisku heeyb yihiin ?

Juska 3-aad

Somalida iyo xadaaradii hore

4500 sano kahor.

Asalka Xoolaha Somalida xagee kasoo jeedaan?(Aasiya)

Juska 4-aad

Islaamka kahor yaadeganaa Somaliya?

-Qabuuro hore oo la helay.

-Burbur magaalooyin hore.

-yaakategay raadreebyadan.

(1)Bulshada Somalida ah magaalo weligood maba yeelan waa reer guuraa .

magaalooyinka aan kasoo hadalnay dadkale ayaa dhisay oo ilbaxnimo-fog lahaa .

---

(1). Q.R./qoraha faaladan isaga oo radinayo Odayga waxoow leeyahay. cudur ayaa ku dhacay Odayga mansuur ah kaasoo salka ku hayo udiid Somalida ilbaxnimo hore .hadalkiisa hadii aan daaha karogno waasidan ujeedadiisa "Somalida weligeed waxmanoqon dad leh ilbaxnimo hore ma ahan dhulkan eey Somalida degto maba lahan iyaga cid kale ayaa deganeeyd dalkan " . waxaan leenahay adeer dowladii fajiistaha ee aad degtay agteeda ayaa waxaas kuu meeyrisay waxaa wanaagsaneeyd in aad wax badan mashquul ku noqotid dhibkii eey noo geesteen awoowayaashii fajiistaha .)

Juska 5-aad

haraaga diimihii hore

-Diintii (waaq)

-diintii xidiga caabudka.

-saameeyntii laga dhaxlay diintii Nabi muuse.

-dhaqano u muuqdo in eey laxiriiraan diintii nabi muuse.

-goorma ayaan qaadanay diinta Yahuuda?

Q.R. mansuur waxoow ula jeedaa goorma ayaan qaadanay diinta Yahuuda?

Yaxar iyo Yibro goorma ayeey qaateen diinta Yahuuda?. tixraac dheer oo aan ku sameeynay meelna kuma qorin beesha oow kasoo jeedo in eey Diinkale ama mid aan Islaam eheeyn abid eey soo martay.

cida oow in badan kaga hadlayo halkan waa beelaha rayidka ah . dhanka sare ayaan kaga hadalnay qoraalkan oo dheer)

Juska 6-aad

-asalka magaca Somali.

-magaalada Berbera Masaaridii hore ayaa dhistay.

-Giriiga ayaa ka kiciyay.

(Q.R. Odayga marka oow qorayo warsuuqeedka ubadan fadhi-kudirirka wax magaratada eey kaga sheekeestaan maqaayadaha shaaha lagacabo. waxuu doonayaa in oow kadhigo cilmi lagu kalsoonaan karo .

Somalida dhamaantood waa badaw aan weligood magaalo dhisanin.

abid waxeey ahaayeen reer guuraa.

hadalka odayga sidaas ayuu ubadan yahay. aqristoow waxaan kuu soo bandhignay Buuga qeeybahiisa hore ilaa Juska 6-aad waana kala barka Buuga bal qiyaas waxa ku qornaan karo ilaa dhamaadka Buuga . dabcan sheegid uma baahna waa Buug ka turjumayo ficiladii fajiistaha nala damac sanaa ee ku saleeysnaa in dhulka lala wareego bulshadana ladabar jaro. waa buug loogu tala galay in lagu dhaqo maskaxda bulshada intooda waxaqriska jecel ,ama ugu yaraan lagu mashquuliyo si eey kaga habsaamaan hamiga sare ee aan higsaneeyno . aqristoow aan kula dardaarmee ha iibsan hana faafin fikirka guracan ee Odayga buugiisa kusoo ban dhigay .

---

afeef ruuxii damco in oow noosoo qoro naqdi ku aadan waxa aan qornay , qalindaar ama sidaas ayaa fiicnaan leheeyd ruuxii jecel in oow noosoo qoro hadii aan-nahay .Q.D.Q.S. qofka jecel in oow wax naga sheego waxaan kadoo neeynaa in oow suuqa keeno moow duucyada aan qornay kuwo lamid ah.

هَذِهِ بِضَاعَتُنَا

waa in oow soo soo ban dhigaa fikradaha oow soo xulay

waana in eey ahaadaan wax u dhigmo Buuga Mansuur ee aan naqdiga ku sameeynay . ruuxii suuqa keeno 400 bog iyo kabadan waa qasab in aan wax kaqaadano dhaliisha oow soo jeediyay lkn munaafaqyar oo Masjid meel looga

furay Membarka kacaaytamo & saaxiibka maqaalka iyo Youtube ama Facebook wax yar kusoo qoro waxaan leenahay enerji badan kuuma heeyno sida aadan adigaba noogu heeynin enerji badan in aad nagu bixiso si aan wax kaaga faa iidno.

Nabi Muuse waxaa lagu amray in fircoon lawaaniyo.

anagoo raaceeyno sunadii Eebbe ee kudhisneeyd in marka hore gacma-geeljire hoos loo dhaqo.

Odayga ereyadan debecsan ayaan hoos ugu qornay.

Mansuuroow bulshadeena 2 ayeey uqeeybsamaan

qaar kula nool ,deris iyo xigaal debka aad kala qaadatiin sida(I.&. M...) qeeybna dusha ayeey kala socdaan qaabdhaqanka qalinkaada . waxa eey kaa sugayaan in aad usoo qortid moowduuc Bulshadda quluubtooda lagu mideeyn karo kana fog quraafaadka.

magaalada Roma waxaan ku ogeeyn Gabar dhiigeeda uhurtay qadiyada

Afrika, qisadii qashinka(A.l..B.i.)

Bulshdo ahaan maxaan kugu xusuusan doonaa?.

manooga tagtay wax dhaxalgal ah ? hadii jawaabtaada haa tahay

Buugan miyaa mise kuwii aad qortay intii aad dhalinyarada eheeyd?.

_____

Mansuur amaan ayuu naga mudan yahay!

sh. Yusuf Alqaradaawi ayaa ka sheekeeyay qiso yaraantiisii oow la kulmay.

"markii aan yaraa ee aan soo qaan gaaray waxaa noo dhawaa Masjid.

wax hoowl ah kama socanjirin 12ka bil ee sanadka.

marka lagaaro Ramadaanka sh-qa masjidka waxuu bilaabi jiray aqrinta Kutubka safiinatu salaad

waana kutub laga barto sida salaada loo dukado loona weeysaaqaato 30 ka maalin ee ramadaanka waxoow nadhaafi jiray inaga oon dhameeynin baabka kusaabsan sida loo weeysa

qaato eeyna noo dhiman tahay qaabka loo dukan lahaa iyo soonka moowduucyadiisa.

Bulshada aan kadhalanay beryahan danbe waxeey caado kadhigteen in eey qeeyliyaan maka Buug laqoro wax yar oo qalad ah hadii eey ku arkaan waa in eey afka furtaan , bulshadeena waxeey lamid yihiin wadaadkii Masjidka iska dhex hurdi jiray ee kor aan uga soo shee keeynay bulshada Somaliyeed Buugaag badan uma qorna ruuxii wax qoro waxeey kadaba qaataan buun .

ruuxii wax qoro in la raad raaco siiba dhanka qaladaadka oo kudhuco waa dhaqan aan caado kadhiganay beryahan danbe.

Dad badan oo qaatay magaca (Prof.) lkn aanan qiimeeyn Luqada Somaliga siiba marka eey noqto in Buugaag dhaxal gal ah loo qoro Bulshada Somaliyeed weey nagu badanyihiin kuwaas .

marka eey noolyihiin wax saameen ah kuma lahan bulshadeena marka eey dhintaan cidna matebi doonto kuwaas.

Qalinkaaga waa mid ka caafimaad qabo qabyaalada qurunka ah ee Somalida dilootay.

waqtigaaga qaaliga ah maadaama aad u hurtay in aad bulshada afkooda wax ugu qortid . afka hooyo hormakiisa maadaama aad ka shaqeeyday amaan ayaad naga mudan tahay.

Mansuur waxuu qoray maqaal aad uqiimo badan

moow duuca oow kaga hadlay waa [**mideeynta afka Somaliga**] ruuxii dhex mushaaxo mareegaha laga yaabee in oow ku arko maqaalkaas cinwaanka looga dhigay

[Mideynta-Af-Soomaaliga]

Buugaag dhaxalgal ah aanan eheeyn kan aan ka sheekeeynay ayuu leeyahay Mansuur waana sooxiganay inbadan siiba Qaamuuska Afka Somaliga eey wada qoreen Mansuur &

kooxdiisa.

---

maxaan ula jeednaa canaanta aan usoo jeedinay Mansuur?.

Nabi Muuse markii oow soo guryonoqday waxoow gerka ka jiiday Nabi Haaruun isaga oo dhahayo maxeey ku dhacday sidan ?.

canaanta Haaruun loo soo jeediyay manoqon mid kala dishay walaalti-nimadii kadhexeeysay Muuse iyo Haaruun .

mansuur hadii aan canaan usoo qornay macnaheeda ma ahan in aan kasaarnay mooradii Islaamka sida aan ku aragno madarasada kale ee naga soo horjeedo. jiilkii wax gaaleeysiin jiray manihin , sidaas maanka ku haay.

>>wabillaahi toowfiiq<<

#Qiso: Masaay & Canfar + Hindi +Dibi.

.Dibi ayaa kasoo fakaday wiil Canfar ah waxuu soo cararo waxeey isla soo galeen dhulka Masaayda degto

wiilkii waxuu codsaday in lala baadi goobo Dibiga

Odaygii Masaayga ahaa & Waraabe & Libaax & Nin Hindi ah & wiilkii uu kamaqnaa Dibiga dhamaantood waxeey baadi goob ugu dhaqaaqeen Dibiga .

sida loo raadinaayay weey daaleen xili duhurkii eey tahay ayeey dib isugu soo noqdeen waa ladaalan yahay baadidii maqneedna lama soo helin lkn fursad leesku wareesto ayaa la helay , Libaaxa ayaa la weeydiiyay oo adiga maxaa kugu xaqsaday in Dibiga aad baadi goobtid? Libaax ayaa ku jawaabay isagoo meeyd ah hadii lasoo helo aad cuntid ayaan ku fekeraayay haduu noolyahay aan fursad kuhelana kafaa iideeyso ayaan niyada kuhaayay.

Waraabe isna sida libaaxa ayuu kujawaabay.

Odaygii Masaayga ayaa isna hadalkii qaatay waxuu yiri aniga

kalgacal aan Lo`da uqabo ayaan uraadinayaa lkn dankale iima laabna. wiilkii uu kamaqnaa Dibiga ayaa isna yiri aniga waxaan damacsanahay in Dibiga Beerta aan kufasho. Hindiga ayaa isna hadalkii qaatay oo waxuu yiri aniga waxaanba aamin-sanahay in Dibiga uu yahay Rabiga (1) aan caabudo maqnaashahiisa weey idhibtaa sidaas ayaan idinkula raadinayaa.

Dibiga hala raadiyo qofba ujeedo gaar ah ayuu kalahaa .(qisada waa Khiyaali)

---

(1) Hindiya aad ayeey Lo`da utix geliyaan waloow aanan si hoose ula socon qaabka dhaqankooda yahay .Lo`da Hilibkeeda yaanan lacunin dhaqankaas xaguu kasoo jeedaa?.

waxeey ila tahay in dhaqankaas uu kasoo jeedo Diintii Nabi Nuux .waxaa macquul ah xiligii Doonta laga soo degay in Rabi uu mamnuucay in lacuno Hilibka waayo xoolaha aad beey uyaraayeen oo intii Nabi Nuux Doonta kuqaaday oo kaliya ayaa bad-baaday ,Nabi

Aadan ayaa Hindiya kusoo degay ayeey dheheen lkn waxaa macquul ah in uu ahaa Nabi Nuux cida kusoo degtay Hindiya. caqliga waxuu keenayaa in la mamnuuco cunista Hilibka si eey utarmaan xoolaha , dhaqanka kudhisan in aanan lacunin Hilibka weli meelaha qaar waa uu kusii danbeeyaa. Diinta Masiixiyada dadka heesto xili eeysan cunin wax walba oo ruux leh ayaa jiro, qudaarta oo kaliya ayeey kunool yihiin waana xiliga eey soomanyihiin ,Diin lanasaqay waxeey kudhex milantaa Dhaqanka Bulshada.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ

[146 ancaam]

QAABKA QABIILKA LOOGA SHEEKEEYO

farqi ayaa u dhexeeyo ka sheekeenta Qabiilka sida oow ukala baxo una wada dhasheen iyo naceeybka iyo jaceeylka kudhisan Qabiiliiste nimada.

Qoraayaasha qaar waa aan layaabaa kuwaasoo Qalinkooda kadhoowray in eey sheegaan Qabiilka lkn Qalinkooda waxaan

aragnaa iyaga oo magacyada Wiilasha eey dhaleen & Xaasaskooda Bulshada usoo bandhigayo .

xishoodka waa sheey wanaagsan lkn xishoodka waa in oowsan noqon mid aad kasoo dhoofisay Galbeedka .

Quraanka Qureeysh ayuu nooga waramay lkn markii aan si hoose usii xog wareestay waxaa iisoo baxday in Qureeshta lasheegayo tiro ahaanba eeysan gaarin Hawiye ama Daarood ama Dir & Digil.

Qureeshta ayaa nalooga waramay in badan lkn hadii aad toosh uqaadatid taariiqda oo aad la dultagtid xiligii oow noolaa Nabiga waxaa kuusoo baxayo Wadanka Eeraan & Rooma in eey ugu tun weeynaayeen Qaran ahaantii loo qeeybsanaa xiligaas .

Qureeshta oow Quraanka nooga waramayna eeyba aad uyaraayeen ,ilbax nimo lagu sheegana eeysan leheeyn dhaqaalo warkiisaba daa aqoon haba kusheegin .

inaga hadii aanahay Q.D.Q.So. ceeb uma aragno in lasoo hadal

qaado Beel kamid ah beelaha Soomaaliyeed.

Qabiilka in lasoo hadalqaado xiliga ladoonayo in Bulshada Soomaaliyeed colaad lagu dhex beero sida dhacday 1980 xiligaasoo aanan afka lagala xishoon jirin Qabiilka . xiligaan danbe Qabiilka in laga xishoodo ayaa bilaabatay waayo danahii laga lahaa waa laga gaaray oo lagu fushaday Dalkiina lagu dumiyay .

1900 Aajnabi ayaa Buugaag naga qoray waxa oow inbadan ku mashquulsanaa Qabaa`ilka sida eey ukala degan yihiin ujeedka laga lahaa waxuu ahaa in dhexdooda leesku diro sida isku aadka Kubada cagta .markeey dagaal dhexdooda ah ku halaagmaan si aayar ah in dhulka loola wareego ayuu qorshuhu ahaa.

iyagu weey tashadeen lkn tii Rabina meel beey tiilay. nin liito Eebe ayaa u maqan. Ajnabiga iyagii ayaa dhexdooda dagaal qabsaday.

inaga in badan ayaan isku mashquulinay Qabaa`ilka Somalida iyo Dhulka eey degan yihiin maxaa kadhexeeyo?

Qabaa`ilka Somaliyeed goorma ayeey magacyada ula baxeen Geedaha & dhirta & Xoolaha eey dhaqdaan & Duurjoogta.

qolyaha naga soo horjeedo ee Ajnabiga Qalinsidaha u ah qorshihii hore ee kudhisnaay daraaseeynta Qabaa`ilka kadibna iskudirka dhexdooda arinkaas weey bedeleen oo waxeey ogaadeen in sheekadaas eey tahay qalad, waxeey qalad kutahay Bulshada Somaliyeed waa Bulsho loo meeyrin karo in eey asalkooda yihiin reer guuraa.

Qabiil walba waa in laga dhaadhiciyaa in oow qoyan yahay raadii oow shalay kusoo degay tuulada & magaalada oow kudhex noolyahay . Culimo Diin faafin usocotay oo meesha iska degtay ayaad eheeydeen, sidaas ayaa lagu leeyahay hadii lagu arko in aatahay nin dhiifoon Qalbiga ayaa laguugu dejinayaa Diinfaafin ayaad kutimid. waxa meesha kuqarsan weli maadan

garan, waxaa ladoonayay in lagaa dhaadhiciyo socoto ayaad Dalkan Somaliya kusoo gashay.

Afrikadaas kale aan walaalada nahay marka lala joogo iyagana waxaa loo qeeybiyaa Af ahaan isku Af ma tihidiin dad ahaan duruuf ayaa isku kiin heeyso lkn Ajnabi meel wada degan ayaa tihiin sidaas ayaa iyana laga dhaadhiciyaa

qolyaha Ajnabiga u adeego waxeey isku mashquuliyeen

Somalida goorma ayeey dhulkan usoo haajirtay ?. haba soo haajiraano halkee ayeey kasoo hayaameen, Owrta eey kusoo guureen DNA halaga qaado si loo baaro asalkooda halka oow kayimid. inbadan ayeey isku mashquuliyeen arimahaas lkn hadii aan fiqhiga Kutubadiisa aan furfuro siiba Kutubka gaaban aan meel iska dhigo ee aan soo baalrogo Kutubada aadka ubaal culus waxaa iisoo baxday in Ajnabi oow qarash kusiiyo mac-hadyada isku magacaabay in eey ku mashquulsan yihiin cilmibaaris. ujeedka loo aasaasayna eey tahay in Bulshadan laga dhaadhiciyo

Dhulkaan uma aadan dhalan ee soo galooti ayaad kutahay .

inbadan ayaan maqalnay Sharuur ayuu qaatay Weriye lkn sharuurka eey qaataan Jaamacadaha & Macalimiinta ayaa kabadan , Mac-had ayaa meel kafuran sharuurna kuma shaqeeyo. garanaye Qarashka Korontada yaa kaa bixiyo?.

kuwii ugu sumcada badnaa ee Reer galbeedka kadhisnaa yaaba Sharuur kushaqeeyo wiil baahan oo Afrika kunool qoraalka uu soo daabaco in oow Heeyado arzaaqad uga raadsanaayo waa daahir yaa Shamis.

Qabiilka in eey ka hadlaan ayeey ceeb moodeen lkn Umadnimada Soomaaliyeed ayeey meel kaga dheceen .

Umad meel degan majirto hadii eey jirtana waxeey uqeebsantaa Qabiilo, in mudo ah hadii lajoogo Qabiilka waa laga gudbaa oo waxaa loo gudbaa Shacabnimo.

waxqabadka Qabiilka waxaa xilkaas la wareego Shacabka oo isku duubni ayeeyna uwada joogaan.

qadiyadooda waxeey ku qotontaa Dhulka.

ceebna maahan in Dhulka uu noqdo qadiyada, waakaase utag wiil Hargeeysa kunool oo Aabahiis kadhaxlay Guri dhoowr dabaq ah kuna dheh goorma ayaad usoo haajirtay Hargeeysa ?. iska keen lahaanshada Guriga .

Dhulkan in la difaaco lagana difaaco Qalinka Ajnabiga nala joogo waa waajib inawada saaran si qaas ah ayuuna usaaran yahay Culimada Diinta, waayo iyaga ayaanan Diinta laga iibsan karin , si loo difaaco dhulka waa qasab in laga sheekeeyo wiilashii difaaci lahaa, sida eey uwada dhasheen wanaaga aan kasoo dhaxalnay waalidkood. Qabiilkana in oowsan jiri doonin hadii aan dhulkii ladifaacin .

sidee ayaan dhulka udifaacnaa?.

-waxbarasho ayaan kudifaaci karnaa

-Beeraha in aan falano ayaan kudifaaci karnaa.

-Kaluunka in aan lasoo baxno ayaan kudifaaci karnaa.

-Ganacsi in aan udhaqaaqno ayaan kudifaaci karnaa.

-dhalin yarada in shaqo loo abuuro ayaan ku difaaci karnaa

-xalaal quudato in aan ahaano ayaan ku difaaci karnaa.

-jaceeyl la jeclaado HAWIYE & DAAROOD & DIR & RAXAN WEEN & JAREER oo isku duuban & Reer XAMAR, intaas oo qeerka lala jeclaado leeskuna dardaar weriyo ayaa Dalka ku difaaci karnaa.

naceeybka waa dhaxal aan kadhaxalnay Ajnabiga in badan nagumeeysanay caadadaas kudhisan Qabiil hebel necbaaw in la suuliyo , suulintaas ayaan Dalka ku difaaci karnaa.

-Magaalooyinka guud ahaan in la wada deganaado leeskuna saacido deriswanaaga sidaas ayaan Dalka ku difaaci karnaa.

-musiibo marka eey dhaco sidii Abaartii dabadheer mid lamid ah in leesku soo gurmado Qaxootiga gobol walba oow qeeybtiisa marti geliyo sidaas ayaan Dalka ku difaaci karnaa.

- hal milyan oo Buug in aad soo aqrisid ka dibna 5 Buug aad

Umada uqortid sidaas ayaad Dalka ku difaaci kartaa.

Ajnabigii nagumeestay & qaabka oow Qabiilka ula dhaqmay. Somalida waxeey dhaqan uleheed in eey Culimada ka amarqaataan kuwii hore ayaan ula jeedaaye waagii danbe markuu Ajnabiga uu nagu soo duulay Dalkeenana oow qabsaday waxoow isku deyay in oow Qabaa`ilka lasaaxiibo lkn waxaa arinkaas kadiidanaa Culimada waayo wadaadka & Gaalka marwalba weey is diidanaayeen Gaaladii weey fekereen waxeeyna soo handiseen in Qabaa`ilka madaxdooda lala wareego si taas udhacdana waa in dagaal Beelaha dhexdooda ah la abaabulaa. Beelaha qaarna la hubeeyaa si eey ugu duulaan kuwa kale marka dagaalka in mudo ah socdo Beeshii lagu duulay waxeey soo diri doontaa wefdi, danta oow leeyahay eeytahay sidee Hub ku heshaa, ileen Ajnabi ayaa Hubkii gacan kuhaayo Wadaadka marna kama suuroowdo in oow Ajnabi hoos

fariisto.

Beesha waxeey kuqasbantahay in eey soo xulato nin afmiinshaar ah oo aan Eebbe ka baqin Ajnabigana aad ujecel, aadna u neceb Beelaha Soomaaliyeed .ninkaas Ajbaniga waxuu kasoo qaataa Hub ileen waa nin aqoonta ka aradan oo aanan ogeeyn in dagaalka Beeshiisa lagu soo qaaday in oow gadaal kasoo riixayay Ajnabiga oow maanta uhoos fariistay in oow Hub kasoo helo.

Ajnabigii sidaas laba arin ayaa ugu hirgashay mid waa hogaankii Qabiilka ayuu gacan kudhigay sidoo kale waxuu booskii kariixday Wadaadkii Qabiilka maamuli jiray . Eebbe ka baqa Umada ku hogaamin jiray.Ajnabiga Beelaha markiisii horaba isaga ayaa isku diray oo Rasaas oow isaga soo dhiibay ayeey ku dagaalamayeen weeyna usahlanaatay in oow nabad ka dhex dhaliyo, sidaas ayeeyna ku noqdeen Beelo walaalo ah lkn shardiga Ajnabiga keenay beey walaalo ku yihiin, goorta oow

doono ayuuna isku diri karaa.

sidaas ayuu dhaqankoodii u bedelay una dhaqan rogay dhaqankii suubanaa ee deris kuwada noolaashaha kudhisnaa.

Ajnabigii waatii laga guuleestay . aniga ma aaminsani in dagaal eey Soomalida gashay in Ajnabigii lagu jebiyay lkn Ajnabigii Dalalkii eey nagaga soo duuli jireen ayaa loo gadaal maray Rooma & Faransa & UK ayaa dab ka holcay Ajnabigii sidaas ayuu nagaga tegay kuna helnay madax banaani lkn hogaankii Qabiilka weli waxbaa ka qaldanaa Odaygii Eebbe ka cabsigiisa yaraay ayaa Qabiilka horboodayay oo Wadaadkii weli meesha waa ka maqan yahay waloow aan aragno Qabiilada qaar in eey weli maamulayaan Culimo Allaah aad uga cabsato waloow aan si hoose ubaarin Culimadaas halka eey gaarsiisantahay aqoontooda Diineed, wadaad nimada beryahaan danbe waxeey noqotay waalid-keey ayaan kadhaxlay booskiisa ayaa la ii caleema saaray cilmigii oow lahaayna waxba kama

aqaano.

xiligaan aan warbixintaan idiinsoo qorayo Ajnabigii waa naga maqan yahay lkn isagoo Aqaladiisa dhex joogo ayuu halkaas fariin kasoodiraa kusaabsan Culimada halaga ilaaliyo in xil loodhiibo. (Aayatu laahi bal eeg sida loo dhibsado)

Ajnabiga waan kuraacsanahay in xil laga ilaaliyo Culimada waayo Culimada kaalintooda weeygabeen umana diyaar sana in eey xil dhabarka uritaan xiligaan lajoogo.

Dhaqanka xun ee Ajnabiga laga dhaxlay waxaa kamid ah in Dowlad diid lanoqdo Bulsho dhan oo wada mucaarad ah in lasoo saaro, ugu yaraan mid dhahayo maxaa iga galay Dowlad nimada. tuulada aan kunoolahay nidaamkeeda maxaa iga galay in leega dhaadhiciyo ayuu ujeedka yahay.

Imaam Algazaali waxuu kadigay in dadka caamada ah eey

faraha lasoo galaan CILM AL KALAAMKA.

waayo waxa laga hadlaayo ayaa ah wax eeysan fahmi karin dadka Suuqa Shaaha ku cabaayo. Wadnaha qaabka oow ushaqeeyo & qaliinka lagu sameeyo Culimo ku taqasustay ayaa jirto.

hadii aan usoo daadego ujeedka aan Qalinka usoo qaatay waxaan dhihi lahaa moowduuca kusaabsan ka hadalka Qabiilka waa moowduuc lagu dulwareejiyay qataro waana moowduuc ubaahan qibrad. Ragbadan ayaa kumaqan oo eey laqday Badweeynta Qabiilka, weliba Rag Bulshada dhexdeeda magac kulahaa , moowduucan Qabiil ka hadlida kusaabsan qofka waa in oow caadil yahay waana in oow leeyahay Eebbe ka cabsi kudhisan xiliga oow kaligiis shoowrayo.

qofka inta oowsan Qalinka usoo qaadan ka hadalka Qabiilka waa in oow usoo diyaar garoowaa, caay & aflagaado weliba jug & haraanti, jug culus & mid fudud.wax laga wiswiso & wajaan

& afxumo candhuufta oo dhankiisa loo soo tufo.

qofka waa in oow adkeeysi uleeyahay wax walba oo laga sheego , qoows ahaan & qof ahaantiisaba.waxaan ogaa wiilal badan oo baabkaan Qabiil kahadlida hoowl kadhigtay aaqirka meelxun ayeey ula dhaqaaqday , niyad ahaan ma xumeen lkn dhinaca adkeeysiga ayeey ka liiteen oo qofka Qabiilka ka hadlaayo waxaa shuruudaha kamid ah in qarniyo badan u adkeeysan karaa waxwalba oo laga sheego oowsan weligiis kategin Qalin & Qalbi cadaalad kudhisan xiliga colaada & baraaraha .

Bulshada Somalida ah ee aan hada kudhex noolnahay siiba jiilkii hore ee kusoo hoos barbaaray Ajnabiga qaab waxeey usoo barbaareen kudhisan jeclaansho Shisheeye, naceeyb looqaado Qabiilada kale. dhaqankii nuucaas kudhisnaay waxaa kasii dhaxlay jiilkan aan maanta la noolnahay.

#Macna maloo helay magacyada Dumarka

Somali ?

.Magacyada Dumarkii Hore & Macnahooda

Shaqlan marka gabadha loo bixiyo, waxa ay ka turjumaysaa gabadh Hililb leh (Buuran). Warla marka gabadha loo bixiyo, waxa ay ka turjumaysaa gabadh aabaheed dhintay iyada oon dhalan

Haldhaa marka gabadha loo bixiyo ,waxa ay ka turjumaysaa qurux.

Haldhaaga waxa la yidhaa Gorayada ka lab.

Dhudi =gabadh dheer, qurux badan oo dhuuban.

Jamaad =caanaha geela marka eey yara dhanaan noqdaan(suusac).

Xaadsan=gabadh nadiif ah

Degmo=gabadh debeecad ahaan degan.

Cambaro marka gabadha loo bixiyo, waxa ay ka turjumaysaa reer inamo badan lahaa, oo bilaa Inan ahaa. Markaa gabadhii waa qaali oo Cambar ayey noqotay.

Cutiya= gabadh Buuran

Dhool=gabadh midkeedu caddaan,yahay.

Xaali =gabadh dhaqankeedu fiican yahay

[fasiraada magacyada .Q.R.
Cali cabdi coomay/ hargeysa]

Magacyada Dumarkii Hore

Abyan, Afraxo ,Amran, Aragsan, Arraweello

Barkhado, Barni, Barrey, Barwaaqo, Baxsan, Beerlula,

Caddeey, Cajabo, Canbaro, Carfoon, Cawilo, Cawo, Cawrala', Caynabo, Ceebla.

Ciiltira, Cosob, Cudbi, Cuddoon, Cugan, Culan, Cutiyo.

Dallaayad, Dallaayo, Dallays, Darmaan, Daruuro, Dawo,

Dayaxo, Daynabo, Deeqo,Deggan, Degmo,

Dhoofo, Dhool, Dhudi,

Falis, Falxado, Fanaxley, Farax, Fariido, Farxado, Farxiyo,

Fiido, Filad, Filan, Filsan, Foos.

Gaadsan, Gaarri, Gaarriyo, Gacaliso, Gacalo, Gaceedo, Gadiido,

Gallado, Gargaaro, Geeddiyo, Geelo, Geenyo, Gefla', Gobaad,

Gobey, Gordan, Guduudo, Guhaado, Gu`dhalad.

Habboon, Habsamaan, Hagarla', Haldhaa, Halgan, Haweeyo,

Heego, Hibaaq, Hibo, Hiddo, Hillaac, Hiro, Hodan, Hodman,

Hogol, Hoobaan, Hoodo, Hoombarro, Hufan.

Idil, Idman, Iftiino, Ilkaag, Ilroon, Ilwaad, Indhadeeq,

Indha`uroon, , Isir, Ismoog, Istaahil.

Jalaqsan, Jamaad, Jawaahir, Jeegaan, , Johorad, Joogdheer.

Kaabo, Kaadsoon, Kaaho, Karuuro, Kinsi, Koos, Korraad,

Kutubey.Laaco, Ladan, Luul.

Maandeeq, Maceey, Magool, Malabo, Marwo, Miido,

Murriyo.Naadiyo, Naado, Naaleeyo, Nafiso, Nagaado, Nagan,

Naruuro , Qalanjo, Qarad, Qoordheer, Qoran, Qorraxo,

Qumman.Raagsan, Raalliyo, Raaqiyo, Raaxo

Saado, Saafi, Sagal, Sahwiyo, Saluugla', Samawado,

Sareedo, Sarreeyo, Saxansaxo, Saxarla, Siman, Soohan,

Subkan, Suleekho, Sulubo, Suubban

Shankarroon, Shaqlan, Sheegan, Shoobo, Shumeey,

Tagsan, Taliso, Tanaad, Tawllan, Tigaad, Tiriig, Tisqaad,

Toolmoon, Toosan, Tooxey, Tusmo.

Ubax, Udgoon, Ugaaso, Ulasan, Umal.

Wacan, Wanaag, Warfog, Waris, Warla, Warmoog, Warsan,

Wiilo.

Xaadsan, Xaali, Xaddiyo, Xareedo, Xiddo, Xiisaan

[Q,R.M. C. Xasan "Alto"/2009. Filand]

#Magacyada Ragii hore ee Soomaaliyeed!

Dhamac,Dhuux,Dhaqane,Digaale,Dayax,Dirir,Diiriye,

Daahir,Dafle,Dugsiiye,Dalmar,

Gaaxnuug,Geedi,Guureeye,Guure,Gaambiye,

Gaboose,Guhaad,Gudcur,Kabadhe,Kaahiye,Kulmiye,Raabi

Food,Tooxoow,Samaale,Samawade,Sigad,Suubane,

Cabbane,Cadceed,Ceelaabe,Cawed,Colaad,Cosoble,

Caydiid,Cabaade,Hirad,Hufane,Hayaan,

Xalane,Xidig,Shabeel,Good,Gaani,Toor,Qawdhan,Quule,

Raabi,Haybe,Maydhax,Maydhane,Cadaawe,Ciiltire,Sigad.

_____

Q.R.Musa Mohamoud Essa (Dalmar)
Sweden/2009

.

Hordhac Sinjiga sadaxda Beel ee Soomalida ah.

magacyada qabaa-ilka

Ogaadeen.

Jiido.

shaanshi.

Biyamaal.

Mudulood.

Reer Shabeele.

waxaas oo dhan waa magacyo Somaliyeed

waana loo ogolyahay in eey Somali yihiin lkn lama ogola

hadii la dhaho Kismaanyo , Zeeylac, Xamar waa magacyo Somaliyeed.

inta aanan lagu mashquulin magaalooyinka

Qabaa-ilka magacyada eey wataan macno haloo raadiyo .Afka Somaliga iyo dadka kuhadlo iyo dalka , magacyada eey wataan weey isleeyihiin cidna kooyto ma ahan ,Somalida waxeey caan

ku tahay hadii ruux u soo martiyo weey u wanqalaan magac ayeeyna u bixiyaan ee iyaga maqaataan magac kor looga keenay bal ufiirso Filimaanta Hindiya laga keenay jilaayaasha waxeey ulaa baxeen magacyo Somali oo maxali ah aanan dunida laga aqoon.

Somalida 3 ayaa loo qeeybiyaa

-Timo jilic.

-Timo jareer.

-gibil cad.

Tima jaleec ama dadka jaleec iyo jareer ayaa loo kala qaadaa.
Tima jilic= Timo jaleec= Timo qalooc. bilis.
Timo jareer= Timo jarane = Timo jarjar . Timaha iijar. Timaha ayaan soo jartay = waan soo gaabiyay Timaheeyga.

---

waxaa lees weeydiiyaa daka gibil cadka ah maxeey uga soo degi waayeen magaalada zeeylac dekadeeda?

hadii suuqa lasoo geliyay Gibil cad waa dad doon lagu keenay .

hebel adiga waxaa kasoo guurtay Afrikada fog .

adiga daaqsato ayaad eheeyd Masar dhankeeda ayaad xoolo kakeentay daaqsin ayaad halkan usoo raad satay.

hebel adiga Doon ayaad ku timid gedis leey ayaa tahay badeeco ayaad usoo iib geeysay halkan, nin walba halka oow ka yimid haloo celiyo . natiijada sheekada kasoo baxday waa dhulkan cidna maba lahan .

cida leh Dhulka Soomaaliyeed waa Gibil cad jareer , jileec dad wada jiro ayeey kuwada leeyihiin cidna doon kuma imaan ee dhulkan ayeey kudhasheen Rabi ayaana ku beeray .

caqliga waa in aan raacnaa kahor inta aanan ladhageeysanin quraafaadka Odayaasha aan waxna qorin waxna aqrin. geedka hoos tiisana aan dhaaf siisaneeyn garaad kooda.

#run miyaa in qabiilada Somalida gebi ahaantood wadayihiin gacan kurimis? . (iskaashato kudhisan danwadaag)

jawaab dhab ah looma hayo lkn cida hoowshaas buufiso waa layaqaanaa waa cid dano gaar ah kaleh Somalida .

Diinta Islaamka waxeey qabtaa sidan .

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (الأحزاب |5)

qabiil walba oo Somali ah wadaadka waa in oow qadariyaa dhiigooda iyo isirkooda halka eey kasoo jeedaan .

qolo walba sida eey mutafaq ku wada tahay waa in loo daayaa , fatwada Qabiilka soosaaro

marka oow ka hadlayo isirkooda hallka eey ku abtirsadaan waa in loo qiraa lana qoraa sida eey isku raaceen , qeeybaha soo socdo waxaan kusoo bandhigi doonaa BEELO SOMALI ah lkn macagyada eey wataan aan loo helin macno sax ah oo lagu fasiro waxaan isku deynay in aan soo dhaweeyno magacyada oo aan uraadino macno, anaga oo xooga saarnay sidii aan usoo xuli

leheeyn magacyada lamoodo in eey kafog yihiin af carbeedka .waan kasoo tagnay Qabiil walba oo magac carbeed watay.
